

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)

ปริญญา

เศรษฐศาสตร์เกษตร

เศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

The Determinants of Poverty at Regional Level of Thailand

นามผู้วิจัย นางสาวจิรัชญา ชัยสิงห์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์วัลลภรัตน์ สุพรรณชาติ, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์สุวรรณา ประณีตวาทกุล, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

สิงสิงห์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

The Determinants of Poverty at Regional Level of Thailand

โดย

นางสาวจิรัชญา ชัยสิงห์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)

พ.ศ. 2555

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จรรยา ชัยสิงห์ 2555: ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร ภาควิชา
เศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากรอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:อาจารย์วัลรัตน์ สุพรรณชาติ,
Ph.D. 157 หน้า

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย โดยใช้
3 มาตรวัดของความยากจน ได้แก่ สัดส่วนคนจน ช่องว่างคนจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน และ
วิเคราะห์หาปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยด้วยวิธีการทางเศรษฐมิติโดยพิจารณาถึง
ปัจจัยกำหนดที่ยังไม่เคยมีการศึกษาในงานวิจัยที่ผ่านมา ได้แก่ ผลผลิตการผลิตการเกษตรโดยรวมภาคการเกษตร
และราคาอาหาร ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลทุติยภูมิแบบภาคต่อช่วงผสมอนุกรมเวลา ครอบคลุม 4 ภาค ได้แก่
ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ในช่วงปี พ.ศ.2529-2552

ผลการศึกษาพบว่า ภาวะความยากจนมีความแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีภาวะความยากจนมากที่สุด รองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาค
กลาง ตามลำดับ สำหรับผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย พบว่า
การเพิ่มจำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนสูงขึ้น และการเพิ่มผลผลิตการ
ผลิตโดยรวมภาคการเกษตรทำให้สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน
ในแต่ละภูมิภาคลดลง ตรงกันข้ามหากอัตราการพึงพิงในครัวเรือนสูงขึ้น ทำให้สัดส่วนคนจน ช่องว่างความ
ยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าสัมประสิทธิ์ความ
ไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายเพิ่มขึ้นจะทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้นด้วย

ผลการศึกษาบ่งชี้ว่าการขยายเนื้อที่ชลประทานหรือจัดให้มีแหล่งน้ำชลประทานขนาดเล็ก การ
เสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะต่างๆให้แก่ครัวเรือนยากจน รวมทั้งการผลักดัน
และส่งเสริมมาตรการที่ช่วยเพิ่มผลผลิตการผลิต โดยรวมภาคการเกษตรและลดความเหลื่อมล้ำในแต่ละภูมิภาค
จะสามารถช่วยลดภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคได้

ลายมือชื่อนิติ

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Jiratchaya Chaising 2012: The Determinants of Poverty at Regional Level of Thailand.
Master of Science (Agricultural Economics), Major Field: Agricultural Economics , Department of
Agricultural and Resource Economics. Thesis Advisor: MissWaleerat Suphannachart, Ph.D.
157 pages.

This study aims at analyzing characteristics of poverty incidence in each region of Thailand using three main poverty measures, that is, headcount index, poverty gap and poverty severity. It also aims at examining factors determining poverty incidence at regional level in Thailand using econometric approach, emphasizing on factors that has been ignored in previous studies, that is, agricultural total factor productivity and food price index. The data used in the analysis are secondary data, pooled cross-section and time-series, including four regions (North, Central, Northeast, and South) during 1986-2009.

The results show that poverty incidence has been quite different among regions of Thailand. Northeastern Thailand has the highest poverty incidence, followed by Northern, Southern and Central Plain, respectively. Regarding the factors determining poverty incidence at regional level, the results show that increases in irrigated areas, educational level of a household head and agricultural total factor productivity reduce the headcount index, poverty gap index, and poverty severity index in each region. In contrast, increases in dependency rate raise the headcount index, poverty gap index, poverty severity index at regional level. Moreover, an increase of Gini coefficient raises the poverty severity index at regional level.

The results suggest that an expansion in irrigated areas or providing a small source of irrigation, providing education opportunity and training to enhance skills of poor household as well as encouraging policies that enhance agricultural total factor productivity and reduce inequality in each region should help alleviating poverty incidence at regional level of Thailand.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้นเนื่องจากได้รับความกรุณาจาก อาจารย์ ดร.วสิริรัตน์ สุพรรณชาติ ประธานกรรมการที่ปรึกษาหลักและรองศาสตราจารย์ ดร. สุวรรณ ประณีตวตกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้ความรู้ช่วยตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ และแนะแนวทางตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษาและขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อิสริยา บุญญะศิริ และอาจารย์ ดร.สรวิวัฒน์ วิชาลาภรณ์ ที่ให้คำแนะนำในส่วนของเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาสำหรับการดูแลการให้กำลังใจและคอยสนับสนุนกำลังทรัพย์เรื่อยมาในการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้และสุดท้ายขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคนที่ช่วยให้คำแนะนำและเป็นกำลังใจจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ หากประโยชน์อันใดที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มี ผู้เขียนขอมอบผลประโยชน์และความดีนั้นให้แก่ผู้มีพระคุณทุกท่าน หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

จิรัชญา ชัยสิงห์
มีนาคม 2555

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
ขอบเขตการศึกษา	8
นิยามศัพท์	9
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	10
แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ	10
แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน	14
แนวคิดเกี่ยวกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยากจน	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	31
กรอบแนวคิดในการศึกษา	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล	33
การวิเคราะห์ข้อมูล	34
บทที่ 4 ลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย	43
เส้นความยากจน	43
ลักษณะความยากจนของประเทศไทย	46
ลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย	80
ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยโดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตาม	81
ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยโดยมีช่องว่างความยากจนเป็นตัวแปรตาม	88
ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยโดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตาม	94
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	104
สรุป	104
ข้อเสนอแนะ	106
ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา	106
ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป	107
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	109
ภาคผนวก	113
ภาคผนวก ก ผลิตภาพการผลิตโดยรวม	114
ภาคผนวก ข ค่าสถิติและข้อมูลต่างๆที่ใช้ในการวิเคราะห์	119
ภาคผนวก ค ผลการประมาณค่าสมการ	135
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	157

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	สัดส่วนคนจนจำแนกตามสถานภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน ปีพ.ศ. 2547-2549 2550 และ 2552	3
1.2	ผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคเกษตรและอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ ประชาชาติในแต่ละช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	5
1.3	จำนวนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2550-2551 และ 2552	7
2.1	ปัจจัยกำหนดความยากจนในงานศึกษาต่าง ๆ	26
4.1	เส้นความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529 – 2552	46
4.2	จำนวนคนจน อัตราการเปลี่ยนแปลง สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจนและ ความรุนแรงของปัญหาความยากจน ปีพ.ศ. 2529-2552	50
4.3	จำนวนคนจน อัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนคนจน จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	52
4.4	สัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	54
4.5	เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและ สัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคจำแนกตามภาค	58

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.6	เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	60
4.7	ช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529- 2552	62
4.8	เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร และช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	66
4.9	เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการ บริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	68
4.10	ความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตาม ภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	71
4.11	เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคจำแนก ตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	75
4.12	เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้าน รายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	77
5.1	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยโดยมี สัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตาม	86

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
5.2	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีช่องว่างความจนเป็นตัวแปรตาม	93
5.3	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความรุนแรงของปัญหาความจนเป็นตัวแปรตาม	100
5.4	สรุปปัจจัยที่มีผลต่อสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรง ของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย	102
ตารางผนวกที่		
ข 1	ค่าสถิติของตัวแปรต่างๆที่ใช้ในแบบจำลองปัจจัยกำหนดความยากจน ระดับภูมิภาคของประเทศไทย	120
ข 2	สัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529- 2552	121
ข 3	ช่องว่างความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	122
ข 4	ความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนก ตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	123
ข 5	จำนวนเนื้อที่ถือครอง จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	124

สารบัญญัตินำ (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
ข 6	จำนวนเนื้อที่ชลประทานที่สร้างเสร็จถึงสิ้นปี จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	125
ข 7	ขนาดครัวเรือน โดยเฉลี่ย จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	126
ข 8	อายุของหัวหน้าครัวเรือน โดยเฉลี่ย จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	127
ข 9	การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยเฉลี่ย จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	128
ข 10	อัตราการพึ่งพิง จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	129
ข 11	ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	130
ข 12	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	131
ข 13	ดัชนีราคาผู้บริโภค หมวดอาหารและเครื่องดื่ม จำแนกตามภาคปี พ.ศ. 2529-2552	132
ข 14	อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	133
ข 15	ดัชนีผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร จำแนกตามภาคปี พ.ศ. 2529-2552	134

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
ค 1	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Pooled OLS ส่วนที่ 1	136
ค 2	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ส่วนที่ 1	138
ค 3	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Random Effects ส่วนที่ 1	139
ค 4	ผลการทดสอบ Hausman test ส่วนที่ 1	140
ค 5	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects โดยวิธี Least square dummy variable พร้อมทั้งแก้ปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ ส่วนที่ 1	141
ค 6	ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Metric) ส่วนที่ 1	142
ค 7	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Pooled OLS ส่วนที่ 2	143
ค 8	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ส่วนที่ 2	145
ค 9	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Random Effects ส่วนที่ 2	146
ค 10	ผลการทดสอบ Hausman test ส่วนที่ 2	147
ค 11	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects โดยวิธี Least square dummy variable ส่วนที่ 2	148

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
ค 12	ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Metric) ส่วนที่ 2	149
ค 13	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Pooled OLS ส่วนที่ 3	150
ค 14	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ส่วนที่ 3	152
ค 15	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Random Effects ส่วนที่ 3	153
ค 16	ผลการทดสอบ Hausman test ส่วนที่ 3	154
ค 17	ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects โดยวิธี Least square dummy variable ส่วนที่ 3	155
ค 18	ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Metric) ส่วนที่ 3	156

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ณ ราคาคงที่ปี 2531 และจำนวนคนจน ของประเทศไทยพ.ศ. 2537-2552	2
1.2	ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปของประเทศไทย หมวดอาหารและเครื่องดื่ม จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2531-2553	6
3.1	กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย	32
4.1	เส้นความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคของประเทศไทยปีพ.ศ. 2529-2552	45
4.2	เปรียบเทียบสัดส่วนคนจนกับจำนวนคน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคของประเทศไทย ปีพ.ศ.2529-2552	47
4.3	สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค ปีพ.ศ. 2529-2552	49
4.4	ดัชนีสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค ปีพ.ศ. 2529-2552	55
4.5	สัดส่วนคนจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามเพศและภาค ปีพ.ศ. 2552	56
4.6	เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาคปีพ.ศ. 2529-2552	59

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.7	เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	61
4.8	ดัชนีช่องว่างความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	63
4.9	เปรียบเทียบดัชนีผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและช่องว่าง ความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาคปีพ.ศ. 2529-2552	67
4.10	เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการ บริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	69
4.11	ดัชนีของความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552	72
4.12	เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและ ความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคจำแนก ตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	76
4.13	เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้าน รายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552	78
ภาพผนวกที่		
ก 1	การเพิ่มขึ้นของผลผลิตจากการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวม	116

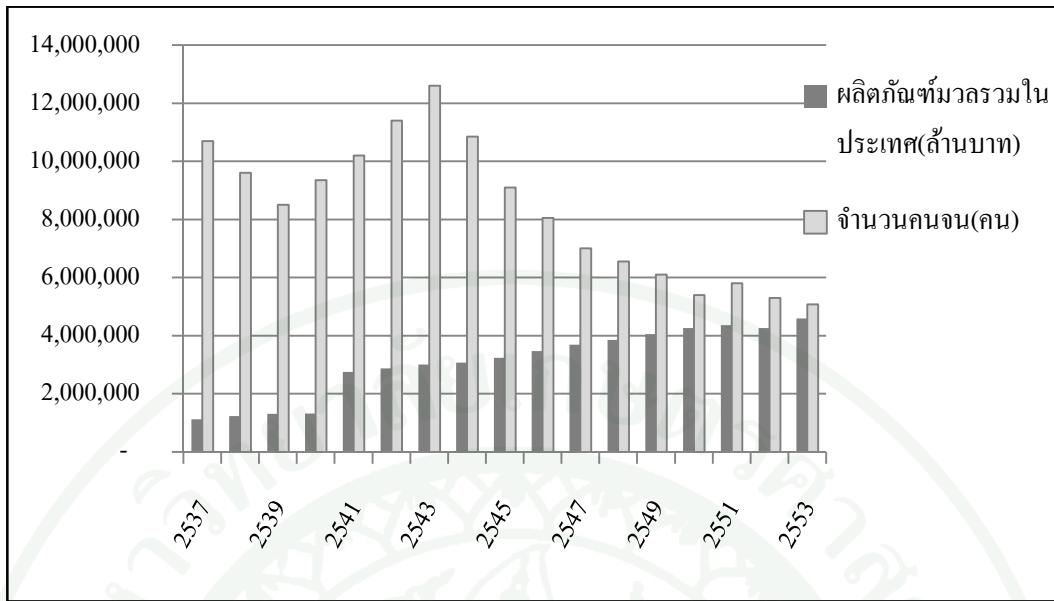
บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-พ.ศ.2508) จนถึงปัจจุบัน มีเป้าหมายหลักคือต้องการให้ประชากรในประเทศมีความอยู่ดีกินดีและลดปัญหาความยากจนของประเทศลง ซึ่งจะเห็นว่าเศรษฐกิจของประเทศมีการเจริญเติบโตเรื่อยมา โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเศรษฐกิจมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3.95 ต่อปีโดยสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 64.19 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นร้อยละ 91.19 ในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ขณะเดียวกันมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตรของประเทศในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 มีสัดส่วนร้อยละ 8.81 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) ซึ่งจะเห็นว่านับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไป จากการพัฒนาที่มุ่งเน้นภาคการเกษตรเป็นนอกภาคการเกษตร

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนานั้นนอกจากทำให้เศรษฐกิจมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นยังพบว่าสถิติความยากจนของคนในประเทศลดลงกล่าวคือในช่วงปีพ.ศ. 2537-2553 จำนวนคนจนที่มีรายได้อยู่ใต้เส้นความยากจนซึ่งเป็นเกณฑ์ชี้วัดความยากจนมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ถึงแม้จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นจนทำให้ความยากจนเพิ่มขึ้นในปีพ.ศ. 2540 ก็ตาม โดยในปีพ.ศ. 2537 มีจำนวนคนจนสูงถึง 10.8 ล้านคน สัดส่วนร้อยละ 18.98 ของประชากรทั้งหมด จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2553 ลดเหลือ 5.08 ล้านคน หรือสัดส่วนร้อยละ 8.12 ของประชากร ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ณ ราคาคงที่ปี 2531 และจำนวนคนจนของประเทศ
ไทย พ.ศ. 2537-2553

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

เมื่อพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ จำแนกตามภาค พบว่าปีพ.ศ.2529-2553 มีอัตราการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค โดยในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 ภาคกลางมีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเฉลี่ยสูงที่สุดคือร้อยละ 9.69 รองลงมาเป็นภาคใต้ ร้อยละ 7.85 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 6.57 และภาคเหนือ มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ร้อยละ 6.02 ตามลำดับ ยกเว้นช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปีพ.ศ. 2540-2543 ภาคกลางได้รับผลกระทบมากที่สุด แต่หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ปีพ.ศ. 2544-2553 ภาคกลางก็กลับเป็นภาคที่มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเฉลี่ยสูงที่สุดเช่นเดิมคือเฉลี่ยร้อยละ 4.58 รองลงมาเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเฉลี่ยร้อยละ 3.74 ภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 3.20 และภาคเหนือ มีอัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเฉลี่ยต่ำที่สุดเฉลี่ยร้อยละ 2.99 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) จากการที่อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค อาจส่งผลต่อภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคที่แตกต่างกันไปด้วย โดยพบว่าในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539ภาคกลางมีจำนวนคนจนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 1.36 ล้านคนรองลงมาเป็นภาคใต้ มีจำนวนคนจน 1.62 ล้านคน ภาคเหนือมีจำนวนคนจน 3.27 ล้านคนและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนคนจนเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 7.50 ล้านคนตามลำดับ

จนกระทั่งปีพ.ศ. 2544-2553 ภาคกลางก็ยังคงเป็นภาคที่มีจำนวนคนจนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 0.34 ล้านคน รองลงมาเป็นภาคใต้ มีจำนวนคนจน 0.51 ล้านคน ภาคเหนือมีจำนวนคนจน 1.67 ล้านคนและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนคนจนเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 3.59 ล้านคนตามลำดับ(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

อย่างไรก็ตามความยากจนยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคการเกษตรมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปี พ.ศ. 2552 เมื่อพิจารณาความยากจนตามฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนพบว่า ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีสัดส่วนคนจนสูงกว่าผู้ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร และเมื่อเปรียบเทียบสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนแล้วจะพบว่าครัวเรือนเกษตรและคนงานเกษตรมีสัดส่วนความยากจนสูงกว่าครัวเรือนนอกภาคการเกษตรโดยปีพ.ศ. 2552 ครัวเรือนเกษตรและคนงานเกษตร มีสัดส่วนความยากจนสูงถึงร้อยละ 14.54 และ 14.49 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) (ตารางที่ 1.1) ซึ่งจากการที่ความยากจนยังคงมีอยู่ในภาคการเกษตรมาอย่างต่อเนื่องนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มเกษตรกรที่ยากจนมักจะขาดปัจจัยในการทำมาหากิน โดยเฉพาะปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินการเข้าถึงทรัพยากรการผลิตหรือการที่ผลผลิตขึ้นกับสภาพดินฟ้าอากาศส่งผลให้ผลผลิตไม่สม่ำเสมอทำให้ครัวเรือนเกษตรมีรายได้ต่ำและไม่แน่นอน นอกจากนี้แล้วปัจจัยดังต่อไปนี้ที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนคือ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน การเพิ่มขึ้นของจำนวนหนี้สิน จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนและขนาดฟาร์ม (สนิรัชแก้วมี และ ประพิณวดี ศิริสุภลักษณ์, 2550)

ตารางที่ 1.1 สัดส่วนคนจนจำแนกตามสถานภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน ปีพ.ศ. 2547 2549 2550 และ 2552

(หน่วย: ร้อยละ)

สถานภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน	สัดส่วนคนจน			
	2547	2549	2550	2552
ทั่วประเทศ	11.16	9.55	8.48	8.12
ผู้ถือครองทำการเกษตร	19.12	15.76	13.93	14.54
-เป็นเจ้าของที่ดิน	18.97	15.69	13.67	14.91
-เช่าที่ดิน	19.79	16.05	15.12	12.74
คนงานเกษตร	28.19	17.39	16.54	14.49

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

นโยบายการแก้ไขปัญหาคาความยากจนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 พ.ศ.2550-2554 ได้กำหนดเป้าหมายลดสัดส่วนคนยากจนให้เหลือร้อยละ 4 ภายในปีพ.ศ. 2554 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อยกระดับรายได้ที่แท้จริงของประเทศไทยให้สูงขึ้น ขจัดความยากจนให้หมดไป และการให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของภาคเกษตรให้สูงขึ้นนี้เอง ที่เป็นปัจจัยหลักในการสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว อย่างไรก็ตามการกำหนดเป้าหมายการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่สูงเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องคำนึงถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและมีเสถียรภาพควบคู่ไปด้วย การวิเคราะห์ความมีเสถียรภาพไปพร้อมๆกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น พิจารณาจากผลผลิตภาพการผลิตโดยรวม โดยพิจารณาความสัมพันธ์ผ่านองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ประชาชาติด้านการผลิต ซึ่งผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติเจริญเติบโต ส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2542) อีกทั้ง Suphannachart and Warr (2010) ได้ยืนยันว่าผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผลผลิตภาคการเกษตรเจริญเติบโต

สำหรับประเทศไทยแล้วบทบาทของผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมมีความสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจในภาคการผลิตต่างๆ ดังนั้นนโยบายการพัฒนาของประเทศในช่วงหลังจึงเน้นที่การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้มีการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตในทุกภาคส่วนทั้งภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ เป็นต้น ซึ่งในภาคการเกษตรนั้นพบว่า ตลอดระยะเวลา 28 ปี นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5-10 หรือตั้งแต่ปีพ.ศ. 2525-2552 ค่าผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคเกษตร เฉลี่ยลดลงร้อยละ 0.9 ต่อปี ในปี 2552 ผลิตภัณฑ์ประชาชาติหดตัวร้อยละ 0.5 เทียบกับร้อยละ 3.5 ในปีพ.ศ. 2551 ส่วนผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมเฉลี่ยหดตัวร้อยละ 3.86 ในช่วงเวลาดังกล่าวและในช่วง 3 ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของผลิตภัณฑ์ประชาชาติร้อยละ 1.30 ผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมเฉลี่ยหดตัวร้อยละ 2.78 ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 ผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคเกษตรและอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ประชาชาติในแต่ละช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(หน่วย: ร้อยละ)

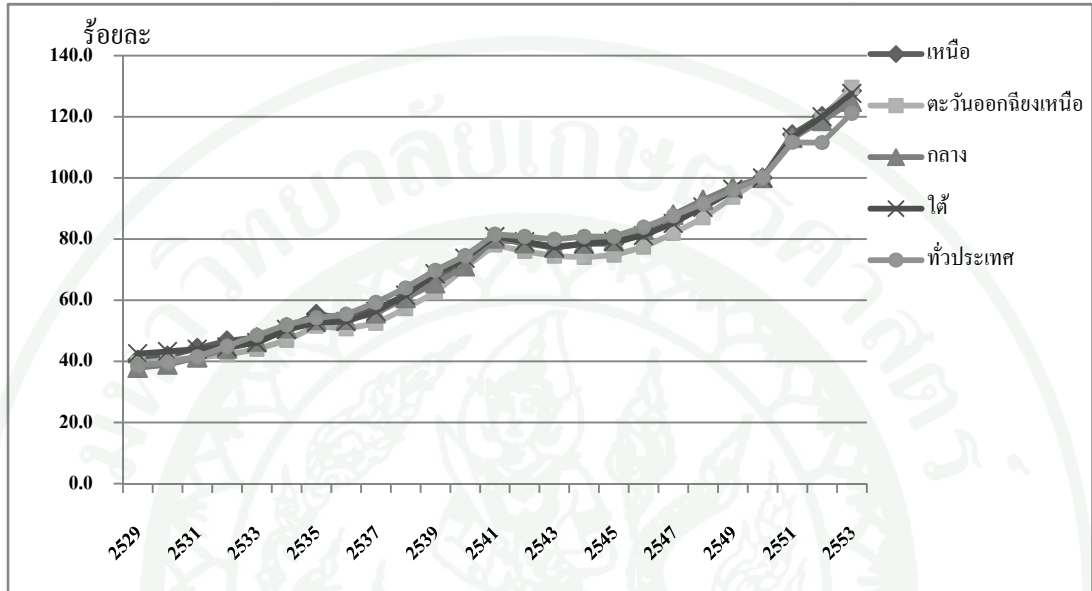
ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	อัตราการขยายตัวของ GDP เฉลี่ย	อัตราการขยายตัวของผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมเฉลี่ย
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-29)	3.10	1.20
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-34)	4.55	1.36
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535-39)	2.98	-3.37
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540-44)	2.04	-1.29
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545-49)	2.90	-0.51
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (3 ปี แรก 2550-2552)	1.30	-2.78
เฉลี่ย 28 ปี (2525-52)	2.81	-0.9

หมายเหตุ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คำนวณอัตราการขยายตัวของผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมด้วยวิธี Growth Accounting โดยใช้ปัจจัยแรงงานและทุน และไม่มีการปรับด้วยดัชนีคุณภาพแรงงาน

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552)

อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีงานที่ทำการศึกษาว่าผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรนั้นช่วยลดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย นอกจากผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นอีก ที่อาจจะเป็นปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย อาทิ ราคาอาหาร เนื่องจากคนยากจนมักมีความอ่อนไหวต่อราคาอาหาร ซึ่งอาหารเป็นปัจจัยในการดำรงชีพขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ดังนั้นราคาอาหาร ก็อาจเป็นปัจจัยกำหนดความยากจนของประเทศไทยด้วย โดยดัชนีราคาอาหารและเครื่องดื่มนั้นของประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด จนกระทั่งในปีพ.ศ. 2554 ดัชนีราคาอาหารอยู่ที่ 135.7 เมื่อพิจารณาดัชนีราคาอาหารจำแนกตามภาคพบว่า ในปีพ.ศ. 2529 ภาคใต้มีดัชนีราคาอาหารสูงที่สุดคือ 42.5 รองลงมาคือภาคเหนือมีค่าดัชนี 40.5 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าดัชนี 39.4 และภาคกลางมีค่าดัชนี 37.9 ตามลำดับ โดยค่าดัชนีราคาอาหารมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดจนกระทั่งปีพ.ศ. 2553 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าดัชนีราคาอาหารสูง

ที่สุดคือ 129.6 รองลงมาคือภาคเหนือมีค่าดัชนี 128.4 ภาคใต้มีค่าดัชนี 127.6 และภาคกลางมีค่าดัชนี ราคาอาหารต่ำสุดคือ 124.9 ดังภาพที่ 1.2 ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงของราคาอาหาร อาจส่งผลต่อความยากจนที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคได้เช่นกัน

ภาพที่ 1.2 ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปของประเทศไทย หมวดอาหารและเครื่องดื่ม ปีพ.ศ. 2531-2553 ที่มา: สำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ (2554)

ดังที่กล่าวมาข้างต้น ความยากจนเป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกรของประเทศไทย และในแต่ละภูมิภาคก็มีความรุนแรงของความยากจนไม่เท่ากัน โดยพิจารณาการกระจายตัวของคนจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยพบว่าในปีพ.ศ. 2553 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคนจนมากที่สุดคือ 3.0 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 59.16 ของคนจนทั้งประเทศ รองลงมาคือ ภาคเหนือที่มีคนจน 1.3 ล้านคนหรือร้อยละ 25.35 ของคนจนทั้งประเทศ ภาคกลางมีคนจน 0.3 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 5.84 ของคนจนทั้งประเทศ และภาคใต้ มีคนจน 0.2 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 4.82 ของคนจนทั้งประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)ดังตารางที่ 1.3 การที่ความยากจนแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีคนจนมากที่สุด อาจเนื่องมาจาก ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบสูง มีความแห้งแล้ง อีกทั้งพื้นที่ทำการเกษตรขาดความอุดมสมบูรณ์ แหล่งน้ำชลประทานมีน้อย ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ ส่วนภาคเหนือเป็นภาคที่มีเทือกเขาสูง การคมนาคมลำบาก และมีชนกลุ่มน้อยมากมายตามชายแดนในแถบภาคเหนือ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ แต่อย่างไรก็ตามภาคเหนือ เป็นภาคที่มี

ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าไม้ แม่น้ำ ทำให้ความยากจนน้อยกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่ภาคกลาง เป็นภาคที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะสมต่อการทำการเกษตร เนื่องจากมีแม่น้ำหลายสายไหลมาบรรจบกัน และพื้นที่ชลประทานมีมากกว่าภาคอื่นๆ รวมไปถึงการคมนาคมก็สะดวก ทำให้เข้าถึงปัจจัยการผลิตได้ทุกด้าน ภาคกลางจึงเป็นภาคที่มีภาวะความยากจนน้อยที่สุด ส่วนภาคใต้จะมีพื้นที่ขนาบด้วยทะเลทั้งสองด้าน และมีพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกบางพื้นที่ มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีฝนตกตลอดทั้งปี แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ที่ติดชายแดนภาคใต้ เป็นพื้นที่ที่มีเทือกเขาสูง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเช่นกัน อีกทั้ง World Bank (2001) ได้ยืนยันถึงสาเหตุของความยากจนในประเทศไทยว่า ลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นสาเหตุของความยากจนในประเทศไทย โดยการมีที่พักอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจะมีความเสี่ยงต่อความยากจนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 56 ในขณะที่ถ้าที่พักอาศัยตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โอกาสที่จะตกเป็นคนยากจนจะลดลงอย่างมากถึงร้อยละ 80

ตารางที่ 1.3 จำนวนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2550, 2551, 2552 และ 2553

ภาค	(หน่วย: ร้อยละ)			
	2550	2551	2552	2553
กลาง	10.34	9.18	8.58	4.82
เหนือ	28.00	27.82	25.58	25.35
ตะวันออกเฉียงเหนือ	52.20	56.29	57.85	59.16
ใต้	9.46	6.71	7.99	5.84

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

การที่จะแก้ปัญหาให้ตรงจุดและเป้าหมายนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบว่าปัจจัยอะไรที่เป็นตัวกำหนดความยากจนในแต่ละภูมิภาค เนื่องจากจากสถิติความยากจนที่กล่าวมาข้างต้น ความยากจนลดลงอย่างต่อเนื่องในขณะที่ GDP เพิ่มขึ้น ดังนั้นเป็นที่น่าสนใจว่ามีสาเหตุหลักมาจากอะไร และปัจจัยตัวใดที่ทำให้ความยากจนลดลง อีกทั้งยังไม่เคยมีงานศึกษาเรื่องปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคมาก่อน โดยเฉพาะผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมที่เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ผลผลิตขยายตัวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนนั้น จะช่วยลดความยากจนลงได้หรือไม่ นอกจากนี้ราคาอาหารก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากว่าอาหารเป็นปัจจัยในการดำรงชีพขั้นพื้นฐานที่สำคัญ คนยากจนมีความอ่อนไหวต่อราคาอาหาร ดังนั้นราคาอาหารอาจเป็นปัจจัยกำหนดความยากจนด้วยหรือไม่ ซึ่งจะ

นำไปสู่การวางนโยบายหรือการแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความยากจนได้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ข้างต้นดังนั้นในการศึกษาถึง ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะช่วยชี้ให้เห็นว่าในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ความยากจนลดลงเป็นเพราะสาเหตุใดและในอนาคตแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับเกษตรกรในทุกภูมิภาคของประเทศไทยควรเป็นเช่นไร อีกทั้งเป็นแนวทางให้กับภาครัฐในการวางนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างทั่วถึงให้กับประเทศต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์ลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

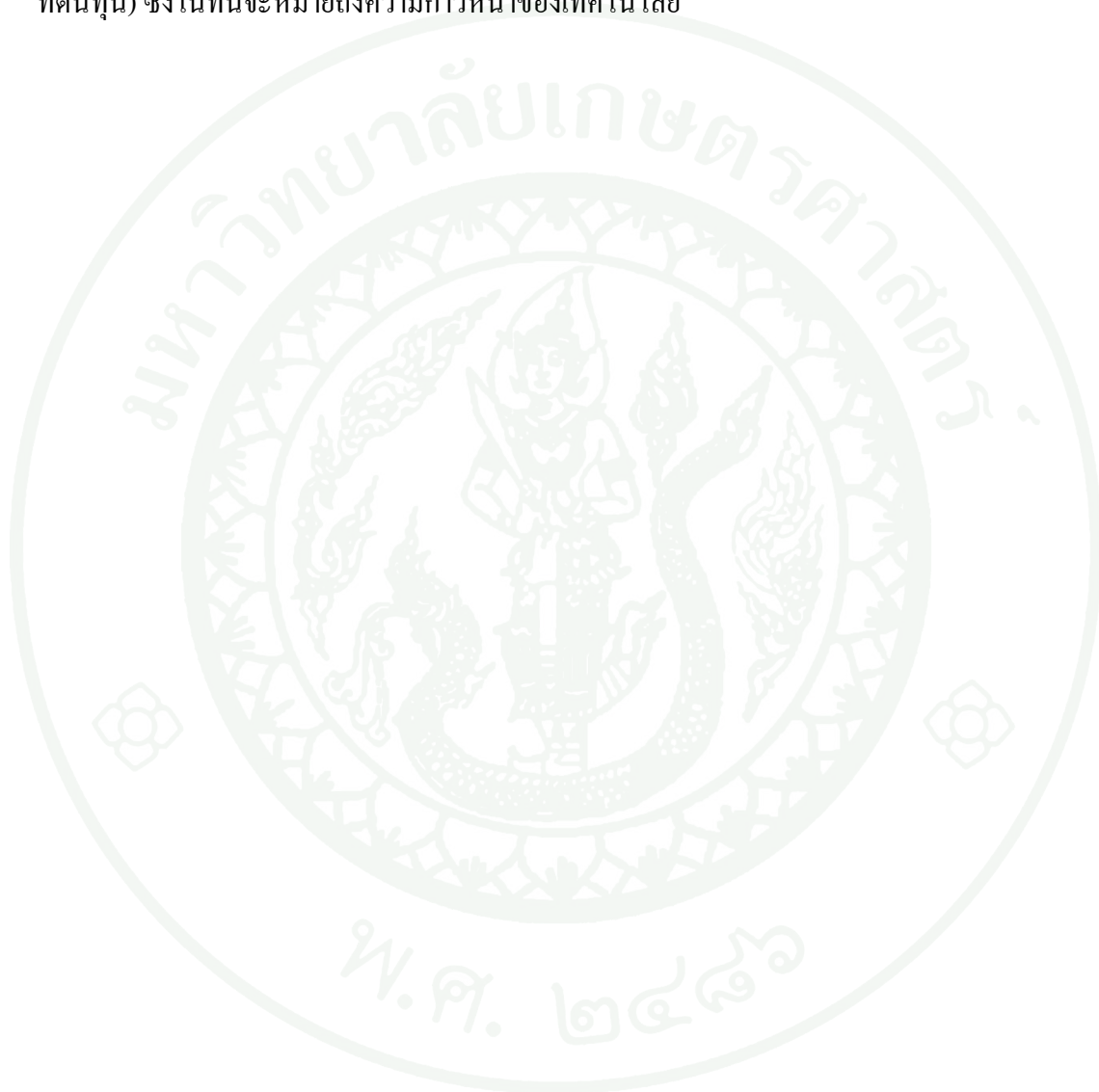
การศึกษาเรื่อง ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย จะทำให้ทราบว่า การลดลงของความยากจนที่ผ่านมา มีสาเหตุหลักมาจากปัจจัยใดในแต่ละภูมิภาค ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบาย ต่อหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเป็นแนวทางให้ผู้วางแผนกำหนดนโยบายหรือผู้เกี่ยวข้องเข้าใจลักษณะของคนยากจนในแต่ละภูมิภาคเพื่อจะได้หาทางแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต และสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคได้อย่างยั่งยืนและมีเสถียรภาพในระยะยาว

ขอบเขตการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นข้อมูลทุติยภูมิรายปีซึ่งแบ่งเป็น 4 ภาคของประเทศไทยคือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2529-2552 รวมทั้งสิ้น 24 ปี ซึ่งเป็นช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5-10 โดยมีจุดมุ่งหมายหลักจะยกระดับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีรายได้ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่และสภาพจิตใจที่ดีขึ้น ขจัดความยากจนในแต่ละภูมิภาคให้หมดไป

นิยามศัพท์

การเจริญเติบโตของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร (Agricultural total factor productivity growth) หมายถึง การเพิ่มของผลผลิต โดยไม่มีการเพิ่มจำนวนปัจจัยการผลิต (แรงงาน ที่ดินทุน) ซึ่งในที่นี้จะหมายถึงความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาถึงปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยมีแนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน และแนวคิดเกี่ยวกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยากจน ดังนี้

แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic development) หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยสม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานพอที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและยกระดับการดำรงชีพของคนในประเทศให้สูงขึ้น เกิดการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริงต่อบุคคล (Per capita real income) ตลอดระยะเวลายาวนานเพื่อให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ดีขึ้นกว่าเดิม การกระจายรายได้เป็นไปอย่างเสมอภาค ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากรายได้ที่เพิ่มขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน (รัตน สหายคณิต, 2546)

การพัฒนาเศรษฐกิจแตกต่างกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic growth) โดยที่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ที่แท้จริง (Real income) ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียวแต่การพัฒนาเศรษฐกิจนั้นมีความหมายที่กว้างกว่า เพราะมิได้มุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ยังครอบคลุมกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยจะเน้นความอยู่ดีกินดีของประชากรด้วยหรืออาจกล่าวได้ว่า

การพัฒนาเศรษฐกิจ = ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ + ความอยู่ดีกินดี
เครื่องชี้วัดระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ

การจะวัดว่าประเทศไทยพัฒนามากกว่าประเทศไหนนั้นส่วนใหญ่จะวัดจากรายได้โดยรายได้ที่ใช้วัดมีหลายอย่างคือ(รัตน สหายคณิต, 2546)

1. ระดับรายได้ (Level of income)
2. อัตราการเพิ่มของรายได้ (Rate of growth of income)
3. รายได้ต่อหัว (Per capita income)
4. สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ (Gini coefficient) เป็นเครื่องมือวัดการ

กระจายรายได้ของระบบเศรษฐกิจซึ่งพัฒนามาจากเส้น Lorenz

การวัดด้วยระดับรายได้ (Level of income) และอัตราการเพิ่มของรายได้ (Rate of growth of income) นั้นพบว่าอัตราการเพิ่มของรายได้มีความสำคัญมากกว่าเนื่องจากอัตราการเพิ่มของรายได้เป็นเครื่องชี้วัดความสามารถในการพัฒนาได้ดีแต่เนื่องจากการวัดการพัฒนาจะสนใจในแง่ความกินดีอยู่ดีของประชาชนด้วยซึ่งการชี้วัดด้วยระดับรายได้และอัตราการเพิ่มของรายได้ไม่สามารถบอกกรณีนี้ได้ จึงต้องใช้รายได้ต่อหัวเนื่องจากว่าการที่รายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้นก็แสดงว่าประชาชนในประเทศนั้นมีความกินดีอยู่ดีสูงนั่นเอง

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจนั้นเป็นการดำเนินการเพื่อยกระดับการผลิตของประเทศอันจะทำให้ประชาชนมีรายได้สูงขึ้นและมีฐานะความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจดีขึ้นดังนั้นกระบวนการเพื่อยกระดับการผลิตจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมากโดยปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคือ (รัตน สหายคณิต, 2546)

1. ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ (Land and natural resources)

ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นขั้นมูลฐานในการพัฒนาทั้งทางด้านการเกษตร การพัฒนาอุตสาหกรรมและมีความสำคัญต่อรัฐในการดำเนินกิจการด้านสาธารณสุขโลกและการหารายได้เข้ารัฐทำรายได้ให้แก่ประเทศและเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งประเทศกำลังพัฒนาที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำแหล่งทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์และสนับสนุนส่งเสริมให้มีการพัฒนาและบูรณะ

ทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท ในส่วนภาคการเกษตรทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะที่ดิน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาภาคการเกษตรที่ดินในที่นี้รวมไปถึงดินฟ้าและอากาศด้วยซึ่งการจะทำให้ที่ดินมีคุณภาพดีขึ้นสามารถใช้ทุนเป็นตัวช่วยแต่หลังจากขั้นแรกในการพัฒนาแล้ว ความสำคัญของที่ดินก็ได้ลดลง

2. แรงงาน (Labor)

แรงงานมีความสำคัญต่อการพัฒนาเนื่องจากการที่จะผลิตสิ่งต่าง ๆ นั้นต้องมีแรงงานเข้ามาเกี่ยวข้องกับแรงงานทั้งด้านปริมาณและคุณภาพมีผลต่อการพัฒนาและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการมีรายได้ การออมตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคนิคและวิทยาการต่าง ๆ ซึ่งจะมีผลทำให้รายได้ประชาชาติสูงขึ้นและมาตรฐานการครองชีพของประชาชนส่วนใหญ่ดีขึ้น ซึ่งแรงงานจะผลิตได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับทักษะของแรงงานแต่ละสาขาและการจะทำให้แรงงานมีทักษะนั้นต้องให้แรงงานมีความรู้สุขภาพดีมีที่อยู่อาศัยมีเครื่องนุ่งห่มปัจจัยพื้นฐานทางสังคมรวมไปถึงการฝึกอบรมโดยมักจะพบว่าประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ทั้งๆที่ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆจากประเทศที่พัฒนาแล้ว สาเหตุเนื่องมาจากปัญหาประชากรไม่มีทักษะนั่นเอง

3. ทุน (Capital)

ทุนมีความจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพราะจะทำให้ประเทศมีสินค้านำเข้าที่มีปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิตมีการแสวงหาความก้าวหน้าทางวิชาการและมีการพัฒนาโครงสร้างระบบเศรษฐกิจได้แหล่งที่มาของการสะสมทุนประกอบด้วยเงินออมซึ่งได้มาจากการระดมทุนภายในประเทศและการระดมทุนจากภายนอกประเทศ และปัจจัยทุนยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดรายได้ซึ่งในประเทศด้อยพัฒนานั้นการรักษาระดับรายได้ประชาชาติจะมีปัญหาหากเพราะมีปัจจัยทุนจำกัดปัญหาขาดแคลนเงินทุนมีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดวงจรหรือ วัฏจักรแห่งความยากจนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศที่ด้อยพัฒนาส่วนมากต้องเผชิญปัญหาเนื่องจากประเทศที่ขาดแคลนเงินลงทุนจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการผลิตต่ำเพราะไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะนำไปพัฒนาเครื่องมือเครื่องจักรต่างๆที่จะทำให้ผลผลิตพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วและเมื่อประสิทธิภาพในการผลิตต่ำก็จะนำไปสู่รายได้ต่ำอันเป็นสาเหตุให้เกิดการออมต่ำอำนาจการซื้อและการบริโภคก็จะต่ำไปด้วยมีผลให้การลงทุนต่ำ

เพราะไม่มีเงินทุนเมื่อมีการลงทุนต่ำก็จะมีผลให้ขาดแคลนเงินทุนจนกลายเป็นวัฏจักรแห่งความยากจนในที่สุด

4. ผู้ประกอบการ (Entrepreneurship)

ผู้ประกอบการมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ คือ ผู้ประกอบการเป็นผู้รวบรวมปัจจัยการผลิต ได้แก่ที่ดินทุนแรงงานเพื่อทำการผลิตสินค้าและบริการถ้าหากไม่มีผู้ประกอบการการผลิตสินค้าและบริการก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ผู้ประกอบการเป็นผู้ก่อให้เกิดการลงทุนต่างๆและกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แต่การที่ความคิดของผู้ประกอบการจะบรรลุผลได้นั้น จะต้องมีระบบธนาคารที่ทันสมัยจึงจะมีผลให้มีการลงทุนเพิ่มขึ้นและส่งผลให้รายได้ประชาชาติเพิ่มสูงขึ้นด้วยสำหรับประเทศด้อยพัฒนาผู้ประกอบการมักขาดความกระตือรือร้นซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้ประกอบการของรัฐบาลแต่รัฐบาลก็ช่วยอะไรไม่ได้มากนักทำให้กิจการงานต่างๆไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร

5. เทคโนโลยีการผลิต (Technology)

เป็นปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการผลิตทำให้ประสิทธิภาพการผลิตสูงขึ้นหรือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วทำให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น

6. ขนาดของการผลิต (Scale)

ถ้าขนาดของการผลิตมีการขยายใหญ่ขึ้นจะมีผลทำให้เกิดการประหยัดจากขนาด เพราะว่ายิ่งผลิตน้อยหน่วยจะมีต้นทุนคงที่ต่อหน่วยสูงขึ้นซึ่งสิ่งสำคัญคือจะต้องมีการขยายตลาดทั่วทั้งภายในและภายนอกจึงจะมีผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจได้

7. การแปลงสภาพ (Transformation)

เป็นปัจจัยสุดท้ายที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาโดยแบ่งการแปลงสภาพออกเป็น 2 ทางคือ

7.1 ทางเศรษฐกิจ (Economic transformation) เช่นแปลงจากภาคการเกษตรไปเป็นภาคอุตสาหกรรม

7.2 ทางด้านสังคม (Social transformation) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีผลต่อการพัฒนา เช่นสังคมชนบทมีแรงจูงใจต่ำมีความทะเยอทะยานต่ำถ้าสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมเมืองซึ่งมีความต้องการมากขึ้นทั้งด้านเสื้อผ้าความรู้ รวมไปถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เมื่อมีแรงจูงใจสูงความต้องการก็สูงตามหรือคนชนบทต้องการมีลูกมากเพราะถือว่าจะได้ใช้แรงงานแต่ไม่ได้มองถึงต้นทุนในการเลี้ยงดูฉะนั้นถ้าหากทุกคนมีลูกน้อยลงมีการศึกษามากขึ้นย่อมมีผลต่อการพัฒนา

จากแนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจที่ต้องการให้รายได้ของคนในสังคมเพิ่มขึ้นและมีความเท่าเทียมกันของรายได้การที่เศรษฐกิจจะพัฒนาได้นั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยต่างๆมาสนับสนุนโดยเฉพาะการเจริญเติบโตของผลิตภาพการผลิตโดยรวม (Total factor productivity growth) ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ผลผลิตขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน นั่นคือ เป็นการเพิ่มผลผลิตในระบบเศรษฐกิจโดยไม่ต้องเพิ่มจำนวนของปัจจัยการผลิต (แรงงานที่ดินทุน) แต่เป็นผลที่เกิดจากการเพิ่มประสิทธิภาพในระบบการผลิตและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ดังนั้นการเจริญเติบโตของผลิตภาพการผลิตโดยรวมเป็นปัจจัยสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศเกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและส่งผลให้คนในประเทศมีรายได้ที่ดีขึ้นสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ยังไม่มีการศึกษาที่แน่ชัดว่าการเจริญเติบโตของผลิตภาพการผลิตโดยรวมมีส่วนช่วยลดความยากจนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างมากเนื่องจากจะเป็นแนวทางใหม่ในการแก้ไขความยากจนให้หมดไปอย่างยั่งยืน ดังนั้นในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจนี้มาใช้

แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน

การวิเคราะห์ถึงภาวะความยากจนนั้นจำเป็นต้องกำหนดเส้นความยากจน (Povertyline) เพื่อเป็นเกณฑ์แบ่งกลุ่มคนยากจนกับกลุ่มคนที่ไม่ยากจนโดยหลักเกณฑ์ในการกำหนดเส้นความยากจนคือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

เส้นความยากจน

เส้นความยากจนนั้นได้มีการคำนวณไว้ตั้งแต่อดีต จนมีการปรับปรุงใหม่ในปัจจุบันเพื่อให้มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยเส้นความยากจนชี้ให้เห็นถึงต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของปัจเจกบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำและใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความยากจนคือ

1. เส้นความยากจนเดิม เริ่มในปีพ.ศ. 2513 (World Bank, 1980) โดยพิจารณาจากความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต โดยแยกเป็นความจำเป็นด้านอาหารและสินค้าอุปโภคบริโภคของคนไทยตามหลักสากลที่ธนาคารโลกได้ริเริ่มขึ้นโดยไม่ได้คำนึงถึงอายุของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งวิธีการคำนวณเส้นความยากจนในปีต่อๆ มา เป็นเพียงการปรับเส้นความยากจนเดิมด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค ดังนั้นเส้นความยากจนเดิมจึงมีจุดอ่อน คือการใช้ค่าเฉลี่ยความต้องการสารอาหารต่อวันต่อคนโดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องอายุและเพศ จึงไม่สามารถสะท้อนแบบแผนการบริโภคในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร นอกจากนี้ยังไม่สะท้อนความแตกต่างในระดับราคาสินค้าในพื้นที่ (เมืองและชนบท)

2. เส้นความยากจนใหม่โดย สมชัย จิตสุชนและคณะ (2547) ได้จัดทำขึ้นภายในกองประเมินผลการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับเป็นเส้นความยากจนของทางการ เส้นความยากจนใหม่นี้สามารถวัดความยากจนได้ในระดับบุคคล ครัวเรือน พื้นที่ จังหวัด ภูมิภาคจนถึงระดับประเทศ โดยพิจารณาจากความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของปัจเจกบุคคล ทั้งด้านอาหารและสินค้าอุปโภค หากครัวเรือนมีรายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายที่คำนวณได้ ถือว่าเป็นครัวเรือนยากจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

การศึกษาครั้งนี้จะใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความยากจนที่คำนวณโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งใช้แนวคิดความยากจนสัมบูรณ์เป็นเกณฑ์วัดมูลค่าความต้องการพื้นฐานขั้นต่ำของครัวเรือนได้แก่อาหารและสินค้าพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีพเช่น ที่อยู่อาศัยเสื้อผ้า เป็นต้น โดยเส้นความยากจนนี้คำนวณในระดับครัวเรือนซึ่งพิจารณาถึงความแตกต่างของความต้องการพื้นฐานของแต่ละบุคคลในครัวเรือนและพิจารณาถึงค่าครองชีพของบุคคลที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคและราคาสินค้าที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

ดังนั้นการคำนวณเส้นความยากจนของครัวเรือนเป็นผลรวมของเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนด้านสินค้าที่ไม่ใช่อาหารดังสมการที่ (1)

$$PLine_h^t = FLine_h^t + NFFLine_h^t \quad (1)$$

โดยที่ $PLine_h^t$ = เส้นความยากจนของครัวเรือน
 $FLine_h^t$ = เส้นความยากจนด้านอาหาร
 $NFFLine_h^t$ = เส้นความยากจนด้านสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีการปรับปรุงเส้นความยากจนให้มีความทันสมัยและเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้นในระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการริเริ่มใช้แนวคิดครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในต่างพื้นที่และต่างสังคมกันจะมีมาตรฐานการครองชีพที่แตกต่างกันออกไปแต่ได้รับอรรถประโยชน์เท่ากัน ในขณะที่การคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่มีใช่อาหารก็ยึดทฤษฎีอรรถประโยชน์เช่นเดียวกัน โดยสะท้อนค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่อาหาร 9 หมวดคือ เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยเชื้อเพลิงและแสงสว่างเครื่องใช้ประจำบ้านยาและค่ารักษาโรคค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลค่าขนส่งค่าใช้จ่ายสื่อสารคมนาคมรวมไปถึงค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของกลุ่มครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารเท่ากับเส้นความยากจนด้านอาหารนอกจากนี้ยังมีการใช้การประหยัดจากขนาดซึ่งหมายถึงการที่ครัวเรือนสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายต่อหัวได้หากมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ดังนั้นคนจนหมายถึงคนที่มีรายได้น้อยกว่าเส้นความยากจนหรือมีรายได้น้อยกว่าพอที่จะใช้จ่ายเพื่อซื้อหาอาหารและสินค้าจำเป็นตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำ

ปัจจุบันแบบแผนการบริโภคของคนไทยได้เปลี่ยนไป ทั้งรูปแบบในการดำเนินชีวิต และการทำงาน ถึงแม้ว่าแบบแผนการบริโภคของคนไทยเปลี่ยนไป แต่รายจ่ายด้านการบริโภคอาหารก็ยังมากกว่ารายจ่ายด้านอื่น ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามเพศ อายุ ความต้องการสารอาหารของแต่ละบุคคล รวมไปถึงราคาอาหารในแต่ละพื้นที่ด้วย เนื่องจากว่าเส้นความยากจนนั้นได้ริเริ่มใช้แนวคิดครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในต่างพื้นที่ และต่างสังคมกันจะมี มาตรฐานการครองชีพ ที่แตกต่างกันแต่ได้รับอรรถประโยชน์เท่ากัน ระดับอรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับมีความสัมพันธ์โดยตรงกับต้นทุนค่าอาหาร คือ คนรวยที่นิยมบริโภคอาหารราคาแพงแต่ได้รับความพอใจเท่ากับคนจนที่

บริโภคอาหารราคาถูก ดังนั้นการศึกษาเรื่องปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย จึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับเส้นความยากจนมาใช้ กล่าวคือ อาหารเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เพราะฉะนั้น ราคาอาหารที่เปลี่ยนแปลงไป ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อปริมาณการบริโภคของแต่ละคนด้วย โดยการศึกษาครั้งนี้จะนำดัชนีราคาอาหารมาเป็นปัจจัยกำหนดความยากจน

มาตรฐานตัวชี้วัดความยากจน

การศึกษาความยากจนนั้น การที่จะรู้ว่าบุคคลใดเป็นบุคคลที่ยากจนหรือไม่ยากจนนั้น เป็นเรื่องที่ยาก เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรฐานในการวัดความยากจน โดยทั่วไปมาตรฐานที่ใช้ในการวัดความยากจนสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภทดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

1. มาตรฐานวัดความยากจนแบบสัมบูรณ์ (Absolute measures of poverty) เป็นมาตรฐานการวัดความยากจนที่มีแนวคิดทางทฤษฎีมาจากหลักการบริโภค โดยตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานที่ว่าอาหารเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดสำหรับมนุษย์ซึ่งเป็นตัวกำหนดมาตรฐานการครองชีพ การวัดโดยการพิจารณาจากจำนวนเงินที่บุคคลหนึ่งหรือครอบครัวหนึ่งจะต้องได้รับ เพื่อที่จะสามารถดำรงระดับมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำสุดไว้ได้ การกำหนดมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันออกไป

เมื่อทำการวัดด้วยมาตรฐานนี้ตัวชี้วัดที่ใช้คือสัดส่วนของประชากรที่มีรายได้หรือรายจ่ายต่ำกว่าระดับเส้นความยากจนที่กำหนดขึ้น (Head count index) โดยตัวชี้วัดภาวะความยากจนในกลุ่มนี้ยังมีดัชนีวัดช่องว่างหรือช่วงห่างจากเส้นความยากจน (Poverty gap index) เพื่อชี้ว่าคนจนเหล่านั้นมีระดับรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนมากน้อยเพียงใดและดัชนีความรุนแรงของความยากจน (Poverty severity index) ยังบ่งชี้ถึงภาวะการกระจายรายได้ในกลุ่มคนจนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน

2. มาตรฐานวัดความยากจนแบบสัมพัทธ์หรือเชิงเปรียบเทียบ (Relative measures of poverty) การวัดโดยวิธีนี้จะวัดออกมาในรูปของสัดส่วนเปอร์เซ็นต์ ซึ่งชี้ถึงสภาพของบุคคลหรือครัวเรือนที่ไม่สามารถรักษาระดับการครองชีพให้อยู่ในระดับที่ทัดเทียมกับผู้อื่นได้ ข้อบกพร่องที่

สำคัญของมาตรฐานแบบสัมพัทธ์ คือไม่สามารถจัดปัญหาความยากจนให้หมดไปได้ เนื่องจากมีเปอร์เซ็นต์ของรายได้ระดับหนึ่งที่ถูกกำหนดไว้คงที่ ซึ่งจะเป็นฐานล่างของการกระจายรายได้ ดังนั้นมาตรฐานวัดความยากจนวิธีนี้จึงเหมาะสำหรับวัดการกระจายรายได้ โดยตัวชี้วัดส่วนใหญ่ที่ใช้วัดการกระจายรายได้ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ นั้นเอง

3. มาตรฐานการวัดความยากจนแบบผสม เนื่องจากความไม่สะดวกของแต่ละมาตรฐานความยากจนทั้ง 2 แบบ ข้างต้น จึงได้นำวิธีการวัดความยากจนทั้ง 2 แบบมารวมกัน เพื่อให้สามารถวัดความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยจะสามารถคำนวณออกมาเป็นสัดส่วนคณิตศาสตร์ของตัวเลขทางสถิติ หรือสรุปการกระจายรายได้ เช่น การหามัธยฐาน (Median) หรือการหามัธยิมเลขคณิต (Mean) เป็นต้น

ตัวชี้วัดความยากจนทั้งสามรูปแบบนี้ต่างก็มีข้อดีและข้อเสียคือการวัดความยากจนแบบสัมบูรณ์จะมีความง่ายในการจะระบุว่าบุคคลหรือครัวเรือนใดยากจนเนื่องจากเกณฑ์ที่ใช้วัดความยากจนคือเส้นความยากจนซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้แล้วสำหรับการวัดความยากจนแบบสัมพัทธ์หรือเชิงเปรียบเทียบมีข้อดีคือให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันของปริมาณเงินของคนในสังคมซึ่งส่วนใหญ่จะพิจารณาในแง่ของการกระจายรายได้เป็นสำคัญซึ่งจะแตกต่างจากการวัดความยากจนแบบสัมบูรณ์ที่พิจารณาเพียงจำนวนคนจนและความรุนแรงของปัญหาความยากจนไม่ได้พิจารณาว่ารายได้ของคนในสังคมเท่าเทียมกันหรือไม่ส่วนการวัดความยากจนแบบผสมข้อดีที่เห็นได้ชัดเจนคือสามารถนำวิธีการวัดความยากจนทั้งสองวิธีมารวมกันและปรับใช้ได้แต่ตัวชี้วัดความยากจนทั้งสามแบบนี้ก็มีข้อเสียคือไม่ได้พิจารณาถึงความจำเป็นในแง่มุมอื่นที่มีใช้ทางด้านเศรษฐกิจเช่นความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เนื่องจากสินค้าดังกล่าวไม่มีราคาปรากฏและมีความยากลำบากในการวัดปริมาณความต้องการของแต่ละคนมาตรฐานการวัดทั้งสามแบบนี้จึงมุ่งวัดความยากจนในรูปแบบตัวเงิน

แนวคิดการวัดความยากจน

แนวคิดการวัดความยากจนมีด้วยกัน 3 วิธี ดังนี้ (Foster, Greer and Thorbecke, 1984 cited in Miranti, 2007)

1. การวัดสัดส่วนคนจน (Headcount index : P_0) แสดงถึง สัดส่วนของจำนวนประชากรที่มีรายจ่ายของครัวเรือนทั้งหมดเฉลี่ยต่อคนต่อปี ต่ำกว่าเส้นความยากจนหรือเรียกว่า อัตราส่วนความยากจน ซึ่งสามารถหาได้โดย

$$P_0 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N f(y_i \leq z) \quad (2)$$

โดยที่ P_0 = สัดส่วนคนจน (ด้านค่าใช้จ่าย)
 $f(\cdot)$ = ฟังก์ชันของตัวชี้วัด มีค่าเป็น 1 เมื่อ $y_i \leq z$ และมีค่าเป็น 0 เมื่อ $y_i > z$
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 Z = เส้นความยากจน
 y_i = ค่าใช้จ่ายของประชากรที่ i
 i = ประชากร

การวัดความยากจนแบบสมบูรณ์ในรูป Headcount index ทำให้เราทราบจำนวนของประชากรที่ตกอยู่ในภาวะความยากจนได้ว่ามีจำนวนเท่าไรถ้าค่า Headcount index มีค่ามากก็แสดงว่ามีกลุ่มประชากรนั้น หรือสังคมนั้นมีสัดส่วนของคนยากจนอยู่เป็นจำนวนมากนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตามการวัดความยากจนโดยใช้ค่า Headcount index ยังคงมีข้อบกพร่อง กล่าวคือการหาค่า Headcount index ไม่เป็นไปตามหลักของ Monotonicity axioms และ Transfer axioms ซึ่งหลักการทั้ง 2 เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ซึ่งมีรายละเอียดของหลักการทั้ง 2 มีดังนี้ (Sen, 1974)

Monotonicity axioms สะท้อนว่า สังคมหรือกลุ่มประชากรใดเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้รายได้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ยากจนซึ่งอยู่ใต้เส้นความยากจนลดลงสังคมนั้นหรือกลุ่มประชากรนั้นจะต้องมีภาวะความยากจนมากขึ้น

Transfer axioms สะท้อนว่า ถ้าสังคมหรือกลุ่มประชากรใดเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้รายได้บางส่วนของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ยากจนซึ่งอยู่ใต้เส้นความยากจนนั้นมีการเคลื่อนย้ายไปยังบุคคลที่มีรายได้มากกว่าหรือรวยกว่า สังคมนั้นหรือกลุ่มประชากรนั้นจะต้องมีภาวะความยากจนมากขึ้น

จากหลักการทั้ง 2 จะเห็นได้ว่าถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงตามหลักการข้อใดข้อหนึ่งในสังคมหรือกลุ่มประชากรหนึ่ง ๆ แล้วค่า Headcount index ที่ใช้ในการวัดความยากจนจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากค่า Headcount index ไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของรายได้ของคนยากจน แต่ให้ความสนใจเฉพาะจำนวนประชากรที่อยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนเท่านั้น

2. การวัดช่องว่างความยากจน (Poverty gap index: P_1) ใช้วัดระดับความยากจนโดยประมวลจากช่องว่างระหว่างค่าใช้จ่ายของคนจนทุกคนที่ต่ำกว่าเส้นความยากจน โดยเฉลี่ยเทียบกับเส้นความยากจน ซึ่งช่องว่างความยากจนจะทำให้ทราบถึงค่าใช้จ่ายขั้นต่ำที่จะช่วยให้คนจนหลุดพ้นจากความยากจน แต่ค่าดัชนีก็ไม่ได้แสดงถึงความเหลื่อมล้ำของค่าใช้จ่ายของคนจนด้วยกัน กล่าวคือพื้นที่ที่มีค่าดัชนีช่องว่างความยากจนเท่ากัน อาจจะมีระดับความยากจนไม่เท่ากันได้ เพราะบางพื้นที่อาจมีคนในพื้นที่ที่มีความยากจนมากหรือรุนแรงกว่าอีกพื้นที่หนึ่ง

$$P_1 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left[\frac{z - y_i}{z} \right] f(y_i \leq z) \quad (3)$$

โดยที่ P_1 = ดัชนีช่องว่างความยากจน (ด้านค่าใช้จ่าย)
 $f(\cdot)$ = ฟังก์ชันของตัวชี้วัด มีค่าเป็น 1 เมื่อ $y_i \leq z$ และมีค่าเป็น 0 เมื่อ $y_i > z$
 Z = เส้นความยากจน
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 y_i = ค่าใช้จ่ายของประชากรที่ i
 i = ประชากร

3. การวัดดัชนีความรุนแรงของความยากจน (Poverty severity index: P_2) เป็นการวัดความยากจนที่ถ่วงน้ำหนักด้วยกำลังสองของระยะห่างระหว่างค่าใช้จ่ายกับเส้นความยากจน

การวัดความยากจนด้วยวิธีนี้ทำให้ทราบถึงความรุนแรงของปัญหาความยากจนว่าตกอยู่ในภาวะความยากจนมากน้อยขนาดไหน ถ้าค่า Poverty severity index มีค่ามากแสดงว่าสังคมนั้นมีภาวะยากจนมาก ค่า Poverty severity index เป็นการวัดระดับความยากจนโดยใช้ผลต่างของเส้นความยากจนกับค่าใช้จ่ายของประชากรที่ยากจนเพราะฉะนั้นการที่ค่าใช้จ่ายของประชากรที่ยากจนเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ย่อมมีผลต่อค่าดัชนี กล่าวคือ ถ้าสังคมใดเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้มีการ

เคลื่อนย้ายค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งจากประชากรที่ยากจนไปให้กับประชากรที่ร่ำรวยกว่า ค่า Poverty severity index ก็จะมีค่ามากขึ้นทันที

$$P_2 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \left[\frac{z - y_i}{z} \right]^2 f(y_i \leq z) \quad (4)$$

โดยที่	P_2	=	ดัชนีความรุนแรงของความยากจน (ด้านค่าใช้จ่าย)
	$f(.)$	=	ฟังก์ชันของตัวชี้วัด มีค่าเป็น 1 เมื่อ $y_i \leq z$ และมีค่าเป็น 0 เมื่อ $y_i > z$
	Z	=	เส้นความยากจน
	N	=	จำนวนประชากรทั้งหมด
	y_i	=	ค่าใช้จ่ายของประชากรที่ i
	i	=	ประชากร

จากมาตรฐานตัวชี้วัดความยากจนในแต่ละมาตรฐาน มีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป ดังที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาเรื่องปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย จะใช้มาตรฐานตัวชี้วัดความยากจนแบบสมบูรณ์ โดยตัวชี้วัดที่ใช้ในการศึกษาจะประกอบไปด้วย 3 ตัวชี้วัด คือ สัดส่วนคนจน (Headcount index: P_0) ช่องว่างความยากจน (Poverty gap index : P_1) และ ความรุนแรงของความยากจน (Poverty severity index: P_2) เนื่องจากที่เลือกใช้มาตรฐานตัวชี้วัดความยากจนแบบสมบูรณ์ ซึ่งมีตัวชี้วัดทั้ง 3 ตัว จะทำให้ทราบถึงภาวะความยากจนได้ดียิ่งขึ้น และละเอียดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ก็ได้ละเลยมาตรฐานตัวชี้วัดความยากจนอื่น โดยเฉพาะมาตรฐานตัวชี้วัดความยากจนแบบสัมพัทธ์หรือเชิงเปรียบเทียบ มาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานตัวชี้วัดความยากจน ที่ชี้วัดประชากรที่มีรายได้หรือค่าใช้จ่ายไม่เท่าเทียมกันกับคนอื่นในสังคม ซึ่งใช้สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้หรือรายจ่าย ในการวัดการกระจายรายได้หรือรายจ่าย ดังนั้น จึงนำมาตรฐานตัวชี้วัดความยากจนแบบสัมพัทธ์หรือเชิงเปรียบเทียบ มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเรื่องปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย ครั้งนี้ด้วย โดยคาดว่า สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายจ่าย จะเป็นปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

แนวคิดเกี่ยวกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยากจน

ประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) ประเทศไทยมีความเจริญเติบโตที่สูงขึ้น มีผลทำให้ความยากจนโดยสมบูรณ์ (Absolute Poverty) ลดลงอย่างมากทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาคแม้กระทั่งช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ก็ยังมีผลทำให้ความยากจนของประเทศโดยรวมมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องอันเป็นผลมาจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นมาอย่างต่อเนื่องอย่างไรก็ตามเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นกลับพบว่าการกระจายรายได้ของคนในประเทศมีแนวโน้มที่แย่ลงโดยนิธินันท์วิเศษสุวรรณ, ศุภชัย ศรีสุชาติ และสมบูรณ์ สิริประชัย (2546) กล่าวว่าการพัฒนานั้นคนจนถูกจัดว่าเป็นปัญหาในการพัฒนาและความเจริญเติบโตของประเทศ จึงได้มีความพยายามในการที่จะแก้ปัญหาความยากจนให้หมดไปด้วยมาตรการต่างๆมา โดยตลอดจากการที่มีความพยายามแยกแยะใครคือคนยากจนและใครคือคนที่ไม่ยากจนโดยการใช้เส้นความยากจนแบ่งแยกคนจนทำให้สามารถหาทางแก้ปัญหาความยากจนได้ระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาดังกล่าวไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ที่แท้จริงของผู้ที่ยากจนได้ ซึ่งนิธินันท์วิเศษสุวรรณ และคณะ (2546) ยังกล่าวอีกว่าความยากจนมิได้เกิดขึ้นและดำเนินไปโดยธรรมชาติหากแต่ถูกทำให้เกิดขึ้นและถูกทำให้เป็นไปจากการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการสร้างเสถียรภาพด้านราคาและการจ้างงานเป็นสำคัญ

ดังนั้นการพัฒนาที่ผ่านมาที่มุ่งเน้นเฉพาะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ แต่ต้องเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนเป็นเป้าหมายหลักเพื่อให้สังคมไทยมีความเสมอภาค รายได้ของคนในสังคมเพิ่มสูงขึ้น มีความเท่าเทียมกันของรายได้และมีการพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องมีปัจจัยต่างๆมาสนับสนุน โดยเฉพาะการเจริญเติบโตของผลผลิตภาพการผลิตโดยรวม (Total factor productivity growth) อันจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ผลผลิตขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน ฉะนั้นการเจริญเติบโตของผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้ประเทศเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและส่งผลให้คนในประเทศมีรายได้ที่ดีขึ้นสามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ยังไม่มีการศึกษาที่แน่ชัดว่าการเจริญเติบโตของผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมนั้นมีส่วนช่วยลดความยากจนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างมากเนื่องจากจะเป็นแนวทางใหม่ในการแก้ไขความยากจนให้หมดไปอย่างยั่งยืน ดังนั้นในการวิเคราะห์ถึงปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจนี้มาใช้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศไทย

จากการทบทวนภาวะความยากจนและปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศไทยพบว่า ได้มีผู้ศึกษาภาวะความยากจนในประเทศไทยไว้เป็นจำนวนมาก เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2542) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2543) สนิรัช แก้วมี และ ประพิณวดี ศิริศุภลักษณ์ (2550) เป็นต้น การศึกษาเป็นการศึกษาด้วยวิธีหาสัดส่วนคนจน และ Foster-Greer-Thorbecke เพียงแต่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2542) ได้ใช้ช่องว่างความยากจนเพิ่มเติมจากวิธีอื่น และผลการศึกษาให้ผลในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ ความยากจนของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีภาวะความยากจนมากที่สุด ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบทและประกอบอาชีพเกษตรกรรม งานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ (2542) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2543) และ สนิรัช แก้วมี และ ประพิณวดี ศิริศุภลักษณ์ (2550) ยังได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะความยากจนในประเทศไทย โดยใช้ สมการถดถอยพหุ (Multiple regression) แต่ละชั้นงานแตกต่างกันที่ข้อมูลที่น่ามาใช้และช่วงเวลา ทำให้ผลที่ได้แตกต่างกัน คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2542) พบว่า สัดส่วนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนเนื้อที่ถือครอง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะความยากจน นอกจากนี้ยังพบว่าสัดส่วนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน และอายุของหัวหน้าครัวเรือนที่สูงขึ้นทำให้ความยากจนเพิ่มขึ้น ส่วนจำนวนเนื้อที่ถือครองที่เพิ่มขึ้นจะช่วยลดความยากจนลง ในขณะที่สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2543) พบว่า ขนาดของฟาร์มและจำนวนเนื้อที่ถือครอง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนเช่นกัน โดยพบว่าขนาดของฟาร์มและจำนวนเนื้อที่ถือครองที่เพิ่มขึ้นจะช่วยลดความยากจนลง ส่วนงานศึกษาของ สนิรัช แก้วมี และ ประพิณวดี ศิริศุภลักษณ์ (2550) พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนหนี้สิน สัดส่วนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนและขนาดฟาร์ม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะความยากจน โดยพบว่าระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและขนาดฟาร์มที่สูงขึ้นจะช่วยลดความยากจนลง ขณะที่จำนวนหนี้สิน และสัดส่วนผู้พึ่งพิงในครัวเรือนมากขึ้นจะทำให้ภาวะความยากจนสูงขึ้น อีกทั้งยังมีงานศึกษาของ เมธี ครอบแก้ว (2544) ได้ศึกษาเรื่อง ชีวิตที่ถูกตัดขาด ลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจของผู้ยากจนดักดานในประเทศไทย พบว่า ขนาดครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และเนื้อที่ถือครอง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนใน 4

ภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งขนาดครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และเนื้อที่ถือครองที่เพิ่มขึ้นจะช่วยลดภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคลง

นอกจากงานศึกษาภาวะความยากจนและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนในประเทศไทยแล้ว ยังมีงานศึกษาของต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาไว้เป็นจำนวนมากเช่นกัน โดยงานศึกษาถึงภาวะความยากจน ได้มีผู้ศึกษาไว้ อาทิ Okurut, Odwee, and Adebua (2002) Miranti (2007) Jan, Chishti, and Eberle (2008) ซึ่งวิธีการวัดภาวะความยากจนส่วนใหญ่ก็เหมือนกับการวัดภาวะความยากจนในประเทศไทย โดยใช้วิธีหาคัดส่วนคนจน และ Foster-Greer-Thorbecke เพียงแต่ Miranti (2007) และ Jan *et al.* (2008) ได้ใช้ช่องว่างความยากจนเพิ่มเติมจากวิธีอื่นด้วย และเป็นวิธีเดียวกันกับที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2542) ใช้วัดภาวะความยากจนในประเทศไทย นอกจากนี้ Okurut *et al.* (2002) Miranti (2007) และ Jan *et al.* (2008) ยังศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะความยากจน โดยใช้สมการถดถอยพหุ อีกรั้ง Miranti and Resosudarmo (2005) Andersson, Engvall, and Kokko (2006) ก็ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะความยากจน ด้วยวิธีนี้เช่นกัน แต่ละชิ้นงานแตกต่างกันที่ประเทศที่ทำการศึกษา ข้อมูลที่นำมาใช้ และช่วงเวลา ทำให้ผลที่ได้แตกต่างกัน โดย Okurut *et al.* (2002) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยกำหนดความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศยูกันดา พบว่า ขนาดของครัวเรือน จำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และสถานภาพการย้ายถิ่น เป็นปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศยูกันดา โดยพบว่าจำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และสถานภาพการย้ายถิ่นจะช่วยลดภาวะความยากจนลง ขณะที่ขนาดของครัวเรือนที่สูงขึ้นจะทำให้ความยากจนในประเทศยูกันดาเพิ่มขึ้น ส่วน Miranti and Resosudarmo (2005) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความยากจนในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า ความไม่เสมอภาคของรายได้ ในแต่ละภาคมีผลต่อปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศอินโดนีเซีย โดยความไม่เสมอภาคของรายได้ที่สูงขึ้นจะทำให้ความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศอินโดนีเซียเพิ่มขึ้น ต่อมา Miranti (2007) ได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคในอินโดนีเซีย พบว่าทรัพยากรธรรมชาติ การเปิดประเทศ ทูนมมนุษย์ ความไม่เสมอภาคของรายได้ โครงสร้างพื้นฐาน การย้ายถิ่นและการถ่ายโอนเงินอุดหนุนระหว่างรัฐบาลของภูมิภาค เป็นปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศอินโดนีเซีย โดยพบว่าทรัพยากรธรรมชาติ การเปิดประเทศ ทูนมมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐาน และการถ่ายโอนเงินอุดหนุนระหว่างรัฐบาลของภูมิภาคที่เพิ่มขึ้นจะช่วยลดความยากจนในแต่ละภาคของประเทศอินโดนีเซียลง ขณะที่ความไม่เสมอภาคของรายได้และการย้ายถิ่นสูงขึ้นจะทำให้ความยากจนในแต่ละภาคของประเทศอินโดนีเซียเพิ่มขึ้น ในส่วนของประเทศลาวก็ได้มีผู้ทำการศึกษาไว้คือ Andersson *et al.* (2006) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศลาว พบว่าขนาดครัวเรือน

สัดส่วนผู้พึงพิงในครัวเรือน ระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน การเข้าถึงปัจจัยการผลิตทางการเกษตร และภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ เป็นปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศลาว โดยระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน และการเข้าถึงปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่สูงขึ้นจะช่วยลดความยากจนในประเทศลาวลง ส่วนขนาดครัวเรือน สัดส่วนผู้พึงพิงในครัวเรือน และภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์สูงขึ้นจะทำให้ความยากจนในประเทศลาวเพิ่มขึ้น ในขณะที่ Jan *et al.* (2008) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยกำหนดความยากจนในภาคการเกษตรของประเทศปากีสถาน พบว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือน โครงสร้างพื้นฐาน จำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เนื้อที่ชลประทาน เป็นปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศปากีสถาน ซึ่งพบว่าโครงสร้างพื้นฐาน จำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และเนื้อที่ชลประทานมากขึ้นจะทำให้ความยากจนในประเทศปากีสถานลดลง ส่วนอายุของหัวหน้าครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความยากจนในประเทศปากีสถานเพิ่มขึ้น

จากงานศึกษาต่างๆข้างต้น เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความยากจนพบว่าใช้สมการถดถอยพหุในการวิเคราะห์ และผลเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความยากจนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยปัจจัยที่มีผลต่อภาวะความยากจนสามารถแบ่งปัจจัยข้างต้นออกเป็น 4 ปัจจัย ดังนี้ คือ ปัจจัยโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางสังคม โครงสร้างประชากร และโครงสร้างพื้นฐานการผลิต ดังตัวอย่างของปัจจัยกำหนดความยากจนในงานศึกษาต่าง ๆ ในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ปัจจัยกำหนดความยากจนในงานศึกษาต่าง ๆ

ปัจจัยกำหนด ความยากจน	ชื่อผู้แต่ง								
	สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (2543)	สำนักงาน เศรษฐกิจ การเกษตร (2543)	เมธี ครองแก้ว (2544)	Okurut et al. (2002)	Miranti&Res osudarmo (2005)	Andersso et al. (2006)	สนิรัช แก้วมี และ ประพิณวดี ศิริสุภลักษณ์ (2549)	Miranti (2007)	Jan et al. (2008)
<u>โครงสร้างทางเศรษฐกิจ</u>									
1.เนื้อที่ถือครอง	✓	✓	✓						
2.ปริมาณสินเชื่อเพื่อ การเกษตร							✓		
3.การถ่ายโอนเงินอุดหนุน ระหว่างภูมิภาค								✓	
4.ทรัพยากรธรรมชาติ								✓	
5.การเปิดประเทศ								✓	
6.การเข้าถึงปัจจัยการผลิตทาง การเกษตร						✓			
<u>โครงสร้างประชากร</u>									
1.ขนาดครัวเรือน/ฟาร์ม		✓	✓	✓		✓	✓		
2.สัดส่วนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน	✓		✓			✓	✓		

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ปัจจัยกำหนด ความยากจน	ชื่อผู้แต่ง								
	สำนักงาน คณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (2543)	สำนักงาน เศรษฐกิจ การเกษตร (2543)	เมธี ครองแก้ว (2544)	Okurut et al. (2002)	Miranti&Res osudarmo (2005)	Anderss o et al. (2006)	สนิรัช แก้วมี และ ประพิณวดี ศิริสุภลักษณ์ (2549)	Miranti (2007)	Jan et al. (2008)
3.อายุของหัวหน้าครัวเรือน	✓								✓
4.การอพยพย้ายถิ่น				✓				✓	
<u>โครงสร้างทางสังคม</u>									
1.ความไม่เสมอภาคของรายได้					✓			✓	
2.ภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์						✓			
3.จำนวนปีการศึกษาของ หัวหน้าครัวเรือน			✓	✓			✓		✓
4.ระดับการศึกษาของสมาชิก ในครัวเรือน						✓			
5.ทุนมนุษย์							✓		
<u>โครงสร้างพื้นฐานการผลิต</u>									
1.โครงสร้างพื้นฐาน									✓
2.เนื้อที่ชลประทาน									✓

หมายเหตุ: ปัจจัยในตารางเป็นปัจจัยกำหนดความยากจนที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของความยากจนในกรณีของประเทศไทยซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. การพัฒนา

การพัฒนาเป็นสาเหตุของความยากจน เห็นได้จากงานศึกษาของ เมธี ครอบแก้ว (2533) กล่าวว่า การพัฒนาประเทศตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมา จนถึงฉบับที่ 7 มีการเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเน้นการพัฒนาสาขาอุตสาหกรรมและบริการรวมทั้งเน้นการพัฒนาเขตเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรุงเทพฯ และปริมณฑลทำให้มีการกระจุกตัวของการถือครองทรัพย์สินการผลิตและรายได้ขณะเดียวกันรัฐบาลการวางแผนระยะยาวในการพัฒนาภาคการเกษตรความไม่สมดุลของการพัฒนาดังกล่าวได้สร้างผลกระทบทางลบต่อคนยากจนและสังคมส่วนรวมอีกทั้งงานของ สมชัย จิตสุชน (2544) ก็ได้ยืนยันว่าการพัฒนานั้น ทำให้สังคมเกิดความเหลื่อมล้ำมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาประเทศเป็นสาเหตุของความยากจนโดยระบุรายละเอียดสี่ประการของการพัฒนา คือการเน้นการบริโภคทางวัสดุการผูกขาดเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับท้องถิ่นและผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อม

2. การลงทุน

การลงทุนในโครงการต่างของภาครัฐเพื่อลดปัญหาความยากจน มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินมาตรการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ขยายโอกาสและพัฒนาศักยภาพของคนจนภายใต้โครงการต่างๆ ที่สำคัญได้แก่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โครงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการธนาคารประชาชน โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการสุขภาพถ้วนหน้าการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจนและเด็กด้อยโอกาสการจัดสวัสดิการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ เป็นต้นทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้คนจนได้เข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพมีโอกาสทางการศึกษามีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและสวัสดิการสังคมสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของนิธินันท์วิเศษวรร และคณะ (2546) กล่าวว่าปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและมีลักษณะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและเชิงซ้อนแม้ว่านโยบายของรัฐ

จะพยายามแก้ปัญหาดังกล่าวแต่ก็พบว่ามักเป็นนโยบายที่ไม่ต่อเนื่องหรือไม่ถึงเห็นผลในระยะยาว และมักมีลักษณะแยกส่วนกันปฏิบัติโดยส่วนใหญ่รัฐมักใช้การสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแต่ประชาชนที่ยากจนนั้นอาจไม่สามารถเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานนั้นได้เช่นการสร้างถนนเพื่อให้เกิดการคมนาคมที่สะดวกอันจะเป็นผลดีต่อการผลิตสินค้าเกษตรกลับพบว่าเกษตรกรอาจไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเองหรือมีที่ดินทำกินขนาดเล็กหรือมีเพียงที่เช่าและยังคงต้องซื้อขายผ่านพ่อค้าคนกลางโดยที่ราคาผลผลิตหรืออำนาจต่อรองไม่ได้เพิ่มขึ้น

3. ลักษณะทางภูมิประเทศ

ลักษณะทางภูมิประเทศเป็นสาเหตุที่ส่งผลต่อความยากจนของประชากรในประเทศ ซึ่งจากงานวิจัยในปัจจุบันไม่ว่าจะวัดความจนด้วยความหมายแบบใดมักให้ผลสอดคล้องกันคือถ้าแบ่งตามภาคการผลิตคนจนในประเทศไทยมักเป็นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในชนบทถ้าแบ่งตามภูมิภาคคนจนในประเทศไทยมักเป็นคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) อีกทั้ง World Bank (2001) ได้กล่าวถึงสาเหตุของความยากจนในประเทศไทยไว้ว่าการมีที่พักอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยจะมีความเสี่ยงต่อความยากจนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 56 ในขณะที่ถ้าที่พักอาศัยตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โอกาสที่จะตกเป็นคนยากจนจะลดลงอย่างมากถึงร้อยละ 80

4. ปัญหาการเมือง

ปัญหาการเมืองเป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจนในประเทศไทย ซึ่งจากบทความเรื่อง ทฤษฎีความยากจนเฉพาะตัวของบุญเสริมบุญเจริญผล (2549) กล่าวว่า หากพบว่าการเมืองในประเทศนั้นไม่ดีคือ ข่มเหงประชาชนปล่อยให้ประชาชนเข้าไม่ถึงปัจจัยการผลิตเช่นที่ดินทรัพยากรอื่นๆ ผูกขาดช่องทางทำมาหากินในบรรดาพรรคพวกของผู้มีอำนาจหรือเกิดสงครามกลางเมืองสงครามศาสนา สาเหตุทางการเมืองจะทำความเดือดร้อนแก่ประชาชนได้มากกว่าสภาพธรรมชาติที่ไม่ดีเพราะมักเกิดขึ้นรุนแรงและยาวนานตัวอย่างเช่นความยากจนของประชาชนในประเทศคอมมิวนิสต์ทุกประเทศและในประเทศที่ปกครองแบบเผด็จการ ส่วนในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งประชาชนไม่ได้มีส่วนในการกำหนดนโยบายและหากการเลือกตั้งเข้ามาบริหาร

ประเทศได้มาจากการซื้อเสียง ก็ไม่ช่วยให้ประชาชนที่ยากจนพ้นจากสภาพเดิมส่วนผู้ที่เป็นพรรคพวกของนักการเมืองก็จะมีฐานะดีขึ้น ผู้ประสบปัญหาการเมืองอาจไม่ยากจนตลอดไปเพราะว่าสภาพการเมืองที่เลวร้ายก็มีวันหมดไปได้ความยากจนเฉพาะตัวของประชาชนก็หมดไปได้เช่นกัน อีกทั้งงานศึกษาของ เมธีครองแก้ว (2533) เรื่องความยากจนและความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในสังคมเศรษฐกิจไทย ก็ได้กล่าวถึงการรวมกลุ่มผลประโยชน์เนื่องจากการละเลยการพัฒนาด้านสังคมและการเมือง อำนาจการเมืองจึงตกอยู่กับกลุ่มที่สามารถรวมตัวกันได้ซึ่งได้แก่ เหล่าทหารข้าราชการนักการเมืองและพ่อค่านักธุรกิจทำให้อำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการเมืองของชาวไร่ชาวนาอยู่ในระดับต่ำไม่สามารถเรียกร้องหรือปกป้องผลประโยชน์ของตนได้

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยโดยอาศัยข้อมูลอนุกรมเวลาและข้อมูลภาคตัดขวางซึ่งจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยช่วยพิจารณาว่าตัวแปรใดบ้างที่มีผลต่อความยากจนของประเทศไทยการศึกษาถึงปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย จะใช้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร โครงสร้างทางสังคม โครงสร้างพื้นฐานการผลิต ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้คือ เนื้อที่ถือครอง ปริมาณดินเชิงเกษตร ขนาดครัวเรือน อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนผู้พึ่งพิงในครัวเรือน ความไม่เสมอภาคของรายจ่ายและเนื้อที่ชลประทาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ได้มีการศึกษาไว้แล้ว ดังนั้นปัจจัยเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อความยากจนของประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามการที่ความยากจนยังคงกระจุกตัวในภาคการเกษตรของประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าน่าจะมีปัจจัยตัวอื่นที่เป็นตัวกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยนอกเหนือจากปัจจัยเหล่านี้ ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงได้ทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยตัวอื่น อาทิ ผลผลิตทางการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ซึ่งการที่เลือกใช้ผลผลิตทางการผลิตโดยรวมในงานศึกษานี้ เพราะผลผลิตทางการผลิตโดยรวมเป็นองค์ประกอบหลักของการเจริญเติบโตของ GDP อาจมีส่วนช่วยในการลดความยากจนได้อย่างยั่งยืน นอกจากผลผลิตทางการผลิตโดยรวมแล้วคนยากจนมักมีความอ่อนไหวต่อราคาอาหาร เนื่องจากอาหารเป็นปัจจัยในการดำรงชีพขั้นพื้นฐานที่สำคัญ ดังนั้นราคาอาหาร ก็อาจเป็นปัจจัยกำหนดความยากจนของประเทศไทยด้วย

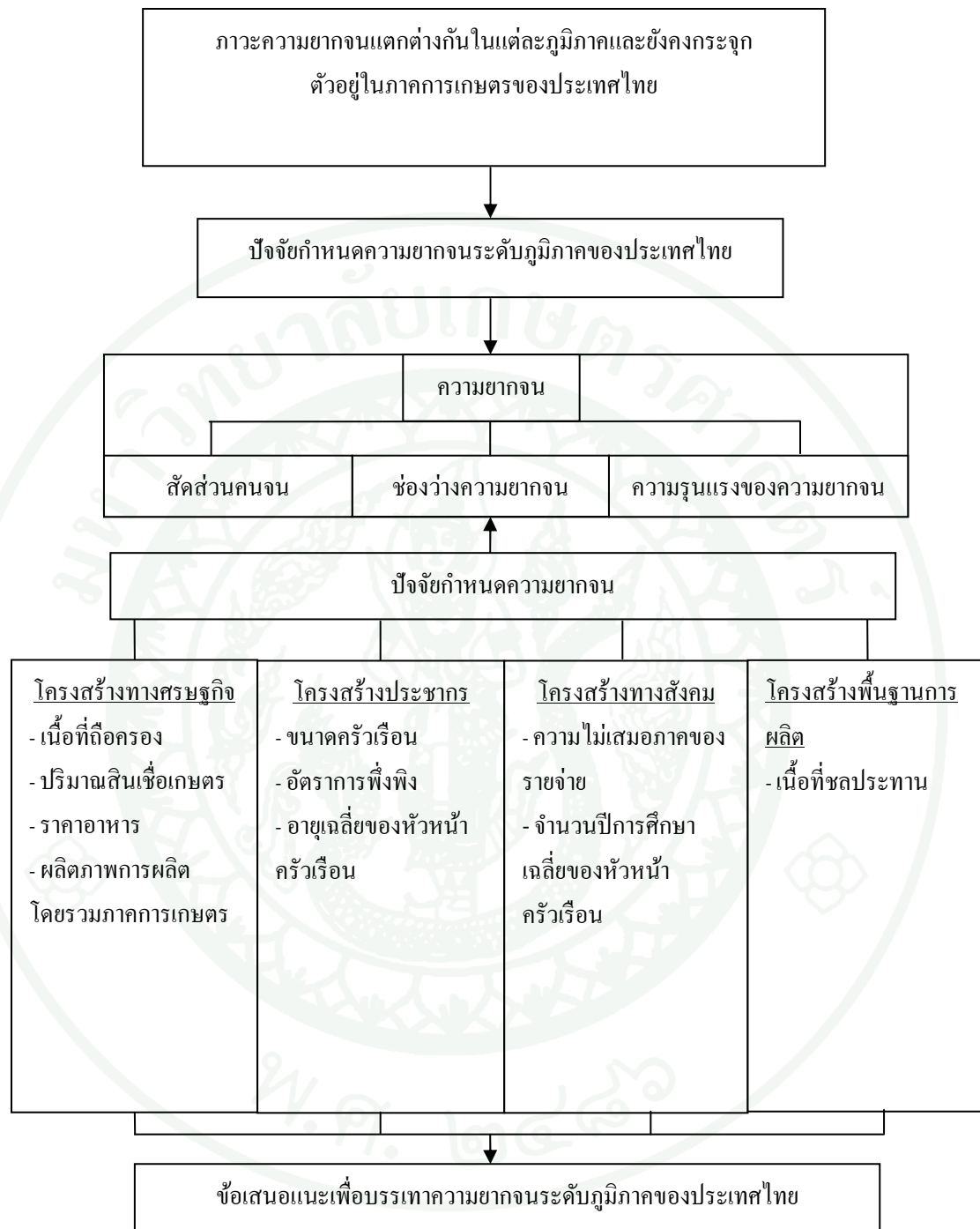
บทที่ 3

วิธีการศึกษา

ในบทนี้อธิบายถึงวิธีการศึกษา ประกอบด้วยกรอบแนวคิดในการศึกษาการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาในเรื่อง ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยนี้ เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการศึกษาปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาค โดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตาม ส่วนที่สอง เป็นการศึกษาปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาค โดยมีช่องว่างความยากจนเป็นตัวแปรตาม และส่วนที่สาม เป็นการศึกษาปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาค โดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตาม ซึ่งทั้งสามส่วนมีปัจจัยที่คาดว่าจะปัจจัยกำหนดความยากจนด้วยกัน 4 ด้าน คือ ปัจจัยด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร โครงสร้างทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานการผลิต ทั้งนี้ผลการศึกษาที่ได้ สามารถนำมาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อบรรเทาภาวะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยต่อไป โดยพิจารณาผ่านปัจจัยที่กำหนดความยากจนระดับภูมิภาค ดังแสดงในภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย
ที่มา: ดัดแปลงจาก Palmer, Jones, and Sen(2003) cited in Miranti (2007)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิรายปี ในช่วงปี พ.ศ. 2529-2552 รวมทั้งสิ้น 24 ปี และแบ่งข้อมูลเป็น 4 ภาค คือภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ โดยมีข้อมูลดังนี้คือ

1. สัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคใช้ข้อมูลจากรายงานการประเมินความยากจน ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและทำ linear interpolation ข้อมูลสัดส่วนคนจนด้านรายจ่าย เพื่อการบริโภคบางปี
2. ดัชนีช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคใช้ข้อมูลจากรายงานการประเมินความยากจน ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและทำ linear interpolation ข้อมูลสัดส่วนคนจนด้านรายจ่าย เพื่อการบริโภคบางปี
3. ดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคใช้ข้อมูลจากรายงานการประเมินความยากจน ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและทำ linear interpolation ข้อมูลสัดส่วนคนจนด้านรายจ่าย เพื่อการบริโภคบางปี
4. จำนวนเนื้อที่ถือครองใช้ข้อมูลการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของประเทศไทย ระดับประเทศ ภาค จังหวัด ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
5. จำนวนเนื้อที่ชลประทาน ใช้ข้อมูลจากสถิติการเกษตรของประเทศไทยปีการเพาะปลูกของปีต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
6. สินเชื่อเพื่อการเกษตร ใช้ข้อมูลจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

7. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมและครัวเรือน ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ
8. ขนาดครัวเรือน ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมและครัวเรือน ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ
9. อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมและครัวเรือน ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ
10. อัตราการพึ่งพิงในครัวเรือน ใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจสังคมและครัวเรือน ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
11. ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายจ่าย ใช้ข้อมูลจากรายงานประเมินความยากจน ที่จัดทำขึ้น โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและทำ linear interpolation ข้อมูลสัดส่วนคนจนด้านรายจ่าย เพื่อการบริโภคบางปี
12. ดัชนีราคาอาหารรายพื้นที่ในประเทศ ใช้ข้อมูลจากสำนักดัชนีเศรษฐกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์
13. ผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยของ Suphannachart and Warr (2012) ซึ่งวัดด้วยวิธี Growth accounting โดยใช้ข้อมูลผลผลิตและปัจจัยการผลิตจาก สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้สามารถแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative analysis) เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยการใช้ตารางควบคู่กับการใช้ค่าทางสถิติอย่างง่าย เช่น ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ร้อยละ และกราฟ เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงลักษณะของความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยอาศัยแบบจำลองทางเศรษฐมิติในการวิเคราะห์ เพื่อทราบถึงปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยใช้แบบจำลองการประมาณการด้วย 3 วิธีคือ Pooled OLS Fixed effects และ Random effects และทำการเลือกรูปแบบที่เหมาะสมต่อไป

การประมาณค่าสมการข้อมูลแบบ Panel

การประมาณค่าสมการ โดยอาศัยข้อมูลแบบ Panel มีรูปแบบสมการ (Gujarati, 2003) คือ

$$Y_{it} = \alpha + \beta_1 x_{1it} + \beta_2 x_{2it} + u_{it} \quad (5)$$

วิธีการประมาณค่าสมการด้วยข้อมูลแบบ Panel สามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ (Gujarati, 2003) คือ

1. Pooled OLS Model
2. Fixed Effects Model
3. Random Effects Model

ซึ่งการประมาณค่าแบบจำลองทั้งสามรูปแบบจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละแบบจำลอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. Pooled OLS Model คือแบบจำลองซึ่งมีรูปแบบสมการที่จุดตัด (Intercept) และความชัน (Slope) แต่ละตัวแปรเหมือนกันในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวาง (Gujarati, 2003) ตามรูปแบบสมการที่ (5)

$$Y_{it} = \alpha + \beta_1 x_{1it} + \beta_2 x_{2it} + u_{it}$$

รูปแบบสมการข้างต้นอธิบายได้ว่าค่าสัมประสิทธิ์ของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางซึ่งประกอบไปด้วยค่าคงที่ (α) และค่าความชัน (β_i) ต้องมีค่าเท่ากันในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวาง

การทดสอบสมมติฐานว่าแบบจำลอง Pooled OLS มีความแตกต่างระหว่างข้อมูลภาคตัดขวางสามารถทดสอบได้โดยใช้วิธีของ Chow (Gujarati, 2003) ซึ่งสมมติฐานหลักของ Chow test มีอยู่ว่า จุดตัด (α) ในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางมีความแตกต่างกันหรือจะได้ว่า

$$\alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = \alpha_4 \quad (6)$$

การทดสอบโดยใช้วิธีของ Chow หากสมมติฐานที่ว่าจุดตัด (α) มีค่าเท่ากันในทุกข้อมูลภาคตัดขวางถูกปฏิเสธแล้วการประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Pooled OLS จะไม่ใช่วิธีการประมาณค่าที่เหมาะสมเนื่องจากไม่ได้ทำการประมาณค่าผลของความแตกต่างระหว่างข้อมูลภาคตัดขวาง

2. รูปแบบ Fixed effects model หรือเรียกว่า Least-Square Dummy Variable Model (LSDV) (Gujarati, 2003) ซึ่งมีรูปแบบสมการคือ

$$Y_{it} = \alpha_i + \beta_1 x_{1it} + \beta_2 x_{2it} + u_{it} \quad (7)$$

จากสมการข้างต้นจะเห็นได้ว่าความแตกต่างจากสมการที่ 5 คือจุดตัด (intercept) จะแตกต่างกันในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางโดยการประมาณการโดย Fixed effects model แบ่งได้หลายวิธีตามการตั้งสมมติฐานในจุดตัดและความชันแต่การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาโดยให้จุดตัดเปลี่ยนไปในแต่ละภูมิภาคที่ทำการศึกษา แสดงได้ดังสมการที่ (8) คือ

$$Y_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 D_{2i} + \alpha_3 D_{3i} + \alpha_4 D_{4i} + \beta_1 x_{1it} + \beta_2 x_{2it} + u_{it} \quad (8)$$

3. รูปแบบ Random Effects Model หรือเรียกว่า Error Components Model (Gujarati, 2003) ซึ่งจากรูปแบบสมการของ Fixed Effect Model ในสมการที่ 7 คือ

$$Y_{it} = \alpha_i + \beta_1 x_{1it} + \beta_2 x_{2it} + u_{it}$$

เดิมจุดตัด (α_i) ถูกกำหนดให้มีค่าคงที่ในรูปแบบ Fixed effect model แต่ในรูปแบบ Random effect model นั้นได้สมมติให้จุดตัด (α_i) เป็นตัวแปรสุ่ม (random variable) ซึ่งประกอบด้วยค่าเฉลี่ยของจุดตัด (α) และค่าความคลาดเคลื่อนแบบสุ่ม (ε_i) ซึ่งแสดงได้สมการที่ (9) คือ

$$\alpha_i = \alpha + \varepsilon_i \quad i = 1, 2, \dots, N \quad (9)$$

โดย ε_i คือค่าค่าความคลาดเคลื่อนแบบสุ่มที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับศูนย์และค่าความแปรปรวนเท่ากับ σ_ε^2

จากสมการที่ (9) หมายความว่าจุดตัดแต่ละข้อมูลภาคตัดขวาง (α_i) จะประกอบไปด้วยจุดตัดที่เป็นค่าเดียวกัน (α) และค่าที่ทำให้จุดตัดแตกต่างกันในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางคือค่าความคลาดเคลื่อน (ε_i)

แทนสมการ (9) ลงในสมการ (7) จะได้

$$Y_{it} = \alpha_i + \beta_1 x_{1it} + \beta_2 x_{2it} + \omega_{it} \quad (10)$$

$$\omega_{it} = \alpha_i + u_{it} \quad (11)$$

โดยที่ ω_{it} คือ Composite error term ประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบซึ่งเป็นค่าความคลาดเคลื่อนของทั้งข้อมูลแบบอนุกรมเวลาและข้อมูลภาคตัดขวางจึงเรียกรูปแบบสมการนี้ว่า Error Components Model (Gujarati, 2003)

โดย Error Component Model มีสมมติฐานที่สำคัญและแตกต่างจากแบบจำลอง Fixed effects (Gujarati, 2003) คือ

$$E(\varepsilon_i, x_{it}) = 0 \quad (12)$$

โดยสมการที่ (12) อธิบายได้ว่า ε_i ซึ่งเป็นค่าความคลาดเคลื่อนของข้อมูลภาคตัดขวาง (individual effect) จะต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบาย X_{it} และ

$$\varepsilon_i \sim N(0, \sigma_\varepsilon^2)$$

$$u_{it} \sim N(0, \sigma_u^2)$$

$$E(\varepsilon_i, u_{it}) = 0 \quad E(\varepsilon_i, \varepsilon_j) = 0 \quad (i \neq j) \quad (13)$$

จากสมการที่ (13) อธิบายได้ว่าค่าความคลาดเคลื่อนต้องไม่มีความสัมพันธ์กันเองและต้องไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนของข้อมูลภาคตัดขวางและค่าความคลาดเคลื่อนของข้อมูลอนุกรมเวลา

แบบจำลองปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย ได้ใช้แบบจำลองซึ่งมีความยากจนเป็นตัวแปรตามและปัจจัยที่คาดว่าเป็นตัวกำหนดความยากจนเป็นตัวแปรอธิบาย โดยคัดเลือกตัวแปรจากแนวคิดทฤษฎีที่ทบทวนเอกสารไปข้างต้น และยังมีตัวแปรอื่นที่แบบจำลองปัจจัยกำหนดความยากจนในประเทศไทยไม่กล่าวถึง ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยกำหนดความยากจน อาทิ ราคาอาหาร และผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร แต่เนื่องจากจำนวนปีที่ใช้ในการศึกษามีข้อมูลเพียง 24 ปี (พ.ศ. 2529-2552) และตัวแปรอธิบายมีจำนวนมาก การประมาณค่าแบบจำลองแยกภูมิภาคจะทำให้สูญเสียองศาแห่งความเป็นอิสระจำนวนมากและผลลัพธ์ไม่น่าเชื่อถือ จึงเลือกประมาณค่าแบบจำลองโดยใช้ข้อมูลของทุกภาคในแบบจำลองเดียวกันและใส่ตัวแปรหุ่นรายภาค (Regional dummies) ทั้งนี้ เนื่องจากมาตรวัดความยากจนมี 3 ชนิดได้แก่ สัดส่วนคนจน (Headcount index : P_0) ช่องว่างความยากจน (Poverty gap index : P_1) และความรุนแรงของความยากจน (Poverty severity index : P_2) การศึกษานี้ได้ใช้มาตรวัดทั้งสามแบบในการศึกษาด้วย ดังสมการที่ (14) (15) (16) ตามลำดับ

สำหรับวิธีประมาณค่าสมการถดถอยพหุ จะใช้วิธี Pooled OLS และใช้แบบจำลอง Fixed Effects หรือ Random Effects ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้ในการศึกษาปัจจัยกำหนดความยากจนและเหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลในการศึกษานี้ที่มีทั้งรายภาคและรายปี โดยแบบจำลอง Fixed Effects หรือ Random Effects สามารถช่วยควบคุมความแตกต่างของแต่ละภาคในด้านภูมิศาสตร์ชาติพันธุ์ และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

การตัดสินใจเลือกระหว่างแบบจำลอง Fixed Effects หรือ Random Effects ว่าแบบจำลองใดเป็นแบบจำลองที่ให้การประมาณค่าที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับสมมติฐานของแบบจำลองนั้น ความแตกต่างระหว่างแบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects อยู่ที่สมมติฐานของแบบจำลอง Random Effects คือ $E(\varepsilon_i, x_{it}) = 0$ ซึ่งอธิบายได้ว่าในแบบจำลอง Random Effects ค่าความคลาดเคลื่อน (ε_i) ต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระ (x_{it}) ถ้าสมมติฐานดังกล่าวถูกต้องแบบจำลอง Random Effects จะเป็นวิธีประมาณค่าที่เหมาะสม แต่ในทางกลับกันถ้าสมมติฐานที่กล่าวไม่เป็นจริงแบบจำลอง Fixed Effects จะเป็นวิธีประมาณค่าที่เหมาะสมกว่าซึ่งในการทดสอบสมมติฐานจะใช้วิธีของ Hausman ในการทดสอบ

แบบจำลองปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย คือ

$$P_{it} = f(N_{it}, IR_{it}, NL_{it}, AGE_{it}, EDU_{it}, DP_{it}, LOAD_{it}, GINI_{it}, TFP_{it}, FP_{it}, D_1, D_2, D_3)$$

$$P_{0it} = \alpha_1 + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + \beta_{11} D_1 + \beta_{12} D_2 + \beta_{13} D_3 + u_{it} \quad (14)$$

$$P_{1it} = \alpha_1 + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + \beta_{11} D_1 + \beta_{12} D_2 + \beta_{13} D_3 + u_{it} \quad (15)$$

$$P_{2it} = \alpha_1 + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + \beta_{11} D_1 + \beta_{12} D_2 + \beta_{13} D_3 + u_{it} \quad (16)$$

โดยที่	$P_{0it}, P_{1it}, P_{2it}$	= สัดส่วนคนจน ดัชนีช่องว่างความยากจน ดัชนีความรุนแรงของความ ยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค ตามลำดับ
	N_{it}	= จำนวนเนื้อที่ถือครอง (ไร่/คร้าวเรือน)
	IR_{it}	= เนื้อที่ชลประทาน (ล้านไร่)
	NL_{it}	= ขนาดครัวเรือน (คน)
	AGE_{it}	= อายุของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)
	EDU_{it}	= จำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)
	DP_{it}	= อัตราการพึงพิงในครัวเรือน
	$LOAD_{it}$	= ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร (ล้านบาท)
	$GINI_{it}$	= ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายจ่าย
	FP_{it}	= ดัชนีราคาอาหาร
	TFP_{it}	= ผลิภาพการผลิต โดยรวมภาคการเกษตร
	β	= ค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยที่ i โดยที่ $i = 1,2,3,4$
	u_{it}	= ค่าความคลาดเคลื่อน
	i	= ภาค (เหนือ, ตะวันออกเฉียงเหนือ, กลาง, ใต้)
	t	= ปี (พ.ศ. 2529-2552)
	D	= ตัวแปรหุ่น (Dummy variable) โดยให้ประชากรในภาคกลางเป็นฐานเปรียบเทียบและไม่ปรากฏในสมการและตัวแปรที่ปรากฏในสมการ ได้แก่ $D_1 = 1$ ถ้า ครัวเรือนอยู่ในภาคเหนือ หรือ 0 อื่นๆ $D_2 = 1$ ถ้า ครัวเรือนอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ 0 อื่นๆ $D_3 = 1$ ถ้า ครัวเรือนอยู่ในภาคใต้ หรือ 0 อื่นๆ

โดยมีสมมติฐานทางสถิติเกี่ยวกับเครื่องหมายของแต่ละตัวแปรที่คาดว่าจะปัจจัยกำหนดความยากจน ดังนี้

1) $\beta_1 < 0$ หมายถึง จำนวนเนื้อที่ถือครองในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคกลาง และภาคใต้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนคนจนช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคในแต่ละภาค

- 2) $\beta_2 < 0$ หมายถึง เนื้อที่ชลประทานในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค
- 3) $\beta_3 > 0$ หมายถึง ขนาดครัวเรือนในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคในภาค
- 4) $\beta_4 > 0$ หมายถึง อายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคในแต่ละภาค
- 5) $\beta_5 < 0$ หมายถึง จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค
- 6) $\beta_6 > 0$ หมายถึง อัตราการพึ่งพิงในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค
- 7) $\beta_7 < 0$ หมายถึง ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตรในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค
- 8) $\beta_8 > 0$ หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายจ่าย มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค

9) $\beta_9 > 0$ หมายถึงดัชนีราคาอาหารรายพื้นที่ ของกระทรวงพาณิชย์ มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค

10) $\beta_{10} < 0$ หมายถึง ผลกระทบการผลิตโดยรวมภาคเกษตรในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค

11) $\beta_{11} < 0$ หมายถึง ครัวเรือนในภาคเหนือยากจนมากกว่าภาคกลาง

12) $\beta_{12} < 0$ หมายถึง ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยากจนมากกว่าภาคกลาง

13) $\beta_{13} < 0$ หมายถึง ครัวเรือนในภาคใต้อากจนมากกว่าภาคกลาง

บทที่ 4

ลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย เป็นข้อมูลทุติยภูมิ ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เก็บรวบรวมไว้ สำหรับบทนี้จะเป็นการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

เนื้อหาในบทที่ 4 นี้ เกี่ยวข้องกับเส้นความยากจน ลักษณะความยากจนของประเทศไทย และลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้จะทำให้ทราบถึงภาวะความยากจนตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งปีพ.ศ. 2552 ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยได้อธิบายถึงการใช้อย่างไรในการแบ่งแยกคนจนและคนไม่จนออกจากกัน เมื่อมีการปรับปรุงและใช้เส้นความยากจนใหม่แล้วจะส่งผลกระทบต่อภาวะความยากจนระดับภูมิภาคอย่างไร นอกจากนี้ยังมีการอธิบายถึงลักษณะความยากจนของประเทศไทย และลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างภาวะความยากจนในภาพรวมและระดับภูมิภาคของประเทศไทย อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

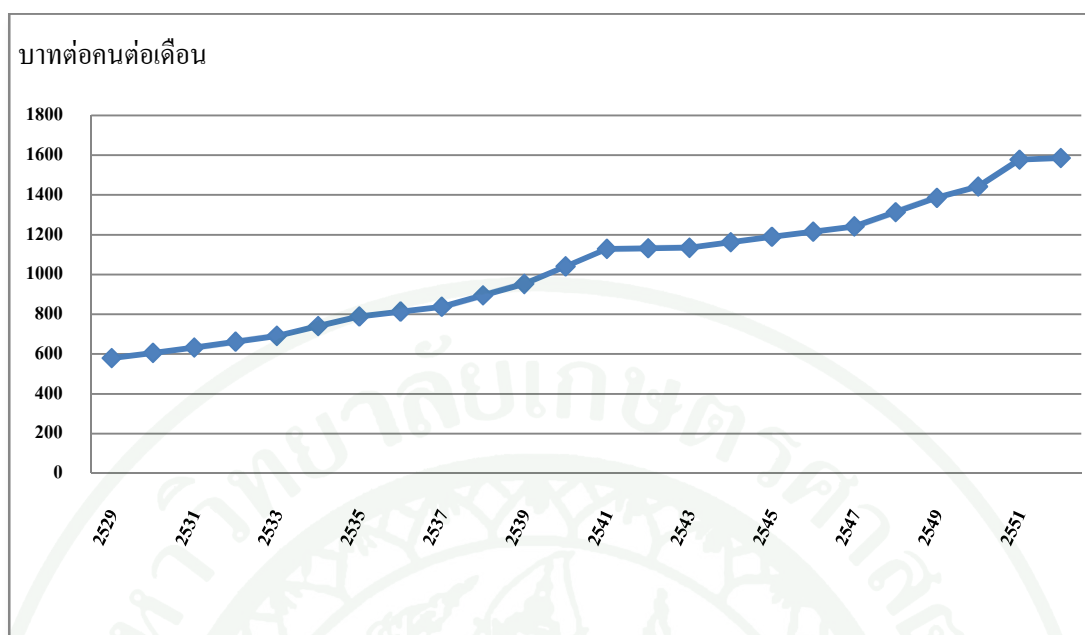
เส้นความยากจน

ประเทศไทยได้มีการใช้เส้นความยากจน เพื่อแบ่งคนจนออกจากคนไม่ยากจนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 จนกระทั่งปีพ.ศ. 2545 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงเห็นควรให้มีการทบทวนและปรับปรุงเส้นความยากจนให้มีความทันสมัยและเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น ซึ่งเส้นความยากจนที่ได้มีการปรับปรุงใหม่นี้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปและมีการใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมปีพ.ศ. 2545 เป็นปีฐานในการคำนวณซึ่งได้สะท้อนแบบแผนการบริโภคของคนไทยที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจโดยรวมและใช้ข้อมูลโครงสร้างประชากรใหม่ตามสำมะโนประชากรในปีพ.ศ. 2543 นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลความต้องการสารอาหาร(แคลอรีและโปรตีน)

แยกตามอายุและเพศปีพ.ศ.2546 ซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนความต้องการสารอาหารของคนไทย ในช่วงอายุและเพศต่างๆ

เส้นความยากจนที่ปรับปรุงใหม่นี้ใช้แนวคิดในการกำหนดเส้นความยากจนในหมวดอาหารให้สอดคล้องกับทฤษฎีอรรถประโยชน์ที่เป็นสากลมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการริเริ่มใช้แนวคิดว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในต่างพื้นที่และต่างสังคมกันจะมีมาตรฐานการครองชีพที่แตกต่างกันแต่ได้รับอรรถประโยชน์ (utility) เท่ากัน ในขณะที่การคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่มีใช้อาหารก็ยึดทฤษฎีเดียวกันโดยสะท้อนค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่อาหาร 9 หมวดคือเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยเชื้อเพลิงและแสงสว่างเครื่องใช้ประจำบ้านยาและค่ารักษาโรคค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลค่าขนส่ง ค่าใช้จ่ายสื่อสารคมนาคมค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของกลุ่มครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายด้านอาหารเท่ากับเส้นความยากจนด้านอาหารนอกจากนี้ยังอนุญาตให้มีการประหยัดจากขนาด (economies of scale) ซึ่งหมายถึงการที่ครัวเรือนสามารถประหยัดการใช้จ่ายต่อหัวได้หากมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้น

เส้นความยากจนของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปีพ.ศ. 2529-2552 ดังแสดงในภาพที่ 4.1 สาเหตุเนื่องมาจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป ค่าครองชีพซึ่งเป็นตัวกำหนดเส้นความยากจนก็ย่อมเปลี่ยนไปเช่นกัน โดยในปีพ.ศ. 2529 เส้นความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคของประเทศไทย เท่ากับ 580 บาทต่อคนต่อเดือน เพิ่มขึ้นเป็น 1,586 บาทต่อคนต่อเดือน ในปีพ.ศ. 2552

ภาพที่ 4.1 เส้นความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคของประเทศไทย ปีพ.ศ. 2529-2552
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความแตกต่างกันอย่างมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และมาตรฐานการครองชีพที่แตกต่างกัน การใช้เส้นความยากจนในระดับประเทศเพื่อแบ่งคนจนในพื้นที่ที่แตกต่างกันจำเป็นต้องมีเส้นความยากจนของพื้นที่นั้นๆ ในการแบ่งแยกคนจน โดยเฉพาะ เนื่องจากการใช้เส้นความยากจนโดยรวมของประเทศเพื่อแบ่งคนจนอาจจะมีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้

เมื่อพิจารณาเส้นความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ตั้งแต่ปีพ.ศ.2529-2552 โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทุกๆ 5 ปี พบว่าเส้นความยากจนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกภูมิภาค ในช่วงปีพ.ศ.2549-2552 ซึ่งภาคกลางเป็นภาคที่มีเส้นความยากจนเฉลี่ยสูงที่สุด คือ 1,833 บาทต่อคนต่อเดือน รองลงมา คือ ภาคใต้ เท่ากับ 1,449 บาทต่อคนต่อเดือน ภาคเหนือ เท่ากับ 1,386 บาทต่อคนต่อเดือน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่ากับ 1,374 บาทต่อคนต่อเดือน ดังตารางที่ 4.1 ซึ่งจะเห็นว่าในแต่ละภูมิกษณณนั้นเส้นความยากจนมีค่าแตกต่างกันไป เนื่องจากมาตรฐานการครองชีพที่แตกต่างกันทำให้เส้นความยากจนและภาวะความยากจนย่อมแตกต่างกันด้วย ดังนั้นในการศึกษาปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย จะใช้เส้นความยากจนที่มีการปรับปรุงขึ้นใหม่ และใช้เส้นความยากจนรายภาคในการแบ่งแยกคนจนและคนไม่จนออกจากกันในการศึกษาครั้งนี้

ตารางที่ 4.1 เส้นความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาคปีพ.ศ. 2529 – 2552

(หน่วย: บาท/คน/เดือน)

ภาค	ปีพ.ศ.					
	2529-2533	2534-2538	2539-2543	2544-2548	2549-2552	2529-2552
เหนือ	605	754	977	1,112	1,386	949
ตะวันออกเฉียงเหนือ	517	687	940	1,071	1,374	899
กลาง	847	1,083	1,403	1,577	1,833	1,329
ใต้	591	755	993	1,141	1,449	966
ทั่วประเทศ	635	815	1,078	1,225	1,499	1,032

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

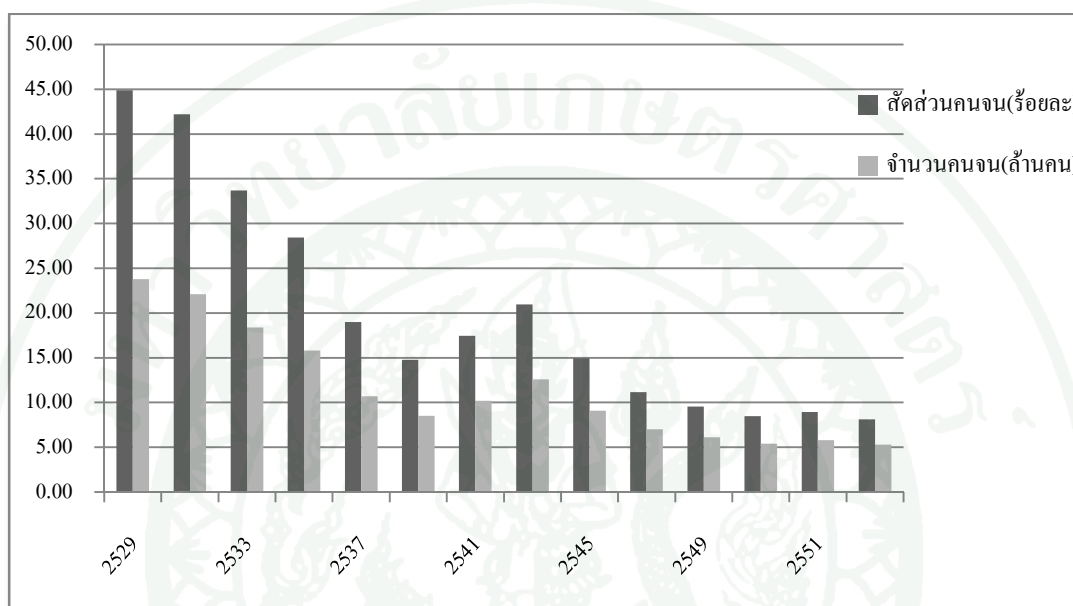
ลักษณะความยากจนของประเทศไทย

การศึกษาลักษณะความยากจนของประเทศไทย เพื่อให้เห็นถึงภาวะความยากจนในภาพรวมของประเทศ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลง และในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปีพ.ศ. 2552 ประเทศไทยประสบความสำเร็จหรือไม่ในการบรรเทาภาวะความยากจน โดยจะพิจารณาถึง สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สัดส่วนคนจน

ข้อมูลสัดส่วนคนจนจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาประเทศและการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ผ่านมาได้ส่งผลให้ภาวะความยากจนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค ลดลงจากร้อยละ 44.90 ในปีพ.ศ. 2529 เหลือร้อยละ 8.12 ในปีพ.ศ. 2552 โดยในปีพ.ศ. 2552 มีจำนวนคนจนประมาณ 5.3 ล้านคนซึ่งลดลงจากปีพ.ศ. 2551 ร้อยละ 0.5 ถึงแม้ว่าช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ สัดส่วนคนจนและจำนวนคนจนเพิ่มขึ้น ในปีพ.ศ. 2540 แต่ในปีพ.ศ. 2543 ภาวะความยากจนก็กลับลดลงอย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 4.2)

ดังนั้นจะเห็นว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จอย่างมากในการลดสัดส่วนคนจน ถึงแม้ว่าในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจจะทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้น แต่ประเทศไทยก็มีความพยายามมาโดยตลอดเพื่อที่จะลดสัดส่วนคนจนให้เหลือน้อยที่สุด ให้ประชากรในประเทศมีระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ภาพที่ 4.2 เปรียบเทียบสัดส่วนคนจนกับจำนวนคน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคของประเทศไทย ปีพ.ศ.2529-2552

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

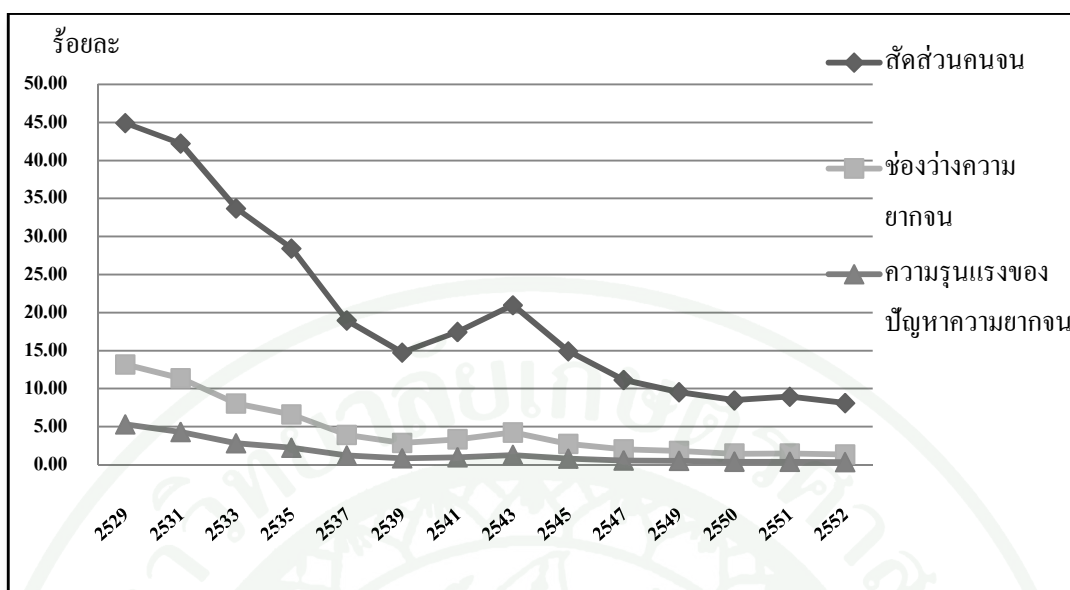
2. ช่องว่างความยากจน

ช่องว่างความยากจน เป็นช่องว่างระหว่างรายจ่ายของคนที่ยากจนได้เส้นความยากจนกับเส้นความยากจน บ่งชี้ว่าคนจนเหล่านี้มีระดับรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากน้อยเพียงใด โดยการหาค่าเฉลี่ยร้อยละของช่องว่างระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือนยากจนคนจนที่มีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากก็จะมี ความยากลำบากมากกว่าผู้ที่มีรายจ่ายใกล้เส้นความยากจน จากภาพที่ 4.3 จะเห็นว่า ช่องว่างความยากจนของประเทศไทย ลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับสัดส่วนคนจน โดยช่องว่างความยากจนของประเทศไทยในปีพ.ศ. 2552 บ่งชี้ว่าระดับรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนที่ยากจนโดยเฉลี่ยต่ำกว่าเส้นความยากจน ประมาณร้อยละ 1.35 หรือประมาณ 21.4 บาทต่อคนต่อเดือน ($0.0135 \times$ เส้นความยากจน 1,586

บาทต่อคนต่อเดือน) ซึ่งดีขึ้นอย่างมากจากระดับช่องว่างความยากจนในปีพ.ศ. 2529 ซึ่งมีค่าประมาณ 76.6 บาทต่อคนต่อเดือน ($0.132 \times$ เส้นความยากจน 580 บาทต่อคนต่อเดือน) ถึงแม้ว่าช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ช่องว่างความยากจนจะเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจแล้ว ช่องว่างความยากจนก็ลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

3. ความรุนแรงของปัญหาความยากจน

ระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนบ่งชี้ถึงความแตกต่างของช่องว่างในระดับรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนระหว่างครัวเรือนที่อยู่ภายใต้เส้นความยากจน ถึงแม้ว่าความรุนแรงของปัญหาความยากจนของประเทศไทย จะเป็นกลุ่มคนที่ย่อยมาก แต่จำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ เนื่องจากคนกลุ่มนี้หลุดพ้นจากความยากจนได้ยาก อย่างไรก็ตาม จากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ทำให้ดัชนีความรุนแรงของความยากจนของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยลดลงจากร้อยละ 5.3 ในปีพ.ศ. 2529 เหลือเพียงร้อยละ 0.4 ในปีพ.ศ. 2552 แต่กลับพบว่าในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจความรุนแรงของปัญหาความยากจนของประเทศไทยเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเท่านั้น โดยในปีพ.ศ. 2543 ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.30 (ภาพที่ 4.3) แสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความยากจนอย่างถึงที่สุด ไม่ได้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงใดๆ มากนัก ไม่ว่าจะเป็นในช่วงที่เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว หรือแม้แต่ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้น คนกลุ่มนี้ก็ยังคงมีสภาพความเป็นอยู่เช่นเดิม

ภาพที่ 4.3 สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้าน
รายจ่ายเพื่อการบริโภค ปีพ.ศ. 2529-2552

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

เมื่อพิจารณาจำนวนคนจนในช่วงปีต่างๆพบว่า ในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 จำนวนคนจนได้ลดลงจากเฉลี่ยร้อยละ 15.08 ซึ่งได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจนในช่วงปีพ.ศ. 2545-2552 จำนวนคนจนได้ลดลงเหลือเฉลี่ยร้อยละ 6.45 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนคนจนได้ลดลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน แต่ในช่วงปีพ.ศ. 2541-2543 กลับมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 19.68 ซึ่งเป็นผลมาจากวิกฤตเศรษฐกิจ หลังจากนั้นอัตราการเปลี่ยนแปลงก็ลดลงอย่างมากโดยในช่วงปีพ.ศ. 2545-2552 ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 14.43 และหากพิจารณาตัวชี้วัดความยากจนทั้งสาม คือ สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 พบว่ามีสัดส่วนคนจนช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน เฉลี่ยร้อยละ 30.49, 7.67 และ 2.79 ตามลำดับ จนกระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2545-2552 พบว่ามีแนวโน้มสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ลดลงทั้งสามตัวชี้วัด คือ เฉลี่ยร้อยละ 10.20, 1.81 และ 0.51 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 จำนวนคนจน อัตราการเปลี่ยนแปลง สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนปีพ.ศ. 2529-2552

พ.ศ.	จำนวนคนจน (ล้านคน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	ช่องว่างความ ยากจน (ร้อยละ)	ความรุนแรงของ ปัญหาความยากจน (ร้อยละ)
2529-2539	15.08	-11.94	30.49	7.67	2.79
2541-2543	11.40	19.68	19.22	3.80	1.15
2545-2552	6.45	-14.43	10.20	1.81	0.51
2529-2552	11.60	-8.92	20.19	4.61	1.58

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ถึงแม้ว่าภาวะความยากจนของประเทศไทยมีแนวโน้มที่ลดลงตลอดมา แต่การที่จะบรรเทาภาวะความยากจน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบว่า มีคนจนอยู่ที่ใดบ้าง มีความรุนแรงมากน้อยแค่ไหน และพื้นที่ใดที่ควรได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ดังนั้นในการบรรเทาภาวะความยากจนได้อย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาลักษณะความยากจนเป็นรายภาคด้วย

ลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่คล้ายกับอีกหลายๆประเทศ มีความแตกต่างอย่างมากในแต่ละภูมิภาค ทั้งในระดับความยากจนและการบรรเทาภาวะความยากจน จากงานศึกษาต่างๆของประเทศไทย ในอดีตที่ผ่านมา ถ้าพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละภูมิภาคพบว่าส่วนใหญ่ให้ผลตรงกัน คือ คนจนส่วนมากอยู่ในภาคชนบทและภาคการเกษตร ประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการกระจายตัวของคนจนอยู่มากที่สุด

เมื่อพิจารณาจำนวนคนจนในแต่ละภูมิภาคช่วงปีต่างๆตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529-2552 จะเห็นว่ามีแนวโน้มลดลงในทุกภาค โดยในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนคนจนมากที่สุดเฉลี่ย 7.50 ล้านคน รองลงมาคือ ภาคเหนือมีจำนวนคนจนเฉลี่ย 3.27 ล้านคน ถัดมาคือ ภาคใต้ มีจำนวนคนจนเฉลี่ย 1.62 ล้านคน และภาคกลาง มีจำนวนคนจนน้อยที่สุดคือ 1.36 ล้านคน จนกระทั่งในช่วงปีพ.ศ. 2545-2552 พบว่าจำนวนคนจนลดลงอย่างมาก แต่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีจำนวนคนจนมากที่สุด โดยมีจำนวนคนจนเฉลี่ย 3.05 ล้านคน รองลงมาคือภาคเหนือมีจำนวนคนจนเฉลี่ย 1.67 ล้านคน ต่อมาคือ ภาคใต้มีจำนวนคนจนเฉลี่ย 0.51 ล้านคน และภาคกลางมีจำนวนคนจนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ 0.34 ล้านคน เมื่อพิจารณาอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนคนจนในช่วงเวลาดังกล่าว พบว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนคนจนลดลงในทุกภาค โดยในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 พบว่าอัตราการลดลงของจำนวนคนจนในภาคกลางลดลงมากที่สุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 41.73 รองลงมาคือภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 25.90 ถัดมาคือภาคเหนือ ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 23.10 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการลดลงของจำนวนคนจนต่ำสุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 18.81 จนในช่วงปีพ.ศ. 2545-2552 อัตราการลดลงของจำนวนคนในภาคใต้มีอัตราการลดลงมากที่สุด คือ ร้อยละ 19.14 รองลงมา คือ ภาคกลาง มีอัตราการลดลงร้อยละ 18.26 ต่อมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการลดลงร้อยละ 14.48 ในขณะที่ภาคเหนือมีอัตราการลดลงของจำนวนคนจนช้าที่สุดคือร้อยละ 10.86ถึงแม้ว่าในช่วงปีพ.ศ. 2541-2543 อัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนคนจนจะเพิ่มขึ้นในทุกภาค โดยภาคใต้ เพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมาคือภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งมีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในแต่ละภาคเฉลี่ยร้อยละ 26.77, 21.91, 19.92 และ 14.15 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 จำนวนคนจน อัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนคนจน จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคกลาง		ภาคใต้	
	จำนวนคนจน (ล้านคน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง เฉลี่ย (ร้อยละ)	จำนวนคนจน (ล้านคน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลงเฉลี่ย (ร้อยละ)	จำนวนคนจน (ล้านคน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลงเฉลี่ย (ร้อยละ)	จำนวนคนจน (ล้านคน)	อัตราการ เปลี่ยนแปลงเฉลี่ย (ร้อยละ)
2529-2539	3.27	-23.10	7.50	-18.81	1.36	-41.73	1.62	-25.90
2541-2543	2.21	14.15	6.75	19.92	0.62	21.91	1.21	26.77
2545-2552	1.67	-10.86	3.59	-14.48	0.34	-18.26	0.51	-19.14
2529-2552	2.37	-10.77	5.58	-10.19	0.77	-19.39	1.05	-13.74

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

จากการกระจายตัวของคนจน มีจำนวนคนจน อัตราการเปลี่ยนแปลงของภาวะความยากจน ในแต่ละภูมิภาคที่แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ถึงแนวโน้มว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ภาคใดมีความยากจนมากที่สุด และภาคใดที่มีความยากจนน้อยที่สุด รวมไปถึงการลดลงของภาวะความยากจนในภาคใดทำได้อย่างรวดเร็วและภาคใดช้าบ้าง ซึ่งจะทำให้การพิจารณาลักษณะความยากจนตามมาตรวัดความยากจน 3 มาตรวัด คือ สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคดังต่อไปนี้

1. สัดส่วนคนจน

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประสบปัญหาความยากจนมาอย่างยาวนาน และได้มีการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อบรรเทาความยากจนอย่างต่อเนื่อง แต่การที่จะแก้ปัญหานั้นจำเป็นต้องทราบว่าคนจนมีอยู่ที่ใดบ้าง มีจำนวนเท่าไร ใครคือคนจนและคนไม่จน จากอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้ใช้เส้นความยากจนเพื่อแบ่งคนจนออกจากคนไม่จน ดังนั้นจึงมีการใช้มาตรวัดความยากจนเพื่อแสดงถึงภาวะความยากจนของประเทศ หนึ่งในมาตรวัดความยากจนนั้นคือ สัดส่วนคนจน ถ้าพิจารณาสัดส่วนคนจนในแต่ละภาคจะเห็นว่า มีแนวโน้มลดลงเรื่อยมา โดยในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 สัดส่วนคนจนสูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ เฉลี่ยร้อยละ 43.20 รองลงมาคือภาคเหนือ เฉลี่ยร้อยละ 33.40 ต่อมาคือภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 25.45 และภาคกลางเป็นภาคที่มีสัดส่วนคนจนน้อยที่สุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 14.92 จนกระทั่งในช่วงปีพ.ศ. 2545-2552 สัดส่วนคนจนลดลงอย่างมาก อย่างไรก็ตามสัดส่วนคนจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงสูงที่สุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 16.62 รองลงมาคือภาคเหนือ เฉลี่ยร้อยละ 14.21 ภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 6.01 และภาคกลางยังคงเป็นภาคที่มีสัดส่วนคนจนต่ำสุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 2.53 (ตารางที่ 4.4) แม้ว่าในช่วงปีพ.ศ. 2541-2543 สัดส่วนคนจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับผลกระทบครั้งนี้มากที่สุด โดยมีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 33.00 รองลงมาคือภาคเหนือ มีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.79 ถัดมาคือ ภาคใต้มีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.31 ขณะที่ภาคกลางเป็นภาคที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจน้อยที่สุด โดยมีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 4.94 หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจแล้วสัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาคก็มีแนวโน้มลดลงเรื่อยมา อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าสัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยมีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดในขณะที่ภาคกลางมีสัดส่วนคนจนต่ำสุด

ตารางที่ 4.4 สัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ร้อยละ)

พ.ศ.	สัดส่วนคนจนเฉลี่ย			
	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529-2539	33.40	43.20	14.92	25.45
2541-2543	19.79	33.00	4.94	15.31
2545-2552	14.21	16.62	2.53	6.01
2529-2552	23.23	30.35	8.19	15.67

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของการลดลงของสัดส่วนคนจนในแต่ละภาค จะทำการพิจารณาสัดส่วนคนจนแต่ละภาค ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529-2552 โดยกำหนดให้ ปีพ.ศ. 2531 เป็นฐานเปรียบเทียบและดัชนีเท่ากับ 100 ในปีดังกล่าว ดังภาพที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนคนจนแต่ละภูมิภาคในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 ลดลงอย่างมากและมีอัตราการลดลงที่ใกล้เคียงกันในแต่ละภาค เมื่อเทียบกับปีฐาน และพบว่าในช่วงเวลาดังกล่าวภาคใต้เป็นภาคที่มีการลดลงของสัดส่วนคนจนช้าที่สุด โดยในปีพ.ศ. 2539 มีค่าดัชนีที่ลดลง 31.4 เมื่อเทียบกับปีพ.ศ. 2531 ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ เป็นภาคที่มีค่าดัชนีสัดส่วนคนจนลดลงมากกว่าภาคใต้ แต่หลังจากปีพ.ศ. 2539 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ กลับเป็นภาคที่มีค่าดัชนีสัดส่วนคนจนลดลงช้าที่สุด โดยในปีพ.ศ. 2552 ลดลง 24.1 และ 23.1 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปีฐาน ส่วนภาคใต้ลดลงอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว คือมีค่าดัชนีลดลงเหลือเพียง 14.4 แม้กระทั่งในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจปีพ.ศ. 2540-2543 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็เป็นภาคที่มีค่าดัชนีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมา คือภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคกลางเป็นภาคที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด โดยผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจไม่ได้ทำให้ค่าดัชนีสัดส่วนคนจนเพิ่มเกิดขึ้นในทันทีแต่จะค่อยๆ เพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้นมากที่สุดในปีพ.ศ. 2543 ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพิ่มเป็น 62.4 รองลงมาคือภาคใต้เป็น 50.6 ถัดมาคือภาคเหนือเพิ่มเป็น 48.2 และภาคกลางมีค่าดัชนีต่ำสุดคือ 23.3 ในส่วนของภาคกลางนั้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2533-2552 ประสบความสำเร็จอย่างมากในการลดสัดส่วนคนจน ซึ่งในปีพ.ศ. 2552 ลดลงเหลือเพียง 7.4 เมื่อเทียบกับปีฐาน

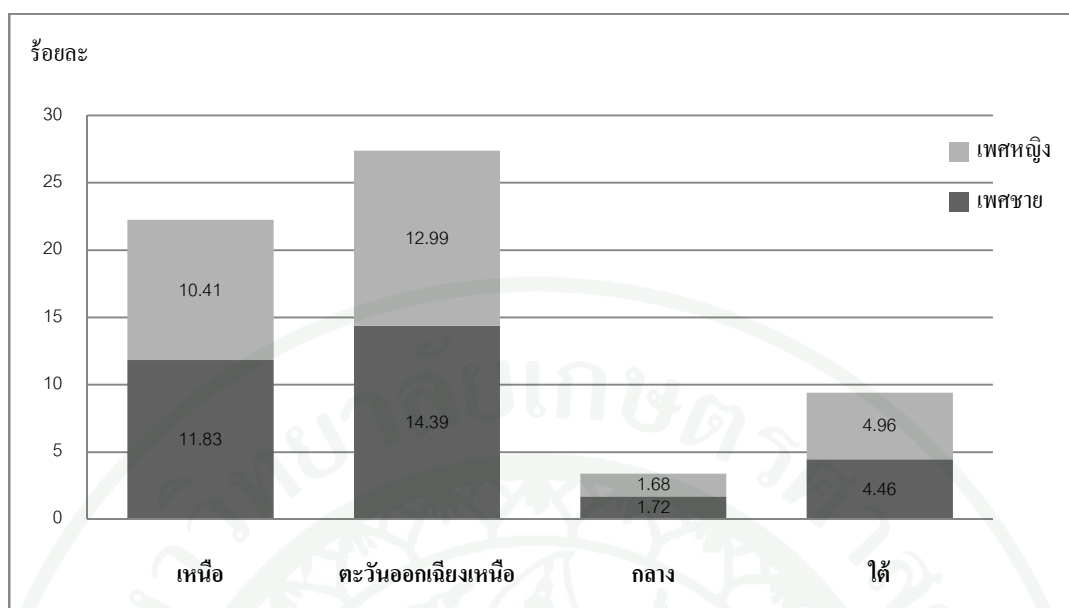

ภาพที่ 4.4 คำนวณสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

หมายเหตุ: กำหนดให้พ.ศ. 2531 เป็นฐานและสัดส่วนคนจน = 100

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

เมื่อพิจารณาสัดส่วนคนจนจำแนกตามเพศ และระดับภูมิภาคของประเทศไทยพบว่าคนจนที่เป็นเพศชายมีสัดส่วนคนจนสูงกว่าคนจนที่เป็นเพศหญิงเล็กน้อยโดยในปีพ.ศ. 2552 เพศชายมีสัดส่วนคนจนมากกว่าเพศหญิงและเพศชายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนจนสูงสุดคือ ร้อยละ 14.39 รองลงมาคือภาคเหนือ ร้อยละ 11.83 ต่อมาคือ ภาคกลาง คือร้อยละ 1.72 ในขณะที่เพศหญิงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนจนสูงสุด คือ ร้อยละ 12.99 รองลงมาคือภาคเหนือ และภาคกลาง คือ ร้อยละ 10.41 และ 1.68 ตามลำดับ ส่วนภาคใต้นั้นพบว่า เพศหญิงมีสัดส่วนคนจนสูงกว่าเพศชายเล็กน้อย คือร้อยละ 4.96 และเพศชายมีสัดส่วนคนจนร้อยละ 4.46 ดังนั้นจะเห็นว่า ความแตกต่างในด้านเพศของสังคมไทย ได้ลดความสำคัญลง ซึ่งปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายจะมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ทั้งในเรื่องของความรู้ ความสามารถในการทำงานหารายได้ จนทำให้สัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาคไม่แตกต่างกันมากนัก ดังภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 สัดส่วนคนจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามเพศ และภาค ปีพ.ศ. 2552
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

การที่ประเทศไทยใช้มาตรการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาคะยากจนอย่างต่อเนื่องจนทำให้ภาวะความยากจนลดลง แต่ความยากจนก็ยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคการเกษตร และภาวะความยากจนมีความแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นว่าการแก้ปัญหาคะยากจนอาจไม่ตรงเป้าหมาย หรืออาจจะมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและราคาอาหาร ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนจึงนำปัจจัยดังกล่าวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับสัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาค ดังนี้

การที่สัดส่วนคนจนมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค อาจมีปัจจัยที่ส่งผลต่อสัดส่วนคนจนที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ซึ่งทำให้ผลผลิตมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน จึงพิจารณาภาวะความยากจนโดยเปรียบเทียบสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคกับอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร พบว่า ช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 อัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรของภาคใต้ติดลบน้อยที่สุดคือร้อยละ 0.01 รองลงมาคือภาคกลาง ร้อยละ 0.83 ถัดมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 2.83 และภาคเหนือ มีอัตราการขยายตัวที่ติดลบมากที่สุด คือร้อยละ 2.91 กระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2544-2552 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาค

การเกษตร ร้อยละ 0.07 ขณะที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้มีอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรคิดลบ ร้อยละ 0.34, 0.66 และ 1.01 ตามลำดับ ดังตารางที่ 4.5 และภาพที่ 4.6 ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรน่าจะเป็นปัจจัยที่ทำให้สัดส่วนคนจนในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ลดลง เนื่องจากว่าเมื่ออัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529-2552 สัดส่วนความยากจนในแต่ละภูมิภาคก็ลดลง ถึงแม้ว่าช่วงปีพ.ศ. 2540-2543 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศจนทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นแต่หลังจากช่วงเวลาดังกล่าวกลับพบว่าอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรกลับเพิ่มขึ้นและแนวโน้มของสัดส่วนคนจนก็ลดลงโดยลำดับ ดังนั้นอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรอาจจะช่วยบรรเทาภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยได้

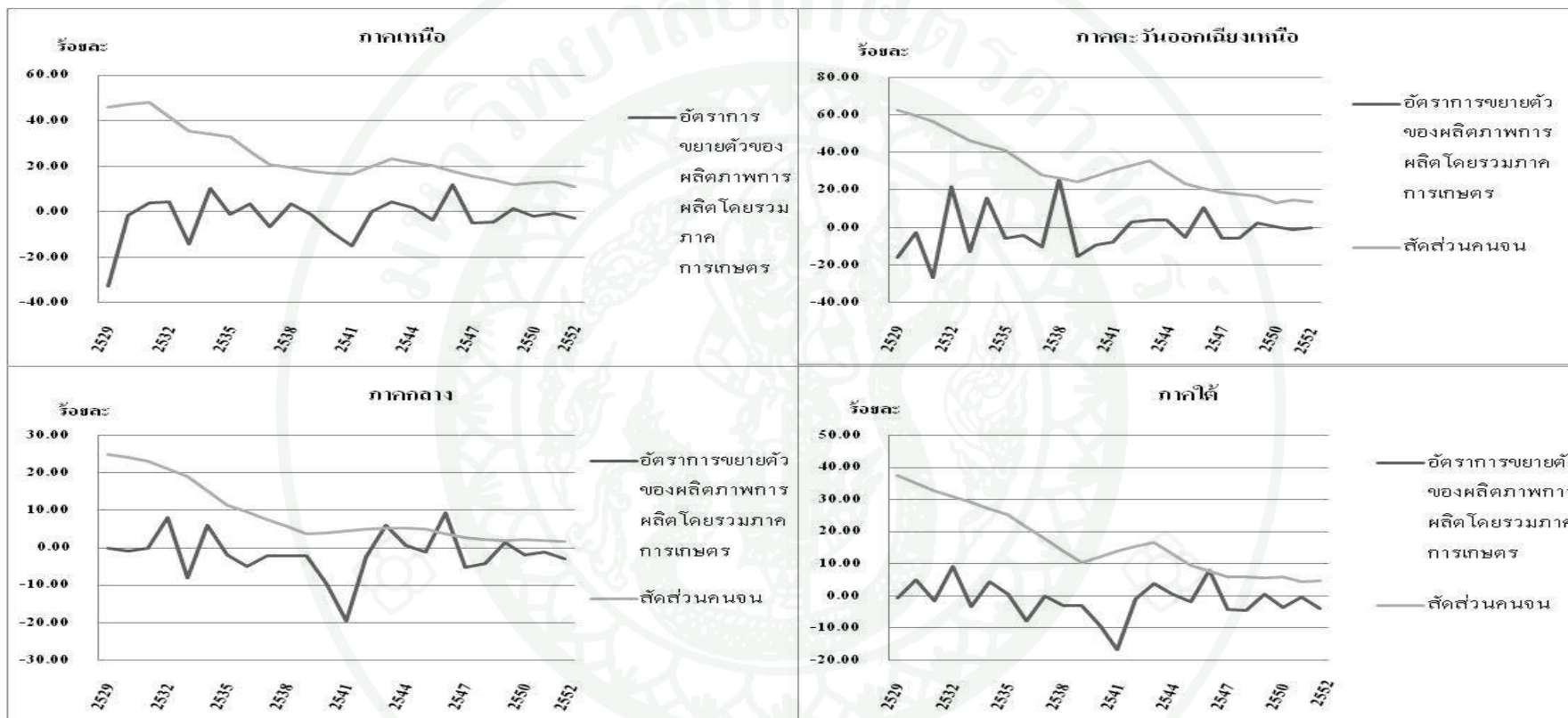
นอกจากนี้ราคาอาหารก็อาจมีผลต่อสัดส่วนคนจนเช่นกัน กล่าวคือหากดัชนีราคาอาหารสูงขึ้นจะทำให้สัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้น จึงพิจารณาโดยการเปรียบเทียบสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคกับดัชนีราคาอาหาร พบว่า ช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 ดัชนีราคาอาหารของภาคเหนือมากที่สุด คือ 73.92 รองลงมาคือภาคใต้ 73.81 ถัดมาคือภาคกลาง 73.24 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าดัชนีน้อยที่สุด คือ 71.06 กระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2544-2552 พบว่าภาคใต้ มีค่าดัชนีราคาอาหารมากที่สุด คือ 77.73 รองลงมาคือภาคเหนือ มีค่าดัชนีราคาอาหาร 77.15 ถัดมาคือภาคกลางมีค่าดัชนีราคาอาหาร 76.78 ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าดัชนีราคาอาหารต่ำสุดโดยอยู่ที่ 74.75 ดังตารางที่ 4.6 และภาพที่ 4.7 ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวไม่อาจอธิบายได้ว่าค่าดัชนีราคาอาหารจะเป็นปัจจัยที่ทำให้สัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้น เนื่องจากว่าเมื่อค่าดัชนีราคาอาหารสูงขึ้นกลับพบว่าความยากจนในแต่ละภูมิภาคลดลง ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากคนยากจนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท ซึ่งค่าใช้จ่ายด้านอาหารของคนจนอาจได้มาโดยไม่ต้องซื้อ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือคนจนอาจผลิตอาหารเองได้ แต่ราคาอาหารอาจจะมีผลต่อคนจนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากกว่า เนื่องจากว่าเมื่อราคาอาหารสูงขึ้นคนจนในเมืองก็จำเป็นที่จะต้องซื้ออาหารมาบริโภค ซึ่งจะแตกต่างจากคนจนในชนบทที่สามารถผลิตอาหารได้เองบางส่วน อย่างไรก็ตามจะได้ทำการศึกษาในบทถัดไป ว่าดัชนีราคาอาหารจะเป็นปัจจัยที่กำหนดสัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาคหรือไม่

ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค
ปีพ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ร้อยละ)

ปี พ.ศ.	เหนือ		ตะวันออกเฉียงเหนือ		กลาง		ใต้	
	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย	สัดส่วนคนจน เฉลี่ย	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย	สัดส่วนคนจน เฉลี่ย	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย	สัดส่วนคนจน เฉลี่ย	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย	สัดส่วนคนจน เฉลี่ย
	2529-2539	-2.91	33.40	-2.83	43.20	-0.83	14.92	-0.01
2540-2543	-4.79	19.79	-2.55	33.00	-6.40	4.94	-5.72	15.31
2544-2552	-0.34	14.21	0.07	16.62	-0.66	2.53	-1.01	6.01
2529-2552	-2.26	23.23	-1.70	30.35	-1.70	8.19	-1.34	15.67

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

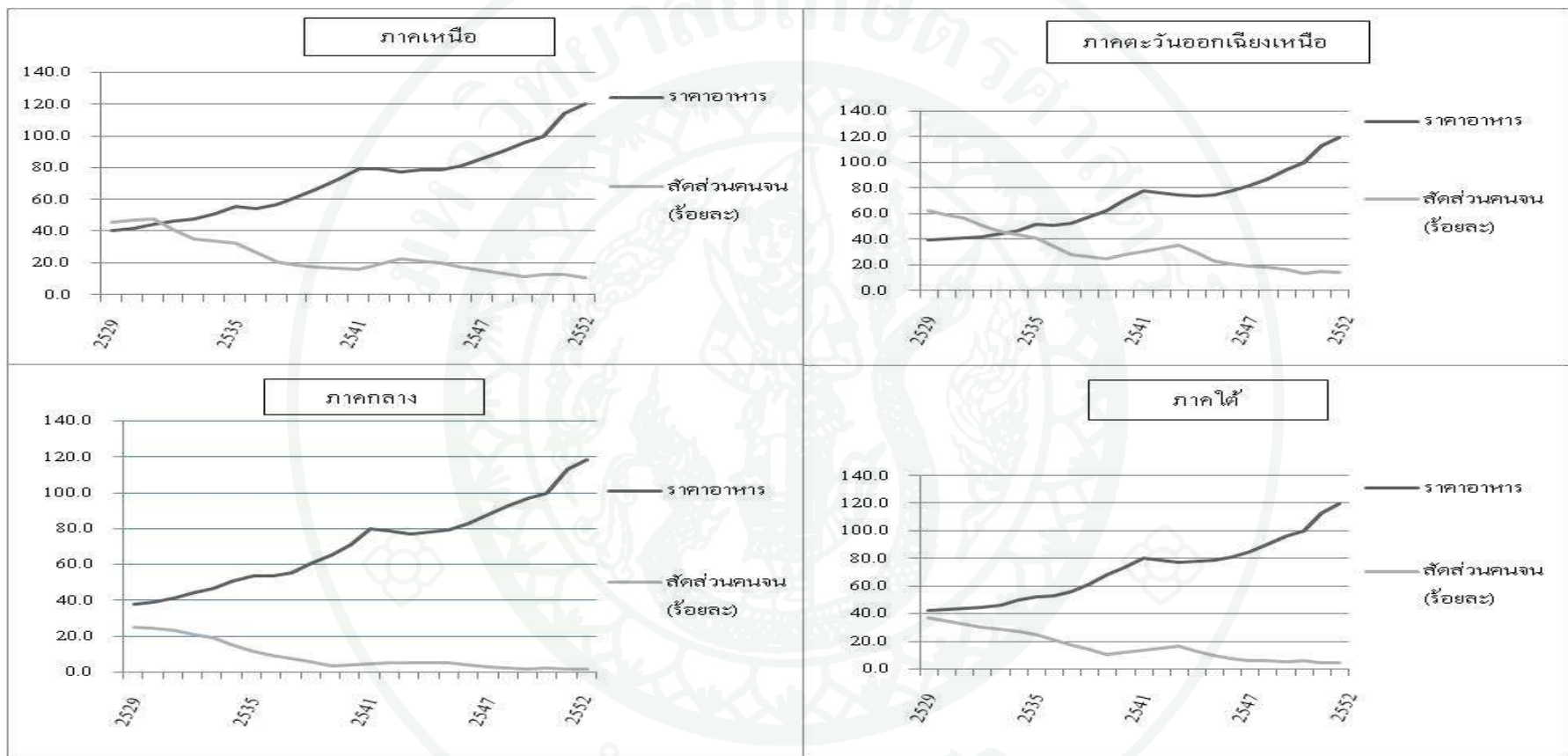
ภาพที่ 4.6 เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของผลิิตภาพการผลิิตโดยรวมภาคการเกษตรและสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริ โภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคกลาง		ภาคใต้	
	ดัชนีราคาอาหาร	สัดส่วนคนจน	ดัชนีราคาอาหาร	สัดส่วนคนจน	ดัชนีราคาอาหาร	สัดส่วนคนจน	ดัชนีราคาอาหาร	สัดส่วนคนจน
	เฉลี่ย	เฉลี่ย (ร้อยละ)	เฉลี่ย	เฉลี่ย (ร้อยละ)	เฉลี่ย	เฉลี่ย (ร้อยละ)	เฉลี่ย	เฉลี่ย (ร้อยละ)
2529-2539	73.92	33.40	71.06	43.20	73.24	14.92	73.81	25.45
2540-2543	51.54	19.79	47.98	33.00	49.87	4.94	51.18	15.31
2544-2552	77.15	14.21	74.75	16.62	76.78	2.53	77.73	6.01
2529-2552	97.26	23.23	94.97	30.35	97.54	8.19	97.14	15.67

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ภาพที่ 4.7 เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและสัดส่วนคนจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552
 ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

2 ช่องว่างความยากจน

ช่องว่างความยากจนเมื่อวัดจากระดับรายจ่ายหมายถึงช่องว่างของระดับรายจ่ายของคนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนกับเส้นความยากจน บ่งชี้ว่าคนจนเหล่านี้มีระดับรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากน้อยเพียงใด โดยเป็นการหาค่าเฉลี่ยร้อยละของช่องว่างระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือนยากจน คนจนที่มีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากก็จะมีความยากลำบากมากกว่าผู้ที่มีรายจ่ายใกล้เส้นความยากจน ดังนั้นการวัดความยากจนโดยใช้มาตรวัดนี้ทำให้ทราบรายละเอียดมากกว่าสัดส่วนคนจนที่วัดว่ามีจำนวนคนจนอยู่เท่าไร อันจะนำไปสู่การวางแผนแก้ปัญหาความยากจนได้ดี และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ถ้าพิจารณาช่องว่างความยากจนในแต่ละภาคจะเห็นว่า แนวโน้มความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยลดลงเรื่อยมา เช่นเดียวกันกับสัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาค โดยในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 ช่องว่างความยากจนสูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ เฉลี่ยร้อยละ 11.37 รองลงมาคือ ภาคเหนือ เฉลี่ยร้อยละ 8.65 ต่อมาคือภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 5.98 และภาคกลางเป็นภาคที่มีช่องว่างความยากจนน้อยที่สุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 3.28 จนกระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2545-2552 พบว่า ช่องว่างความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยลดลงอย่างมาก โดยภาคเหนือ มีช่องว่างความยากจนเฉลี่ยเหลือเพียงร้อยละ 2.27 รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เฉลี่ยร้อยละ 2.18 ภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 1.21 และภาคกลาง ช่องว่างความยากจนลดลงมากที่สุด เฉลี่ยร้อยละ 0.38 ดังตารางที่ 4.7

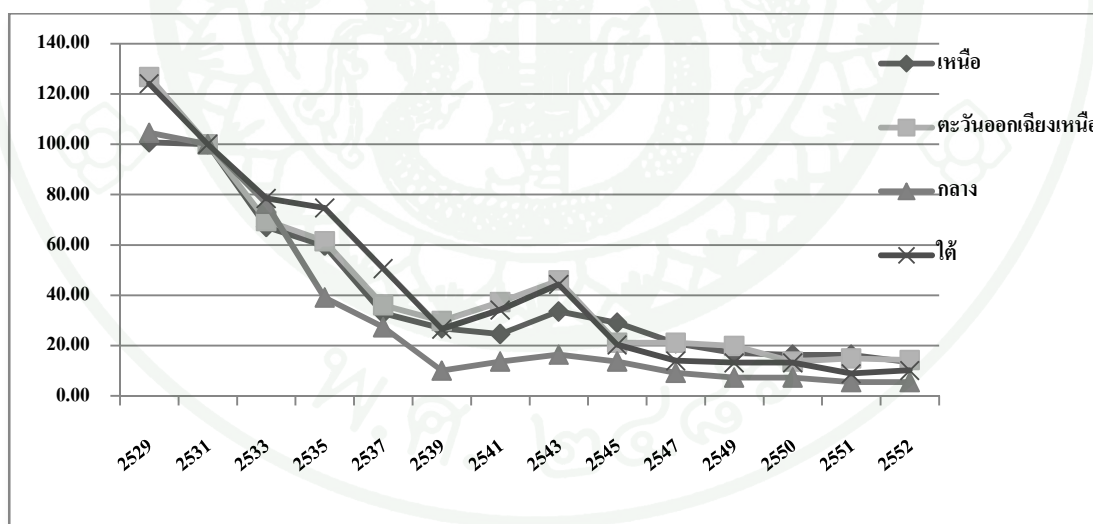
ตารางที่ 4.7 ช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ร้อยละ)

พ.ศ.	ช่องว่างความยากจนเฉลี่ย			
	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529-2539	8.65	11.37	3.28	5.98
2541-2543	3.90	6.70	0.83	3.10
2545-2552	2.27	2.18	0.38	1.21
2529-2552	5.2	6.8	1.7	3.5

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

หากพิจารณาช่องว่างความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529-2552 โดยกำหนดให้ ปีพ.ศ. 2531 เป็นฐานเปรียบเทียบและดัชนีเท่ากับ 100 ในปีดังกล่าว เช่นเดียวกับสัดส่วนคนจน ดังภาพที่ 4.6 พบว่าในช่วงปีพ.ศ. 2531-2539 ภาคใต้เป็นภาคที่มีแนวโน้มการลดลงของดัชนีช่องว่างความยากจนน้อยที่สุด โดยในปีพ.ศ. 2539 ลดลงเหลือ 31.4 เมื่อเทียบกับปีฐาน ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ เป็นภาคที่มีค่าดัชนีช่องว่างความยากจนมีแนวโน้มลดลงในอัตราที่ใกล้เคียงกันแต่มากกว่าภาคใต้ คือ 29.81 และ 26.87 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปีฐาน แต่หลังจากปีพ.ศ. 2539 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ เป็นภาคที่มีดัชนีช่องว่างความยากจนลดลงช้าที่สุด โดยในปีพ.ศ. 2552 ลดลง 14.29 และ 13.43 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปีฐาน ส่วนภาคใต้ดัชนีช่องว่างความยากจนมีแนวโน้มลดลงมากกว่าภาคทั้งสองที่กล่าวมา คือลดลงเหลือเพียง 10.13 เมื่อเทียบกับปีฐาน ในขณะที่ภาคกลางเป็นภาคที่มีแนวโน้มการลดลงของดัชนีช่องว่างความยากจนมากกว่าภาคอื่นๆ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2531-2552 โดยในปีพ.ศ. 2552 ลดลงเหลือเพียง 5.45 เมื่อเทียบกับปีฐาน ถึงแม้ว่าช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีดัชนีช่องว่างความยากจนเพิ่มขึ้นมากที่สุด รองลงมา คือ ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคกลางก็ยังคงเป็นภาคที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด

ภาพที่ 4.8 ดัชนีช่องว่างความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

หมายเหตุ: กำหนดให้พ.ศ. 2531 เป็นฐานและสัดส่วนคนจน = 100

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ประเทศไทยใช้มาตรการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่องจนทำให้ภาวะความยากจนลดลง แต่ความยากจนก็ยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคการเกษตร และมีความแตกต่างอย่างมากในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นว่าการแก้ปัญหาความยากจนอาจไม่ตรงเป้าหมาย หรืออาจจะมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและราคาอาหาร ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน จึงนำปัจจัยดังกล่าวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับช่องว่างความยากจนในแต่ละภูมิภาคเช่นเดียวกันกับการเปรียบเทียบในส่วนของสัดส่วนคนจน ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อช่องว่างความยากจนจะแตกต่างกันไป โดยเฉพาะผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ที่ทำให้ผลผลิตมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน จึงพิจารณาภาวะความยากจนโดยเปรียบเทียบช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคกับอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร พบว่า ช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 อัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรในภาคใต้ติดลบน้อยที่สุดคือร้อยละ 0.01 รองลงมาคือภาคกลาง ร้อยละ 0.83 ถัดมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 2.83 และภาคเหนือ มีอัตราการขยายตัวที่ติดลบมากที่สุด คือร้อยละ 2.91 กระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2544-2552 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ร้อยละ 0.07 ขณะที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้มีอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรติดลบ คือ ร้อยละ 0.34, 0.66 และ 1.01 ตามลำดับ ดังตารางที่ 4.8 และภาพที่ 4.9 ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับช่องว่างความยากจนในแต่ละภูมิภาคแสดงให้เห็นว่าอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรน่าจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ช่องว่างความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลางและ ภาคใต้ลดลงเนื่องจากว่าเมื่ออัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรสูงขึ้นช่องว่างความยากจนก็กลับลดลง ถึงแม้ว่าช่วงปีพ.ศ. 2540-2543 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศ ทำให้ช่องว่างความยากจนเพิ่มขึ้นแต่หลังจากช่วงเวลาดังกล่าวกลับพบว่าอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นและแนวโน้มของช่องว่างความยากจนก็ลดลงเช่นเดียวกันกับสัดส่วนคนจน ดังนั้นอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรอาจจะช่วยบรรเทาภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยได้

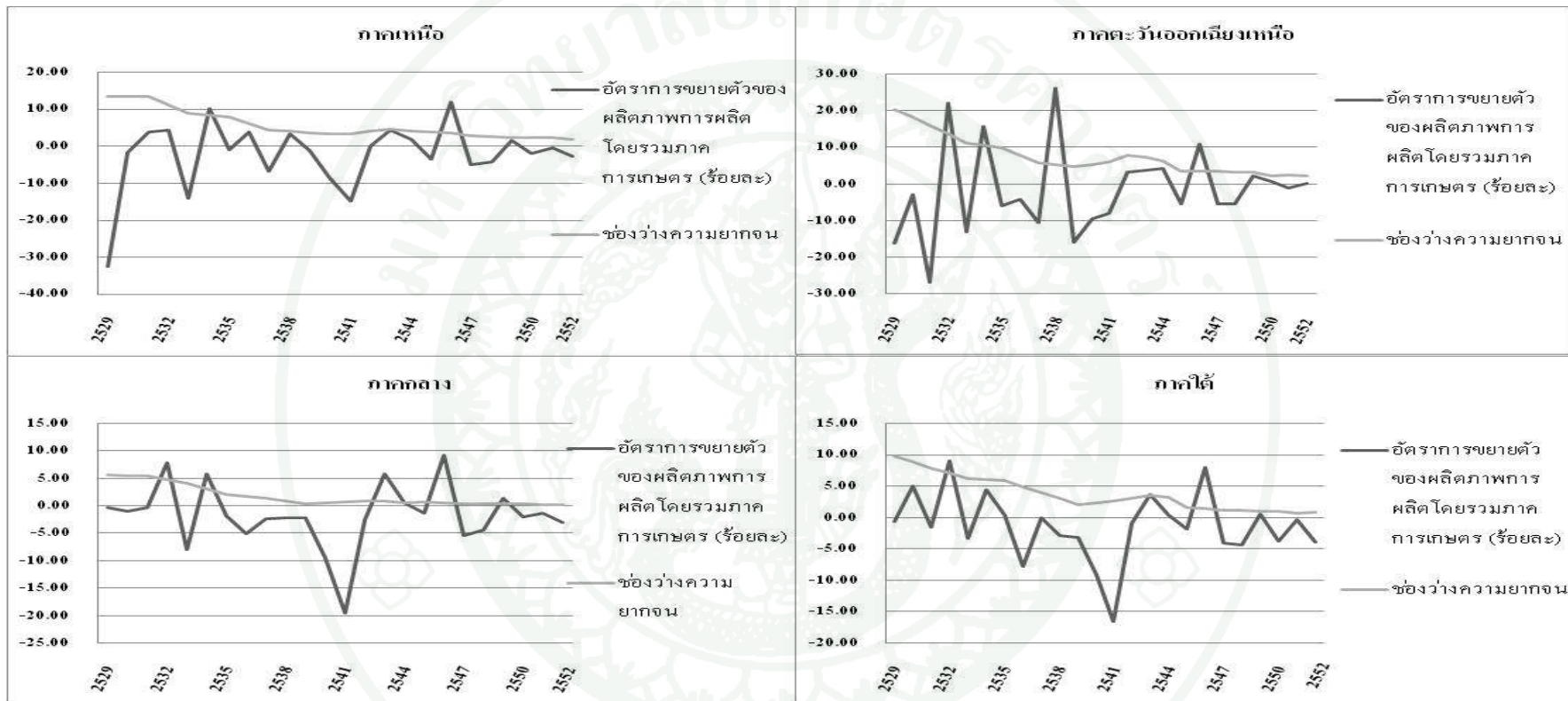
นอกจากนี้ราคาอาหารก็อาจมีผลต่อช่องว่างความยากจน กล่าวคือหากดัชนีราคาอาหารสูงขึ้นจะทำให้ช่องว่างความยากจนในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้น จึงพิจารณาโดยการเปรียบเทียบช่องว่าง

ความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคกับดัชนีราคาอาหาร พบว่า ช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 ดัชนีราคาอาหารของภาคเหนือมากที่สุด คือ 73.92 รองลงมาคือภาคใต้ 73.81 ถัดมาคือภาคกลาง 73.24 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าดัชนีน้อยที่สุด คือ 71.06 กระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2544-2552 พบว่าภาคใต้ มีค่าดัชนีราคาอาหารมากที่สุด คือ 77.73 รองลงมาคือภาคเหนือ มีค่าดัชนีราคาอาหาร 77.15 ถัดมาคือภาคกลางมีค่าดัชนีราคาอาหาร 76.78 ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าดัชนีราคาอาหารต่ำสุด โดยอยู่ที่ 74.75 ดังตารางที่ 4.9 และภาพที่ 4.10 ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวไม่อาจอธิบายได้ว่าค่าดัชนีราคาอาหารจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ช่องว่างความยากจนในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้นเนื่องจากว่าเมื่อดัชนีราคาอาหารสูงขึ้นกลับพบว่าช่องว่างความยากจนในแต่ละภูมิภาคลดลง ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากคนยากจนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท ค่าใช้จ่ายด้านอาหารของคนจนอาจได้มาโดยไม่ต้องซื้อ กล่าวคือคนจนอาจผลิตอาหารเองได้ ขณะที่ราคาอาหารอาจจะมีผลต่อคนจนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากกว่า เนื่องจากว่าเมื่อราคาอาหารสูงขึ้นคนจนที่อาศัยในเมืองก็จำเป็นที่จะต้องซื้ออาหารมาบริโภค ซึ่งจะแตกต่างจากคนจนที่อาศัยอยู่ในชนบทที่สามารถผลิตอาหารได้เองบางส่วน อย่างไรก็ตามจะได้ทำการศึกษาในบทถัดไป ว่าดัชนีราคาอาหารจะเป็นปัจจัยที่กำหนดช่องว่างความยากจนในแต่ละภูมิภาคหรือไม่

ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค
ปีพ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคกลาง		ภาคใต้	
	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย (ร้อยละ)	ช่องว่าง ความยากจน เฉลี่ย	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย (ร้อยละ)	ช่องว่าง ความยากจน เฉลี่ย	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย (ร้อยละ)	ช่องว่าง ความยากจน เฉลี่ย	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย (ร้อยละ)	ช่องว่างความ ยากจน เฉลี่ย
2529-2539	-2.91	8.65	-2.83	11.37	-0.83	3.28	-0.01	5.98
2540-2543	-4.79	3.90	-2.55	6.70	-6.40	0.83	-5.72	3.10
2544-2552	-0.34	2.27	0.07	2.18	-0.66	0.38	-1.01	1.21
2529-2552	-2.26	5.2	-1.70	6.8	-1.70	1.7	-1.34	3.5

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

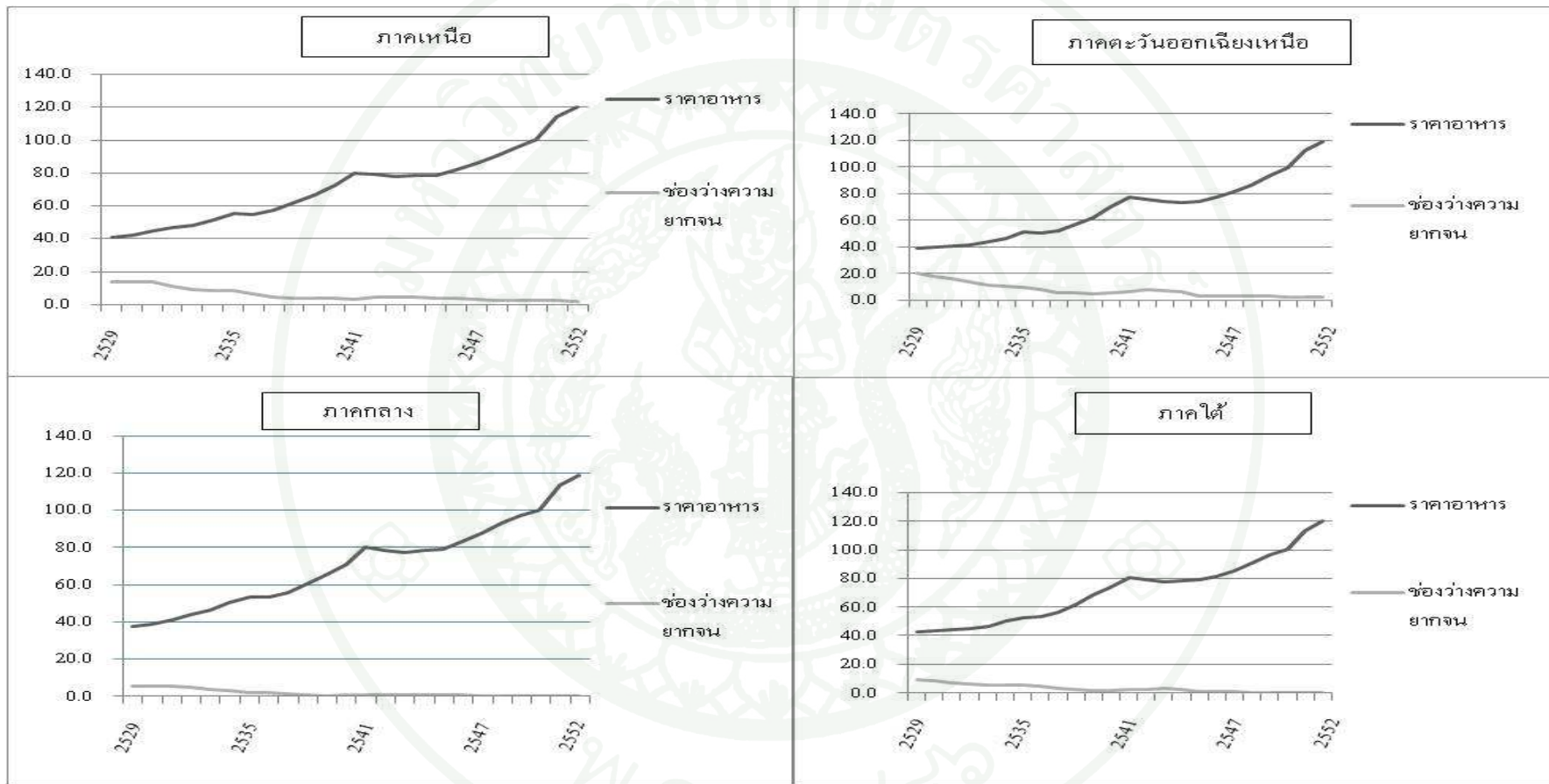

ภาพที่ 4.9 เปรียบเทียบดัชนีผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและช่องว่างความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคกลาง		ภาคใต้	
	ดัชนีราคาอาหาร	ช่องว่างความ	ดัชนีราคาอาหาร	ช่องว่างความ	ดัชนีราคาอาหาร	ช่องว่างความ	ดัชนีราคาอาหาร	ช่องว่างความ
	เฉลี่ย	ยากจน เฉลี่ย	เฉลี่ย	ยากจน เฉลี่ย	เฉลี่ย	ยากจน เฉลี่ย	เฉลี่ย	ยากจน เฉลี่ย
2529-2539	73.92	8.65	71.06	11.37	73.24	3.28	73.81	5.98
2540-2543	51.54	3.90	47.98	6.70	49.87	0.83	51.18	3.10
2544-2552	77.15	2.27	74.75	2.18	76.78	0.38	77.73	1.21
2529-2552	97.26	5.2	94.97	6.8	97.54	1.7	97.14	3.5

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ภาพที่ 4.10 เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและช่องว่างความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคจำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

3 ความรุนแรงของปัญหาความยากจน

ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเมื่อวัดจากระดับรายจ่ายเป็นการวัดที่พิจารณาให้ความสำคัญกับกลุ่มคนจนที่มีปัญหาความยากจนรุนแรงหรือมีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมาก ๆ บ่งชี้ถึงภาวะการกระจายรายจ่ายในกลุ่มคนจนที่อยู่ใต้เส้นความยากจนตัวชี้วัดนี้จะช่วยตรวจสอบติดตามความก้าวหน้าของสถานการณ์ของภาวะความยากจนที่รุนแรงที่สุด ซึ่งแม้จะมีจำนวนน้อย แต่เป็นกลุ่มที่จะหลุดพ้นจากความยากจนได้ยาก แม้ว่าจะมีคนกลุ่มนี้จำนวนน้อย แต่ก็ยังเป็นประชากรของประเทศที่มีอาจจะเลยหรือมองข้ามไป ถ้าหากพิจารณาความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคจะเห็นว่า แนวโน้มความรุนแรงของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยลดลงเรื่อยมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529-2552 โดยในช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 ความรุนแรงของปัญหาความยากจนสูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ เฉลี่ยร้อยละ 4.22 รองลงมาคือภาคเหนือ เฉลี่ยร้อยละ 3.22 ต่อมาคือ ภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 2.07 และภาคกลางเป็นภาคที่มีความรุนแรงของปัญหาความยากจนน้อยที่สุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 1.07 ถึงแม้ว่าช่วงปีพ.ศ. 2541-2543 เป็นช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นในประเทศ จนทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้น แต่ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภาคโดยเฉลี่ยแล้วในช่วงปีดังกล่าวกลับลดลงจากช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 โดยภาคกลางลดลงมากที่สุดเฉลี่ยร้อยละ 0.25 รองลงมาคือภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 0.95 ต่อมาคือภาคเหนือลดลงเฉลี่ยร้อยละ 1.20 ในขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังคงมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนมากที่สุด คือเฉลี่ยร้อยละ 2.00 จนกระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2545-2552 ความรุนแรงของปัญหาความยากจนลดลงอย่างต่อเนื่อง และกลับพบว่าความรุนแรงของปัญหาความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือสูงที่สุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 0.76 รองลงมาคือภาคใต้ เฉลี่ยร้อยละ 0.30 และภาคกลางยังคงมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนต่ำสุด คือ เฉลี่ยร้อยละ 0.13 ดังนั้นจากความรุนแรงของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย จะเห็นว่าประสบความสำเร็จอย่างมากในการแก้ปัญหาและบรรเทาภาวะความยากจนซึ่งมีความรุนแรงอย่างถึงที่สุด แต่ก็ยังคงมีภาวะความยากจนที่รุนแรงที่สุดสูงในบางภูมิภาค โดยเฉพาะ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ อย่างไรก็ตามภาคใต้และภาคกลางก็อาจจะเลย เนื่องจากอาจจะมาตรการต่างๆที่น่าจะทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนลดลงไปอีก และเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 ความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

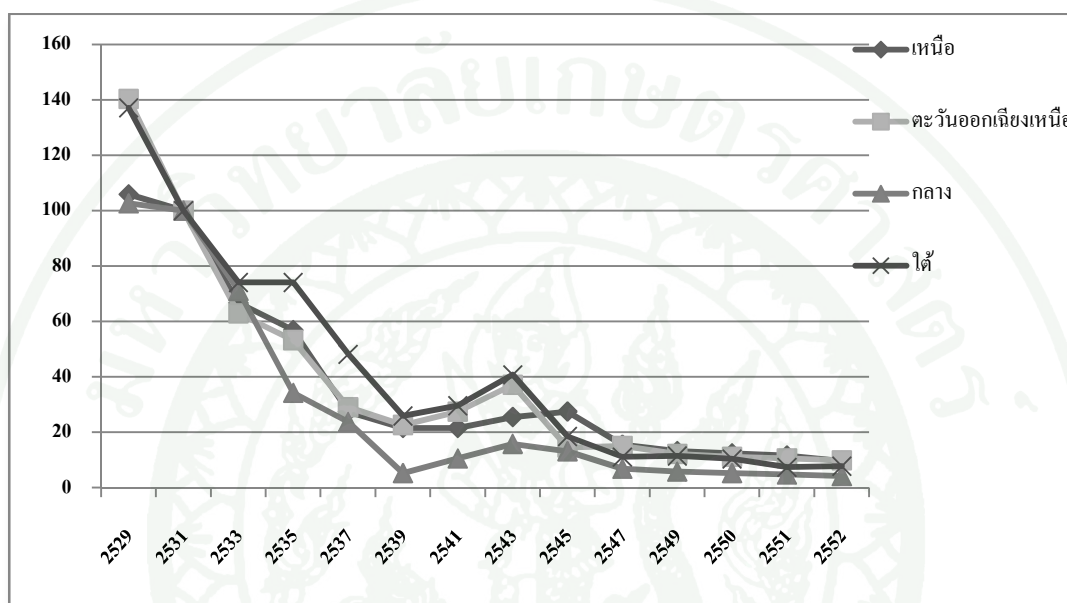
(หน่วย: ร้อยละ)

พ.ศ.	ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเฉลี่ย			
	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529-2539	3.22	4.22	1.07	2.07
2541-2543	1.20	2.00	0.25	0.95
2545-2552	0.76	0.76	0.13	0.30
2529-2552	1.88	2.42	0.55	1.15

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

เมื่อพิจารณาความรุนแรงของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาค ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529-2552 โดยกำหนดให้ ปีพ.ศ. 2531 เป็นฐานเปรียบเทียบและดัชนีเท่ากับ 100 ในปีดังกล่าว เช่นเดียวกันกับสัดส่วนคนจนและช่องว่างความยากจน ซึ่งค่าดัชนีในภาพที่ 4.9 แสดงให้เห็นว่าช่วงปีพ.ศ. 2529-2552 ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภาคมีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตามความรุนแรงของปัญหาความยากจนในช่วงปีพ.ศ. 2531-2539 พบว่าภาคใต้เป็นภาคที่มีแนวโน้มการลดลงของดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนน้อยที่สุด โดยในปีพ.ศ. 2539 ลดลงเหลือเพียง 25.93 เมื่อเทียบกับปีฐาน ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ เป็นภาคที่ดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนมีแนวโน้มที่ลดลงในอัตราที่ใกล้เคียงกันในช่วงเวลาดังกล่าว โดยมีค่าดัชนีเท่ากับ 22.58 และ 21.57 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปีฐาน แต่ในช่วงปีพ.ศ. 2540-2543 เป็นช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้น ส่งผลให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนสูงขึ้น โดยในปีพ.ศ. 2543 พบว่าภาคใต้เป็นภาคที่มีค่าดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนสูงที่สุด คือ 40.74 เมื่อเทียบกับปีฐาน รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าดัชนีเท่ากับ 37.10 เมื่อเทียบกับปีฐาน ถัดมาคือภาคเหนือ มีค่าดัชนีร้อยละ 25.49 เมื่อเทียบกับปีฐานและภาคกลางเป็นภาคที่มีค่าดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนต่ำสุด คือ 15.79 เมื่อเทียบกับปีฐาน และหลังปีพ.ศ. 2543 เป็นต้นมาภาคเหนือเป็นภาคที่มีดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนลดลงช้าที่สุด รองลงมาคือภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ตามลำดับ จนในปีพ.ศ. 2552 กลับพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ มีค่าดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนที่ใกล้เคียงกันและลดลงช้าที่สุด โดยมีค่าดัชนีเท่ากับ 9.84 และ 9.61 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปีฐาน ส่วนภาคใต้

ดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนมีแนวโน้มลดลงมากกว่าทั้งสองภาคที่กล่าวมา คือลดลงเหลือเพียง 7.78 เมื่อเทียบกับปีฐาน ในขณะที่ภาคกลางเป็นภาคที่มีแนวโน้มการลดลงของดัชนีความรุนแรงของปัญหาความยากจนมากกว่าภาคอื่นๆ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2529-2552 โดยในปีพ.ศ. 2552 ลดลงเหลือร้อยละ 4.21 เมื่อเทียบกับปีฐาน

ภาพที่ 4.11 ดัชนีของความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

หมายเหตุ: กำหนดให้ปีพ.ศ. 2531 เป็นฐานและสัดส่วนคนจน = 100

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ประเทศไทยใช้มาตรการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่องจนทำให้ภาวะความยากจนลดลง แต่ความยากจนก็ยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคการเกษตร และมีความแตกต่างกันมากในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย สะท้อนให้เห็นว่าการแก้ปัญหาความยากจนอาจไม่ตรงเป้าหมาย หรืออาจจะมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและราคาอาหาร ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน จึงนำปัจจัยดังกล่าวมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาค เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบในส่วนของสัดส่วนคนจนและช่องว่างความยากจนดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรุนแรงของปัญหาความยากจนจะแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค โดยเฉพาะผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ที่ทำให้ผลผลิตมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน จึงพิจารณาภาวะความยากจนโดยเปรียบเทียบความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคกับอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร พบว่าช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 อัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรของภาคใต้ติดลบน้อยที่สุดคือร้อยละ 0.01 รองลงมาคือภาคกลาง ร้อยละ 0.83 ถัดมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 2.83 และภาคเหนือ มีอัตราการขยายตัวที่ติดลบมากที่สุด คือร้อยละ 2.91 กระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2544-2552 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ร้อยละ 0.07 ขณะที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้มีอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรติดลบ คือ ร้อยละ 0.34, 0.66 และ 1.01 ตามลำดับ ดังตารางที่ 4.11 และภาพที่ 4.12 ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคแสดงให้เห็นว่าอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรน่าจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคลดลง ดังนั้นควรมีการส่งเสริมและผลักดันให้มีการเพิ่มผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร เนื่องจากจะทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น อาจจะช่วยลดความรุนแรงของปัญหาความยากจนแต่ละภูมิภาคลงได้

นอกจากนี้ราคาอาหารก็อาจมีผลต่อความรุนแรงของปัญหาความยากจน กล่าวคือหากดัชนีราคาอาหารสูงขึ้นจะทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้น จึงพิจารณาโดยการเปรียบเทียบความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคกับดัชนีราคาอาหาร พบว่าช่วงปีพ.ศ. 2529-2539 ดัชนีราคาอาหารของภาคเหนือมากที่สุด คือ 73.92 รองลงมาคือภาคใต้ 73.81 ถัดมาคือภาคกลาง 73.24 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าดัชนีน้อยที่สุด คือ 71.06 กระทั่งช่วงปีพ.ศ. 2544-2552 พบว่าภาคใต้ มีค่าดัชนีราคาอาหารมากที่สุด คือ 77.73 รองลงมาคือภาคเหนือ มีค่าดัชนีราคาอาหาร 77.15 ถัดมาคือภาคกลางมีค่าดัชนีราคาอาหาร 76.78 ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าดัชนีราคาอาหารต่ำสุดโดยอยู่ที่ 74.75 ดังตารางที่ 4.12 และภาพที่ 4.13 ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวไม่อาจอธิบายได้ว่าค่าดัชนีราคาอาหารจะเป็นปัจจัยที่ทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคเพิ่มขึ้น เนื่องจากว่าเมื่อค่าดัชนีราคาอาหารสูงขึ้นกลับพบว่าความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคลดลง เนื่องมาจากคนยากจนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท ค่าใช้จ่ายด้านอาหารของคนจนอาจได้มาโดยไม่ต้องซื้อ กล่าวคือคนจนผลิตอาหารเองได้ ขณะที่ราคาอาหารอาจจะมีผลต่อคนจนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากกว่า เนื่องจากว่าเมื่อราคาอาหาร

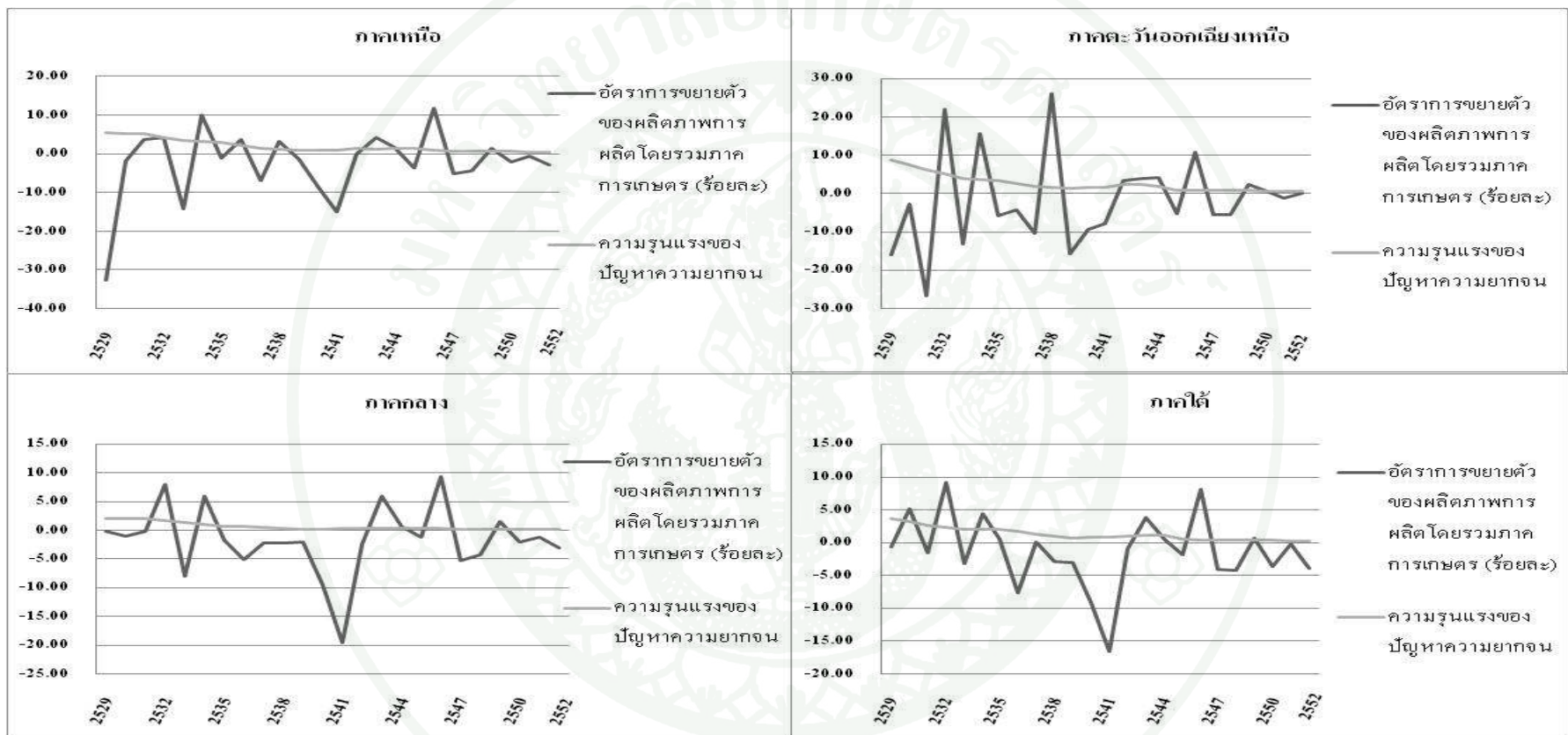
สูงขึ้นคนจนที่อาศัยอยู่ในเมืองก็จำเป็นต้องซื้ออาหารมาบริโภค อย่างไรก็ตามจะได้
ทำการศึกษาในบทถัดไป ว่าดัชนีราคาอาหารจะเป็นปัจจัยที่กำหนดความรุนแรงของปัญหาความ
ยากจนในแต่ละภูมิภาคหรือไม่

ตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคกลาง		ภาคใต้	
	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย (ร้อยละ)	ความรุนแรง ของปัญหา ความยากจน	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย (ร้อยละ)	ความรุนแรง ของปัญหา ความยากจน	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย (ร้อยละ)	ความรุนแรง ของปัญหา ความยากจน	อัตราการขยายตัว ของผลิตภาพการ ผลิตโดยรวมภาค การเกษตรเฉลี่ย (ร้อยละ)	ความรุนแรง ของปัญหาความ ยากจน
2529-2539	-2.91	3.22	-2.83	4.22	-0.83	1.07	-0.01	2.07
2540-2543	-4.79	1.20	-2.55	2.00	-6.40	0.25	-5.72	0.95
2544-2552	-0.34	0.76	0.07	0.76	-0.66	0.13	-1.01	0.30
2529-2552	-2.26	1.88	-1.70	2.42	-1.70	0.55	-1.34	1.15

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

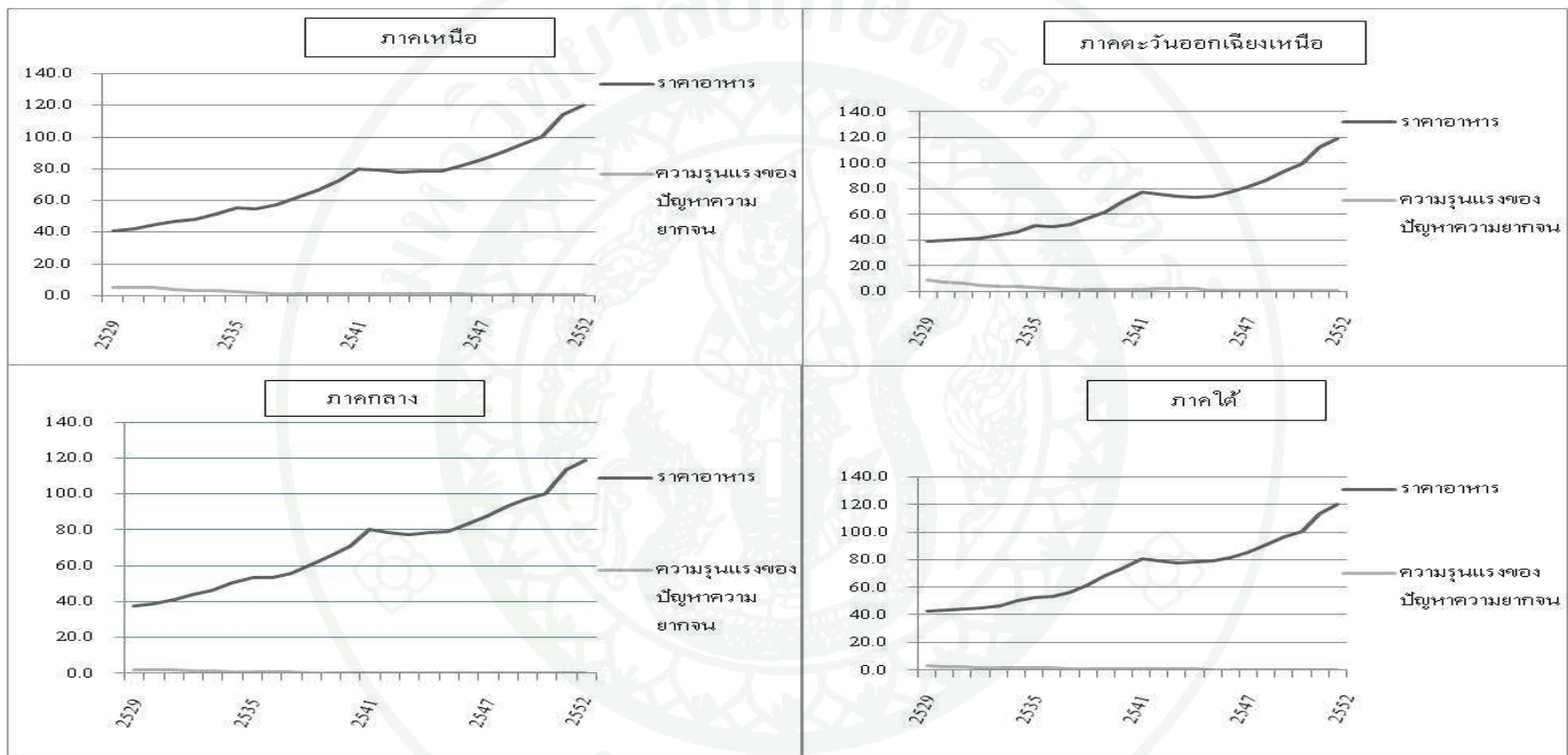
ภาพที่ 4.12 เปรียบเทียบอัตราการขายตัวผลิภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ตารางที่ 4.12 เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		ภาคกลาง		ภาคใต้	
	ดัชนีราคาอาหารเฉลี่ย	ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเฉลี่ย	ดัชนีราคาอาหารเฉลี่ย	ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเฉลี่ย	ดัชนีราคาอาหารเฉลี่ย	ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเฉลี่ย	ดัชนีราคาอาหารเฉลี่ย	ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเฉลี่ย
2529-2539	73.92	3.22	71.06	4.22	73.24	1.07	73.81	2.07
2540-2543	51.54	1.20	47.98	2.00	49.87	0.25	51.18	0.95
2544-2552	77.15	0.76	74.75	0.76	76.78	0.13	77.73	0.30
2529-2552	97.26	1.88	94.97	2.42	97.54	0.55	97.14	1.15

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

ภาพที่ 4.13 เปรียบเทียบดัชนีราคาอาหารและความรุนแรงของปัญหาความยากจนด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภคจำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554)

จากการศึกษาดังกล่าว จะเห็นว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนมากที่สุด อาจเนื่องมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นมากที่สุด ประกอบกับมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ช้ากว่า ภูมิภาคอื่นๆ โดยภาคเหนือและภาคกลางมีความก้าวหน้าในด้านอุตสาหกรรมการผลิต การโทรคมนาคม และบริการต่างๆ ในขณะที่ภาคใต้มีความก้าวหน้าทางด้านเกษตรกรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ธนาคารโลก, 2548) อย่างไรก็ตาม ในช่วงปีพ.ศ. 2529-2552 พบว่าภาคใต้มีความผันผวนของสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นอย่างมาก โดยในช่วงแรกภาคใต้มีภาวะความยากจนสูงกว่า ภูมิภาคอื่นๆ แต่หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจแล้วภาวะความยากจนของภาคใต้ก็กลับลดลง ต่ำกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งอาจเนื่องมาจากประชากรในภาคใต้ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยางพารา และราคายางพาราสูงมากในช่วงหลังๆ ส่งผลให้รายได้ของประชากรในภาคใต้สูงขึ้น ด้วย จนทำให้ภาวะความยากจนในภาคใต้ลดลงในช่วงเวลาดังกล่าว

ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงลักษณะความยากจนเป็นรายภาค เนื่องจากภาวะความยากจนทั้งด้านสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนมีความแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละภาค บางภูมิภาคภาวะความยากจนสูง แต่บางภูมิภาคภาวะความยากจนต่ำ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีภาวะความยากจนมากที่สุด ส่วนปัจจัยที่อาจส่งผลต่อภาวะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรและราคาอาหารนั้น พบว่าผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรมีผลต่อสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่ภูมิภาคอื่นๆก็เช่นเดียวกัน ในส่วนของราคาอาหารพบว่าอาจไม่มีผลต่อสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย อย่างไรก็ตามเพื่อให้ได้ผลที่แน่ชัดจะทำการศึกษาในบทถัดไป ดังนั้นการจัดทำนโยบายใดๆเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและลดภาวะความยากจนลงนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นลำดับต้นๆ ทั้งนี้เพื่อบรรเทาและลดภาวะความยากจนที่เกิดขึ้นและหาทางปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้ดีขึ้นและทัดเทียมกับภูมิภาคอื่นๆ นอกจากนี้การให้ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาภาวะความยากจน รวมไปถึงการลดภาวะความยากจนของประชากรในภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง ก็ควรที่จะให้ความสนใจด้วยเช่นกัน แต่การช่วยเหลือผ่านนโยบายต่างๆนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างของภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคข้างต้นด้วย

บทที่ 5

ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

ในบทนี้จะเป็นส่วนของการวิเคราะห์เชิงปริมาณซึ่งใช้ข้อมูลที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3 โดยอาศัยเครื่องมือการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติเพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ว่าปัจจัยใดที่เป็นตัวกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งแบ่งผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วนตามตัวชี้วัดความยากจนคือส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตามส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีช่องว่างความยากจนเป็นตัวแปรตาม และส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตาม

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลในลักษณะภาคตัดขวางผสมอนุกรมเวลา (Panel data) โดยทำการประมาณค่าด้วยวิธี Pooled OLS ซึ่งวิธีการประมาณค่าสมการที่มีข้อมูลแบบภาคตัดขวางผสมอนุกรมเวลานั้นสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบคือ 1. แบบจำลอง Pooled OLS 2. แบบจำลอง Fixed Effects 3. แบบจำลอง Random Effects ทำให้ต้องมีการตัดสินใจเลือกใช้แบบจำลองที่ดีที่สุดโดยในการเลือกรูปแบบในการประมาณค่าทั้ง 3 รูปแบบนั้นต้องทำการทดสอบเพื่อเลือกการประมาณค่าที่ดีที่สุดจากทฤษฎีและสมมติฐานของรูปแบบการประมาณค่าทั้ง 3 รูปแบบว่าข้อมูลที่มีอยู่นั้นใช้กับรูปแบบการประมาณค่าที่เลือกไว้ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การประมาณการ โดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS
2. การประมาณการ โดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตาม

การประมาณค่าปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตาม ใช้วิธีการประมาณค่า 3 วิธี ดังต่อไปนี้

1. การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS

เริ่มต้นจากการประมาณค่าสมการด้วยวิธี Pooled OLS โดยวิเคราะห์ได้ดังนี้

$$P_{0it} = \alpha + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (17)$$

กำหนดให้ P_{0it} คือสัดส่วนคนจน N_{it} คือ จำนวนเนื้อที่ถือครอง IR_{it} คือ เนื้อที่ชลประทานเพื่อการเกษตร NL_{it} คือ ขนาดคร้วเรือน AGE_{it} คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน EDU_{it} คือจำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน DP_{it} คือ อัตราการพึ่งพิงในครัวเรือน $LOAD_{it}$ คือ ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร $GINI_{it}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย FP_{it} คือ ดัชนีราคาอาหาร TFP_{it} คือ ผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร โดยที่ $i = 1, 2, 3$ และ 4 แทนภาคของประเทศไทย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ t คือ ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2552

รูปแบบสมการข้างต้นอธิบายตามสมมติฐานของ Pooled OLS ได้ว่าค่าสัมประสิทธิ์ของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางซึ่งประกอบไปด้วยค่าคงที่ (α) และค่าความชัน (β_i) ต้องมีค่าเท่ากันในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวาง (Gujarati, 2003)

โดยวิธีการทดสอบสมมติฐานว่าแบบจำลอง Pooled OLS มีความแตกต่างระหว่างข้อมูลภาคตัดขวางสามารถทดสอบได้โดยใช้วิธีของ Chow ซึ่งสมมติฐานหลักของ Chow test (Gujarati, 2003) มีอยู่จุดตัด (α) ในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางอีกหนึ่งจุดตัด (α) จะมีค่าเท่ากันในแต่ละภูมิภาคดังสมการที่ (6) ในบทที่ 3 หรือ

$$\alpha_1 = \alpha_2 = \alpha_3 = \alpha_4$$

การวิเคราะห์ผลโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS และประมาณค่าด้วยวิธี Pooled OLS มีสมมติฐานตามแบบจำลอง Pooled OLS คือค่าคงที่ (α) ต้องมีค่าเท่ากันทุกประการในข้อมูลภาคตัดขวางซึ่งในการวิเคราะห์ที่ได้กำหนดรูปแบบของสมการเพื่อการพิจารณาในสามรูปแบบคือ รูปแบบสมการถดถอยเชิงเส้นตรง (Linear regression) วิธีการแปลงค่าแบบล็อก (Log-log transformation) และการแปลงค่าแบบกึ่งล็อก (Semi-log transformation) โดยพิจารณาจากค่าสถิติ F-test ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่มีการปรับค่า (adjusted R^2) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (root mean squared error: RMSE) และ Ramsey reset test ปรากฏว่ารูปแบบสมการที่เหมาะสมที่สุด คือ รูปแบบสมการถดถอยเชิงเส้นตรง และได้ผลดังตารางที่ 5.1

เมื่อทดสอบแบบจำลอง Pooled OLS ด้วยวิธี Chow (ตารางผนวกที่ ค 2) แล้วปรากฏว่าค่า F-test statistic ได้ค่าเท่ากับ 22.20 สมมติฐานที่ว่าจุดตัด (α) มีค่าเท่ากันในทุกข้อมูลภาคตัดขวางถูกปฏิเสธดังนั้นการประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Pooled OLS จึงไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสมเนื่องจากไม่ได้ทำการประมาณค่าผลของความแตกต่างระหว่างข้อมูลภาคตัดขวางหรือในแต่ละภูมิภาค

2. การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects

การที่การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS ไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมจึงต้องใช้วิธีการประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ที่ได้กำหนดรูปแบบของสมการเพื่อการพิจารณาในสามรูปแบบเช่นเดียวกับการวิเคราะห์ในแบบจำลอง Pooled OLS คือรูปแบบของสมการถดถอยเชิงเส้นตรง วิธีการแปลงค่าแบบล็อกและการแปลงค่าแบบกึ่งล็อกปรากฏว่ารูปแบบสมการที่เหมาะสมที่สุด คือ รูปแบบของสมการถดถอยเชิงเส้นตรงเช่นเดียวกัน ส่วนการตัดสินใจเลือกระหว่างแบบจำลอง Fixed Effects หรือ Random Effects ว่าแบบจำลองใดเป็นแบบจำลองที่ให้การประมาณค่าที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับสมมติฐานของแบบจำลอง Random Effects คือ $E(\varepsilon_i, x_{it}) = 0$ โดยอธิบายได้ว่าแบบจำลอง Random Effects นั้นค่าความคลาดเคลื่อน (ε_i) ต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบาย (x_{it}) ซึ่งถ้าสมมติฐานดังกล่าวถูกต้องแบบจำลอง Random Effects จะเป็นวิธีประมาณค่าที่เหมาะสมกลับกันถ้าสมมติฐานดังกล่าวไม่เป็นจริงแบบจำลอง Fixed Effects จะเป็นวิธีการประมาณค่าที่เหมาะสมกว่าซึ่งในการทดสอบสมมติฐานจะใช้วิธีของ Hausman ในการทดสอบ ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 3

การทดสอบสมมติฐานโดยใช้วิธีของ Hausman มีสมมติฐานหลักคือค่าความคลาดเคลื่อน (ε_i) ต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบาย (x_{it}) โดยผลการทดสอบ (ตารางผนวกที่ ค 4) ค่า Chi-square Statistic ได้เท่ากับ 38.47 ดังนั้นปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าค่าความคลาดเคลื่อนต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบาย และแบบจำลอง Random Effects ไม่ใช่แบบจำลองที่เหมาะสมในการศึกษาครั้งนี้

จากการประมาณค่าสมการทั้งสามรูปแบบ สามารถสรุปได้ว่าแบบจำลอง Fixed Effects เป็นแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดดังนั้นจึงใช้แบบจำลอง Fixed Effects ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตามซึ่งจากสมการที่ (14) ในบทที่ 3 จะได้แบบจำลอง Fixed Effects ดังสมการที่ (18) คือ

$$P_{0it} = \alpha_i + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (18)$$

ในส่วนผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ได้ทดสอบว่าเหมาะสมที่สุดในการศึกษาครั้งนี้จะคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางดังนั้นจะให้ค่าคงที่เปลี่ยนไปในแต่ละภูมิภาคที่ทำการศึกษาจากสมการที่(18)ปรับให้เข้ากับแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาได้ดังนี้คือ

$$P_{0it} = \alpha_1 + \alpha_2 D_1 + \alpha_3 D_2 + \alpha_4 D_3 + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (19)$$

กำหนดให้ P_{0it} คือสัดส่วนคนจน N_{it} คือ จำนวนเนื้อที่ถือครอง IR_{it} คือ เนื้อที่ชลประทานเพื่อการเกษตร NL_{it} คือ ขนาดครัวเรือน AGE_{it} คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน EDU_{it} คือจำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน DP_{it} คือ อัตราการพึ่งพิงในครัวเรือน $LOAD_{it}$ คือ ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร $GINI_{it}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย FP_{it} คือ ดัชนีราคาอาหาร TFP_{it} คือ ผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร D คือ ตัวแปรหุ่นรายภาคกำหนดให้ภาคกลางเป็นฐานเปรียบเทียบและไม่ปรากฏในแบบจำลอง โดยที่ D_1 คือ ภาคเหนือ D_2 คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ D_3 คือ ภาคใต้ และ $i = 1, 2, 3$ และ 4 แทนภาคของประเทศไทย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ตามลำดับ คือ ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2552

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตาม ใช้การประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Fixed Effects ได้ผลดังตารางที่ 5.1 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบจำลอง Fixed Effects มีค่า $\rho = 0.667$ หมายความว่า ในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวาง นั่นคือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความแตกต่างกันถึง ร้อยละ 66.7 นอกจากนี้ยังพบว่ามีค่า $R^2 = 0.804$ คือจำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง และผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร สามารถอธิบายถึงสัดส่วนคนจนได้ทั้งหมดร้อยละ 80.4 และเนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะคำนึงถึงความต่างของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางดังนั้นจะให้ค่าคงที่เปลี่ยนไปในแต่ละภูมิภาคที่ทำการศึกษา อีกทั้งข้อมูลในลักษณะนี้มีปัญหาที่ทำให้เกิดค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) ขณะที่ปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างปี (Autocorrelation) จะไม่พบในแบบจำลอง Fixed Effects ดังนั้นจึงทำการทดสอบเฉพาะปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ พบว่าไม่เกิดปัญหาดังกล่าว และพบว่าค่า adjusted $R^2 = 0.864$ นั่นคือจำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง และผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร สามารถอธิบายถึงสัดส่วนคนจนได้ทั้งหมดร้อยละ 86.4 และเพื่อให้ได้แบบจำลองที่ดีที่สุด จึงได้ทำการทดสอบถึงปัญหาที่ตัวแปรอธิบายมีความสัมพันธ์กันสูง (Multicollinearity) ของตัวแปรอธิบายต่างๆ ในตารางที่ 5.1 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation coefficients) มีค่าไม่เกิน 0.80 จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอธิบายต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กันสูง (ตารางผนวกที่ ค 6)

ผลการวิเคราะห์สมการพบว่า ปัจจัยที่นำมาใช้เป็นตัวแปรอธิบายที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรที่ประมาณได้มีเครื่องหมายเป็นบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรและสัดส่วนคนจนเป็นไปในทิศทางเดียวกันมี 1 ตัวแปร คืออัตราการพึ่งพิง (DP) โดยค่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรอัตราการพึ่งพิงมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ซึ่งเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ กล่าวคือหากอัตราการพึ่งพิงเพิ่มขึ้นจะทำให้สัดส่วนคนจนในสี่ภูมิภาคเพิ่มขึ้นแสดงว่าเมื่อมีประชากรเด็กและผู้สูงอายุในครอบครัวสูงกว่าประชากรในวัยแรงงานแล้วจะทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้น ประกอบกับรายได้ของครัวเรือนยากจนนั้นมาจากการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีการละทิ้งที่ดินในครอบครัวเพิ่มขึ้นก็จะทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นด้วย

ส่วนตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในสมการที่ประมาณได้มีเครื่องหมายเป็นลบ แสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรและสัดส่วนคนจนเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามมี 3 ตัวแปร คือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน (IR) การศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน (EDU) และผลผลิตการผลิต โดยรวมภาคการเกษตร (TFP) มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, 99 และ 90 ตามลำดับซึ่งเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ กล่าวคือแหล่งน้ำ ชลประทานมีความสำคัญมากต่อการเพาะปลูก เมื่อมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการผลิต ก็จะทำให้ ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายได้เพิ่มขึ้นและลดความยากจนลงส่วนการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้า ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้สัดส่วนคนจนในสังคมมีแนวโน้มลดลงเช่นกัน โดยสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปร การศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนมีเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาต่างๆที่ผ่านมา อาทิ งานของ World Bank (2001) และ สนิรัช แก้วมี และ ประพนวดี ศิริสุภักษ์ (2550) และตัวแปรผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรมีค่า สัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ อย่างไรก็ตามผลผลิตการผลิตโดยรวม ภาคการเกษตรไม่ได้มีผลโดยตรงต่อการผันแปรในสัดส่วนคนจน เนื่องจากว่าผลผลิตการผลิต โดยรวมภาคการเกษตรนั้นจะมีผลทำให้ GDP ภาคการเกษตรเจริญเติบโต ส่งผลต่อรายได้ของ เกษตรกร ซึ่งจะเห็นว่าผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรมีผลกระทบผ่านหลายๆกระบวนการ ผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรจึงมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับต่ำ

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในสมการที่ประมาณได้ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 มี 4 ตัวแปรตัวแปรแรก คือ เนื้อที่ถือครอง (N) การที่เนื้อที่ถือครองไม่ มีนัยสำคัญ เนื่องจากว่าจำนวนเนื้อที่ถือครองมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักในช่วงปีพ.ศ. 2529-2552 อีกทั้งเกษตรกรที่ยากจนมีเนื้อที่ในการเพาะปลูกที่จำกัดการขยายเนื้อที่ทำการเกษตรทำได้ยาก และ อาจมีสภาพดินที่เสื่อมโทรมไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกส่งผลให้ได้ผลผลิตไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ตัว แปรที่สอง คือ ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร (LOAD) การที่ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตรไม่มีผล ต่อสัดส่วนคนจน อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรไม่อาจที่จะบริหารจัดการสินเชื่อที่ได้รับได้อย่างมี ประสิทธิภาพ หรือไม่ได้นำสินเชื่อเพื่อการเกษตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการผลิตเท่าที่ควร และ ในระยะยาวจะเป็นการเพิ่มภาระหนี้สินให้แก่เกษตรกรมากขึ้น เพราะบางครั้งผลผลิตทาง การเกษตรก็ขึ้นอยู่กับสภาพดิน ฟ้า อากาศ และเทคนิคในการผลิตทำให้ผลผลิตที่ออกมาไม่ตรง ตามที่ต้องการ รายได้ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามผลผลิตที่ได้รับ ส่งผลต่อการชำระคืนหนี้สินตามมา ตัวแปรตัวที่สาม คือ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย (GINI) ซึ่งการที่สัมประสิทธิ์ความ ไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค

ด้านรายจ่ายมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักในช่วงปีพ.ศ. 2529-2552 และตัวแปรราคาอาหาร (FP) การที่ตัวแปรราคาอาหารไม่มีนัยสำคัญอาจเนื่องจากว่า อาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ ไม่ว่าราคาอาหารจะเพิ่มขึ้นเพียงไรคนจนก็จำเป็นต้องบริโภคอาหาร นอกจากนี้คนจนส่วนใหญ่จะเป็นคนจนที่อยู่ในภาคการเกษตร และอาศัยอยู่ในชนบทอาจมีค่าอาหารที่ได้มาโดยไม่ต้องซื้อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าราคาอาหารอาจมีผลต่อคนจนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากกว่าคนจนที่อาศัยอยู่ในชนบท

ผลการศึกษายังพบอีกว่าภาคต่างๆของประเทศไทยมีผลต่อสัดส่วนคนจน โดยในแต่ละภาคมีความแตกต่างในหลายๆด้าน เช่น การพัฒนา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ที่หลากหลาย สภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น และพบว่าคนจนที่อยู่อาศัยในภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความยากจนหรือฐานะความเป็นอยู่ที่แย่กว่าภาคกลาง ซึ่งรายละเอียดของผลการวิเคราะห์ แสดงดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตาม

ตัวแปรอธิบาย	ค่าสัมประสิทธิ์			
	Pooled OLS	Random effects	Fixed effects	Fixed effects (Least square dummy variable)
N	0.689** (2.40)	0.689** (2.40)	-0.012 (-0.04)	-0.012 (-0.04)
IR	-1.302*** (-4.02)	-1.302*** (-4.02)	-1.240* (-1.84)	-1.240* (-1.84)
EDU	-10.313*** (-6.03)	-10.313*** (-6.03)	-10.083*** (-5.41)	-10.083*** (-5.41)
DP	0.319*** (2.95)	0.319*** (2.95)	0.428*** (4.40)	0.428*** (4.40)
LOAD	0.317*** (4.03)	0.317*** (4.03)	0.028 (0.35)	0.028 (0.35)
GINI	17.381 (0.32)	17.381 (0.32)	1.745 (0.04)	1.745 (0.04)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ตัวแปรอธิบาย	ค่าสัมประสิทธิ์			
	Pooled OLS	Random effects	Pooled OLS	Fixed effects (Least square dummy variable)
FP	0.001 (0.05)	0.001 (0.05)	0.021 (0.83)	0.021 (0.83)
TFP	-0.411* (-0.06)	-0.411* (-0.06)	-11.556* (-1.87)	-11.556* (-1.87)
Constant	45.917 (1.54)	45.917 (1.54)	72.045 (2.52)	69.310** (2.51)
D ₁				10.396*** (3.73)
D ₂				6.350 (1.09)
D ₃				-5.806* (-1.92)
R-squared	0.785	0.740	0.804	0.880
adjusted R ²	0.765			0.864
F test	39.78***		43.18***	56.13***
Wald chi2(10)		318.20***		
Fixed Effect test			22.20***	
Hausman test		38.47***		
N	96	96	96	96

หมายเหตุ: ค่าในวงเล็บคือค่า z-statistic, t-statistic และ* แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, ** แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, *** แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีช่องว่างความยากจนเป็นตัวแปรตาม

การประมาณค่าปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีช่องว่างความยากจนเป็นตัวแปรตามในส่วนที่ 2 นี้จะคล้ายกับการประมาณค่าปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจนเป็นตัวแปรตาม ซึ่งวิธีการประมาณค่าประกอบด้วย 3 วิธีเช่นเดียวกันกับส่วนแรก คือ การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS และการประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects หรือ Random Effects ดังต่อไปนี้

1. การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS

เริ่มต้นจากการประมาณค่าสมการโดยวิเคราะห์ตามรูปแบบสมการ Pooled OLS ดังนี้

$$P_{it} = \alpha + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (20)$$

กำหนดให้ P_{it} คือช่องว่างความยากจน N_{it} คือ จำนวนเนื้อที่ถือครอง IR_{it} คือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน NL_{it} คือ ขนาดครัวเรือน AGE_{it} คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน EDU_{it} คือจำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน DP_{it} คือ อัตราการพึ่งพิงในครัวเรือน $LOAD_{it}$ คือ ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร $GINI_{it}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย FP_{it} คือ ดัชนีราคาอาหาร TFP_{it} คือ ผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร โดยที่ $i = 1, 2, 3$ และ 4 แทนภาคของประเทศไทย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ตามลำดับ t คือ ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2552

จากรูปแบบสมการข้างต้นอธิบายตามสมมติฐานแบบจำลอง Pooled OLS ที่ว่าค่าสัมประสิทธิ์ของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางซึ่งประกอบไปด้วยจุดตัด (α) ต้องมีค่าเท่ากันในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางนั้นถ้าสมมติฐานไม่เป็นจริงค่าสัมประสิทธิ์จากการประมาณค่าโดยแบบจำลอง Pooled OLS จะไม่มีความน่าเชื่อถือเพราะความสำคัญของสมมติฐานดังกล่าวมีผลกระทบต่อค่าประมาณค่าจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการทดสอบว่าสมมติฐานดังกล่าวเป็นจริงหรือไม่

การวิเคราะห์ผลโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS ซึ่งในการวิเคราะห์ได้กำหนดรูปแบบของสมการเพื่อการพิจารณาในสามรูปแบบเช่นเดียวกันกับการวิเคราะห์ในส่วนแรก คือในรูปแบบของสมการถดถอยเชิงเส้นตรง วิธีการแปลงค่าแบบล็อกและการแปลงค่าแบบกึ่งล็อกปรากฏว่ารูปแบบสมการที่เหมาะสมที่สุด คือ รูปแบบของสมการถดถอยเชิงเส้นตรงและได้ผลดังตารางที่ 5.2

เมื่อทดสอบสมมติฐานแบบจำลอง Pooled OLS ว่ามีความแตกต่างระหว่างข้อมูลภาคตัดขวางหรือไม่สามารถทดสอบได้โดยใช้วิธีของ Chow เช่นเดียวกันกับการศึกษาในส่วนแรก ซึ่งจากผลการทดสอบด้วยวิธี Chow (ตารางผนวกที่ ค 8) แล้วปรากฏว่าค่า F-test statistic ได้ค่าเท่ากับ 46.68 ดังนั้นสมมติฐานที่ว่าจุดตัด (α) มีค่าเท่ากันในทุกข้อมูลภาคตัดขวางถูกปฏิเสธการประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Pooled OLS จึงไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสมเนื่องจากไม่ได้ทำการประมาณค่าผลของความแตกต่างระหว่างข้อมูลภาคตัดขวาง

2. การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects

จากการที่การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS ไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมจึงต้องใช้วิธีการประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects โดยการตัดสินใจเลือกระหว่างแบบจำลอง Fixed Effects หรือ Random Effects ว่าแบบจำลองใดเป็นแบบจำลองที่ให้การประมาณค่าที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับสมมติฐานของแบบจำลอง Random Effects คือค่าความคลาดเคลื่อน (ε_i) ต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบาย (x_{it}) ซึ่งถ้าสมมติฐานดังกล่าวถูกต้องแบบจำลอง Random Effects จะเป็นวิธีประมาณค่าที่เหมาะสมกว่ากลับกันถ้าสมมติฐานที่กล่าวไม่เป็นจริงแบบจำลอง Fixed Effects จะเป็นวิธีประมาณค่าที่เหมาะสมกว่าซึ่งในการทดสอบสมมติฐานจะใช้วิธีของ Hausman ในการทดสอบ เช่นเดียวกันกับการประมาณค่าในส่วนแรก

การทดสอบสมมติฐานโดยใช้วิธีของ Hausman มีสมมติฐานหลักคือ $E(\varepsilon_i, x_{it}) = 0$ โดยผลการทดสอบ (ตารางผนวกที่ ค 10) ค่า Chi-square statistic ได้เท่ากับ 54.38 ดังนั้นปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าค่าความคลาดเคลื่อนต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบายและแบบจำลอง Random Effects ไม่ใช่แบบจำลองที่เหมาะสมในการศึกษาครั้งนี้ ถ้าแสดงผลการวิเคราะห์การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Random Effects ได้ผลดังตารางที่ 5.2

จากการประมาณค่าสมการทั้งสามรูปแบบสามารถสรุปได้ว่าแบบจำลอง Fixed Effects เป็นแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดดังนั้นจึงใช้แบบจำลอง Fixed Effects ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยโดยมีช่องว่างความยากจนเป็นตัวแปรตามซึ่งจากสมการที่ (15) ในบทที่ 3 จะได้แบบจำลอง Fixed Effects ดังสมการที่ (21) คือ

$$P_{it} = \alpha_i + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (21)$$

ในส่วนผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ได้ทดสอบว่าเหมาะสมที่สุดในการศึกษาครั้งนี้จะคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางดังนั้นจะทำให้ค่าคงที่เปลี่ยนไปในแต่ละภูมิภาคที่ทำการศึกษาจากสมการที่ (21) ปรับให้เข้ากับแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาได้ดังนี้คือ

$$P_{it} = \alpha_1 + \alpha_2 D_1 + \alpha_3 D_2 + \alpha_4 D_3 + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (22)$$

กำหนดให้ P_{it} คือช่องว่างความยากจน N_{it} คือ จำนวนเนื้อที่ถือครอง IR_{it} คือ จำนวนเนื้อที่ชลประทานเพื่อการเกษตร NL_{it} คือ ขนาดครัวเรือน AGE_{it} คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน EDU_{it} คือ จำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน DP_{it} คือ อัตราการทิ้งพิงในครัวเรือน $LOAD_{it}$ คือ ปริมาณดินเชื่อเพื่อการเกษตร $GINI_{it}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย FP_{it} คือ ดัชนีราคาอาหาร TFP_{it} คือ ผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร D คือ ตัวแปรหุ่นรายภาคกำหนดให้ภาคกลางเป็นฐานเปรียบเทียบกับและไม่ปรากฏในแบบจำลอง โดยที่ D_1 คือ ภาคเหนือ D_2 คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ D_3 คือ ภาคใต้ และ $i = 1, 2, 3$ และ 4 แทนภาคของประเทศไทย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ตามลำดับ t คือ ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2552

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีช่องว่างความยากจนเป็นตัวแปรตาม ซึ่งใช้การประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Fixed Effects แสดงให้เห็นว่าแบบจำลอง Fixed Effects มีค่า $\rho = 0.904$ หมายความว่า ในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวาง นั่นคือภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความแตกต่างกันถึง ร้อยละ 90.4 นอกจากนี้ยังพบว่า มีค่า $R^2 = 0.899$ นั่นคือจำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของ

หัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย และผลผลิตการผลิต โดยรวมภาคการเกษตร สามารถอธิบายถึงช่องว่างความยากจนได้ทั้งหมดร้อยละ 89.9 แต่จากการวิเคราะห์ข้อมูลจะคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางดังนั้นจะให้ค่าคงที่เปลี่ยนไปในแต่ละภูมิภาคที่ทำการศึกษ อีกทั้งข้อมูลในลักษณะนี้มีปัญหาที่ทำให้เกิดค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ส่วนปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างปีจะไม่พบในแบบจำลอง Fixed Effects ดังนั้นจึงทำการทดสอบเฉพาะปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ พบว่าเกิดปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ จึงได้แก้ปัญหาดังกล่าว ผลที่ได้พบว่าค่า adjusted $R^2 = 0.915$ นั่นคือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง และผลผลิตการผลิต โดยรวมภาคการเกษตร สามารถอธิบายถึงช่องว่างความยากจนได้ทั้งหมดร้อยละ 91.5 และเพื่อให้ได้แบบจำลองที่ดีที่สุด จึงได้ทำการทดสอบถึงปัญหาที่ตัวแปรอธิบายมีความสัมพันธ์กันสูงของตัวแปรอธิบายต่างๆ ในตารางที่ 5.2 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอธิบายในตาราง มีค่าไม่เกิน 0.80 จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอธิบายต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กันสูง โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอธิบายต่างๆ แสดงได้ดังตารางผนวกที่ ค 12

ผลการวิเคราะห์สมการพบว่า ปัจจัยที่นำมาใช้เป็นตัวแปรอธิบายมีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในสมการที่ประมาณ ได้มีเครื่องหมายเป็นบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรและช่องว่างความยากจนเป็นไปในทิศทางเดียวกันมี 1 ตัวแปร คืออัตราการพึ่งพิง (DP) ซึ่งเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้กล่าวคือหากอัตราการพึ่งพิงเพิ่มขึ้นจะทำให้ช่องว่างความจนในสิ่ภูมิภาคเพิ่มขึ้นแสดงว่าเมื่อมีประชากรเด็กและผู้สูงอายุในครอบครัวสูงกว่าประชากรในวัยแรงงานแล้วจะทำให้ช่องว่างความจนเพิ่มขึ้น ประกอบกับรายได้ของครัวเรือนยากจนซึ่งมีความยากลำบากอยู่ระดับหนึ่งแล้วนั้นมาจากการประกอบอาชีพหรือกิจกรรมทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีการละทิ้งคูในครอบครัวเพิ่มขึ้นก็จะทำให้ภาวะความยากจนและยากลำบากเพิ่มขึ้น

ส่วนตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในสมการที่ประมาณ ได้มีเครื่องหมายเป็นลบแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรและช่องว่างความจนเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามมี 3 ตัวแปร คือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน (IR) การศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน (EDU) และผลผลิตการผลิต โดยรวมภาคการเกษตร (TFP) มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99 และ 99 ตามลำดับ และเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์ของแต่ละตัวแปรสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้

กล่าวคือแหล่งน้ำชลประทานมีความสำคัญมากต่อการเพาะปลูก เมื่อมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการผลิต ก็จะทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ส่งผลให้รายได้เพิ่มขึ้นและลดความยากจนลงส่วนการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ช่องว่างความจนในภูมิภาคลดลงเช่นกันซึ่งแสดงให้เห็นว่าการมีการศึกษาที่สูงขึ้นนั้นจะช่วยยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของคนจนให้ดีขึ้น เนื่องจากว่าสามารถเลือกทำอาชีพที่มั่นคงและรายได้ดีเข้าสู่ครัวเรือนและช่วยลดภาวะความยากจนลงและตัวแปรผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรที่เพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าการเพิ่มผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรจะช่วยลดภาวะความยากจนลงได้ เนื่องจากว่าในการผลิตนั้นเป็นการเพิ่มผลผลิตโดยไม่ต้องเพิ่มปัจจัยการผลิตอื่น อันเป็นข้อจำกัดที่คนจนมีอยู่ โดยอาจมีการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ในภาคการเกษตร มีการส่งเสริมให้ความรู้และทักษะด้านการเกษตร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะช่วยเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้กับคนจนได้อย่างยั่งยืนและลดภาวะความยากจนในแต่ละภูมิภาคลง

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในสมการที่ประมาณได้ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 มี 4 ตัวแปรตัวแปรแรก คือ เนื้อที่ถือครอง (N) การที่เนื้อที่ถือครองไม่มีนัยสำคัญ เนื่องจากว่าจำนวนเนื้อที่ถือครองมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักในช่วงปีพ.ศ. 2529-2552 อีกทั้งเกษตรกรที่ยากจนมีเนื้อที่ในการเพาะปลูกที่จำกัดการขยายเนื้อที่ทำการเกษตรทำได้ยาก และอาจมีสภาพดินที่เสื่อมโทรมไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกส่งผลให้ได้ผลผลิตไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ตัวแปรที่สอง คืออายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) การที่ตัวแปรอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนไม่มีนัยสำคัญอาจเนื่องจากว่า อายุอาจไม่ใช่ปัจจัยโดยตรงที่ทำให้เกิดภาวะความยากจนแต่ยังคงมีองค์ประกอบอื่นอีก ซึ่งอายุเป็นเพียงตัวแปรที่สะท้อนถึงความสามารถในการสร้างรายได้ ตัวแปรตัวที่สาม คือ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย (GINI) ซึ่งการที่สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักในช่วงปีพ.ศ. 2529-2552 และตัวแปรราคาอาหาร (FP) การที่ตัวแปรราคาอาหารไม่มีนัยสำคัญอาจเนื่องจากว่า อาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ ไม่ว่าจะราคาอาหารจะเพิ่มขึ้นเพียงไรคนจนก็จำเป็นต้องบริโภคอาหาร นอกจากนี้คนจนส่วนใหญ่จะเป็นคนจนที่อยู่ในภาคการเกษตร และอาศัยอยู่ในชนบทอาจมีค่าอาหารที่ได้มาโดยไม่ต้องซื้อ สะท้อนให้เห็นว่าราคาอาหารอาจมีผลต่อคนจนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากกว่าคนจนที่อาศัยอยู่ในชนบท

ผลการศึกษายังพบอีกว่าภาคต่างๆของประเทศไทย ซึ่งมีปัจจัยหลายๆด้านที่แตกต่างกัน เช่น การพัฒนา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ที่หลากหลาย สภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ

เป็นต้น มีผลต่อช่องว่างความยากจน ซึ่งพบว่าคนจนที่อยู่อาศัยในภาคเหนือ มีความยากจนหรือฐานะความเป็นอยู่ที่แย่กว่าภาคกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับคนจนที่อยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความยากจนหรือฐานะความเป็นอยู่ที่แย่กว่าภาคกลาง อย่างไรก็ตามความแตกต่างดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยรายละเอียดของผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 5.2

ตารางที่ 5.2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีช่องว่างความจนเป็นตัวแปรตาม

ตัวแปรอธิบาย	ค่าสัมประสิทธิ์			
	Pooled OLS	Random effects	Fixed effects	Fixed effects (Least square dummy variable)
N	0.277*** (3.23)	0.277*** (3.23)	-0.021 (-0.33)	-0.021 (-0.60)
IR	-0.161 (-1.49)	-0.161 (-1.49)	-.647*** (-4.13)	-.647*** (-4.36)
AGE	0.234 (1.60)	0.234* (1.60)	0.0004 (0.00)	0.0004 (0.00)
EDU	-2.617*** (-3.52)	-2.617*** (-3.52)	-4.066*** (-4.12)	-4.066*** (-3.74)
DP	0.177*** (5.38)	0.177*** (5.38)	0.193*** (8.13)	0.193*** (5.79)
GINI	6.792 (0.42)	6.792 (0.42)	18.333* (1.73)	18.333 (1.50)
FP	-0.029 (-0.62)	-0.029 (-0.62)	0.022 (0.60)	0.022 (0.54)
TFP	-3.460 (-1.51)	-3.460 (-1.51)	-8.570*** (-5.50)	-8.570*** (-5.48)
constant	-4.014 (-0.41)	-4.014 (-0.41)	22.612*** (2.85)	20.520*** (2.80)
D ₁				3.575*** (4.66)
D ₂				6.554*** (4.22)

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ตัวแปรอธิบาย	ค่าสัมประสิทธิ์			
	Pooled OLS	Random effects	Fixed effects	Fixed effects (Least square dummy variable)
D ₃				-1.760* (-1.83)
R-squared	0.801	0.833	0.899	0.925
adjusted R ²	0.783			0.915
Fixed Effect test			46.68***	
Hausman test		54.38***		
N	96	96	96	96

หมายเหตุ: ค่าในวงเล็บคือค่า z-statistic, t-statistic และ* แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, ** แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, *** แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตาม

การประมาณค่าปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตามในส่วนที่ 3 นี้จะคล้ายกับการประมาณค่าปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยโดยมีสัดส่วนคนจนและช่องว่างความยากจนเป็นตัวแปรตาม ซึ่งวิธีการประมาณค่ามี 3 วิธีเช่นเดียวกันกับการประมาณค่าในส่วนแรก และส่วนที่สอง คือ การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects ดังต่อไปนี้

1. การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS

เริ่มต้นจากการประมาณค่าสมการด้วยวิธี Pooled OLS โดยวิเคราะห์ตามรูปแบบสมการ ดังนี้

$$P_{2it} = \alpha + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (23)$$

กำหนดให้ P_{2it} คือความรุนแรงของปัญหาความยากจน N_{it} คือ จำนวนเนื้อที่ถ่อครอง IR_{it} คือ เนื้อที่ชลประทานเพื่อการเกษตร NL_{it} คือ ขนาดครัวเรือน AGE_{it} คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน EDU_{it} คือจำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน DP_{it} คือ สัดส่วนการพึงพิงในครัวเรือน $LOAD_{it}$ คือ ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร $GINI_{it}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายจ่าย FP_{it} คือ ดัชนีราคาอาหาร TFP_{it} คือ ผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรโดยที่ $i = 1, 2, 3$ และ 4 แทนภาคของประเทศไทย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ t คือ ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2552

จากรูปแบบสมการข้างต้นอธิบายตามสมมติฐานแบบจำลอง Pooled OLS ที่ได้กล่าวไว้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางซึ่งประกอบไปด้วยจุดตัด (α) ต้องมีค่าเท่ากันในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางดังนั้นถ้าสมมติฐานไม่เป็นจริงค่าสัมประสิทธิ์จากการประมาณค่าโดยแบบจำลอง Pooled OLS จะไม่มีความน่าเชื่อถือเพราะสมมติฐานดังกล่าวมีผลกระทบต่อ การประมาณค่าจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทดสอบว่าสมมติฐานดังกล่าวเป็นจริงหรือไม่

การวิเคราะห์ผลโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS ได้กำหนดรูปแบบของสมการเพื่อการพิจารณาในสามรูปแบบเช่นเดียวกันกับการวิเคราะห์ในส่วนแรก และส่วนที่สอง คือรูปของสมการถดถอยเชิงเส้นตรง วิธีการแปลงค่าแบบล็อกและการแปลงค่าแบบกึ่งล็อกปรากฏว่ารูปแบบสมการที่เหมาะสมที่สุด คือ รูปของสมการถดถอยเชิงเส้นตรงได้ผลดังตารางที่ 5.3

เมื่อทดสอบสมมติฐานว่าแบบจำลอง Pooled OLS มีความแตกต่างระหว่างข้อมูลภาคตัดขวางสามารถทดสอบได้โดยใช้วิธีของ Chow และสมมติฐานของ Chow test จะเหมือนกับผลการศึกษาในส่วนแรกและส่วนที่สอง ซึ่งจากผลการทดสอบด้วยวิธี Chow (ตารางผนวกที่ 14)

แล้วปรากฏว่าค่า F-test statistic ได้ค่าเท่ากับ 36.52 ดังนั้นสมมติฐานหลักที่ว่าจุดตัด (α) มีค่าเท่ากันในทุกข้อมูลภาคตัดขวางถูกปฏิเสธและการประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Pooled OLS จึงไม่ใช่วิธีการที่เหมาะสมเนื่องจากไม่ได้ทำการประมาณค่าผลของความแตกต่างระหว่างข้อมูลภาคตัดขวาง

2. การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects

จากการที่การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Pooled OLS ไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมจึงต้องใช้วิธีการประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Fixed Effects และ Random Effects ซึ่งในการตัดสินใจเลือกระหว่างแบบจำลอง Fixed Effects หรือ Random Effects ว่าแบบจำลองใดเป็นแบบจำลองที่ทำให้การประมาณค่าที่ดีที่สุดขึ้นอยู่กับสมมติฐานของแบบจำลอง Random Effects คือ $E(\varepsilon_i, x_{it}) = 0$ โดยอธิบายได้ว่าค่าความคลาดเคลื่อน (ε_i) ต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบาย (x_{it}) ซึ่งถ้าสมมติฐานดังกล่าวถูกต้องแบบจำลอง Random Effects จะเป็นวิธีประมาณค่าที่เหมาะสมกว่ากลับกันถ้าสมมติฐานดังกล่าวไม่เป็นจริงแบบจำลอง Fixed Effects จะเป็นวิธีประมาณค่าที่เหมาะสมกว่าซึ่งในการทดสอบสมมติฐานจะใช้วิธีของ Hausman ในการทดสอบ เช่นเดียวกันกับการประมาณค่าในส่วนที่แรกและส่วนที่สอง

การทดสอบสมมติฐานโดยใช้วิธีของ Hausman มีสมมติฐานคือ $E(\varepsilon_i, x_{it}) = 0$ โดยผลการทดสอบ (ตารางผนวกที่ ค 16) ค่า Chi-square statistic ได้เท่ากับ 49.25 ดังนั้นปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าค่าความคลาดเคลื่อน (ε_i) ต้องไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอธิบาย (x_{it}) แบบจำลอง Random Effects ไม่ใช่แบบจำลองที่เหมาะสมในการศึกษาครั้งนี้ ถ้าแสดงผลการวิเคราะห์การประมาณค่าโดยใช้แบบจำลอง Random Effects ได้ผลดังตารางที่ 5.3

จากการประมาณค่าทั้งสามรูปแบบแล้วสามารถสรุปได้ว่าแบบจำลอง Fixed Effects เป็นแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดในการประมาณค่าดังนั้นจึงใช้แบบจำลอง Fixed Effects ในการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยโดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตามซึ่งจากสมการที่ (16) ในบทที่ 3 จะได้แบบจำลอง Fixed Effects ดังสมการที่ (24) คือ

$$P_{2it} = \alpha_1 + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (24)$$

ในส่วนผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ได้ทดสอบว่าเหมาะสมที่สุดในการศึกษาครั้งนี้จะคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางดังนั้นจะให้ค่าคงที่เปลี่ยนไปในแต่ละภูมิภาคที่ทำการศึกษาจากสมการที่(24)ปรับให้เข้ากับแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาได้ดังนี้คือ

$$P_{2it} = \alpha_1 + \alpha_2 D_1 + \alpha_3 D_2 + \alpha_4 D_3 + \beta_1 N_{it} + \beta_2 IR_{it} + \beta_3 NL_{it} + \beta_4 AGE_{it} + \beta_5 EDU_{it} + \beta_6 DP_{it} + \beta_7 LOAD_{it} + \beta_8 GINI_{it} + \beta_9 FP_{it} + \beta_{10} TFP_{it} + u_{it} \quad (25)$$

กำหนดให้ P_{2it} คือความรุนแรงของปัญหาความยากจน N_{it} คือ จำนวนเนื้อที่ถือครอง IR_{it} คือ เนื้อที่ชลประทานเพื่อการเกษตร NL_{it} คือ ขนาดครัวเรือน AGE_{it} คือ อายุของหัวหน้าครัวเรือน EDU_{it} คือจำนวนปีการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน DP_{it} คือ สัดส่วนการพึ่งพิงในครัวเรือน $LOAD_{it}$ คือ ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร $GINI_{it}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายจ่าย FP_{it} คือ ดัชนีราคาอาหาร TFP_{it} คือ ผลผลิตการผลิตรวมภาคการเกษตร D คือ ตัวแปรหุ่นรายภาค กำหนดให้ภาคกลางเป็นฐานเปรียบเทียบกับไม่ปรากฏในแบบจำลอง โดยที่ D_1 คือ ภาคเหนือ D_2 คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ D_3 คือ ภาคใต้ และ $i = 1, 2, 3$ และ 4 แทนภาคของประเทศไทย คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ตามลำดับ t คือ ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2552

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตาม ซึ่งใช้การประมาณค่าด้วยแบบจำลอง Fixed Effects แสดงให้เห็นว่าแบบจำลอง Fixed Effects มีค่า $\rho = 0.908$ หมายความว่า ในแต่ละข้อมูลภาคตัดขวางนั้นคือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ มีความแตกต่างกันถึงร้อยละ 90.8 นอกจากนี้ยังพบว่า มีค่า $R^2 = 0.884$ นั่นคือจำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย และผลผลิตการผลิตรวมภาคการเกษตร สามารถอธิบายถึงความรุนแรงของปัญหาความยากจนได้ทั้งหมดร้อยละ 88.4 แต่เนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละข้อมูลภาคตัดขวาง ดังนั้นจะให้ค่าคงที่เปลี่ยนไปในแต่ละภูมิภาคที่ทำการศึกษา อีกทั้งข้อมูลในลักษณะนี้อาจมีปัญหาที่ทำให้เกิดค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ส่วนปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างปีจะไม่พบในแบบจำลอง Fixed Effects ดังนั้นจึงทำการทดสอบเฉพาะปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ พบว่าเกิดปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความ

แปรปรวนไม่คงที่จึงทำการแก้ปัญหาดังกล่าว ผลที่ได้พบว่าค่า adjusted $R^2 = 0.896$ นั่นคือจำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย และผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร สามารถอธิบายถึงความรุนแรงของปัญหาความยากจนได้ทั้งหมดร้อยละ 89.6 (ตารางที่ 5.3) และเพื่อให้ได้แบบจำลองที่ดีที่สุด จึงได้ทำการทดสอบถึงปัญหาที่ตัวแปรอธิบายมีความสัมพันธ์กันสูงของตัวแปรอธิบายต่างๆ ในตารางที่ 5.3 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอธิบายต่างๆ ในตาราง มีค่าไม่เกิน 0.80 จึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอธิบายต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กันสูงโดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอธิบายต่างๆ แสดงได้ดังตารางผนวกที่ ค 18

ผลการวิเคราะห์สมการปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตามพบว่า ปัจจัยที่นำมาใช้เป็นตัวแปร มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในสมการที่ประมาณได้มีเครื่องหมายเป็นบวกแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรและความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นไปในทิศทางเดียวกันมี 2 ตัวแปร คืออัตราการพึ่งพิง (DP) และสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย (GINI) โดยเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์ตัวแปรอัตราการพึ่งพิงสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ กล่าวคือหากมีอัตราการพึ่งพิงเพิ่มขึ้นจะทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในสี่ภูมิภาคเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ เมธี ครองแก้ว (2544) ที่พบว่าอัตราการพึ่งพิงเป็นสาเหตุของความยากจนที่มีความรุนแรงของปัญหาความยากจนมากที่สุด นอกจากนี้พบว่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย มีผลทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้น โดยเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์ตัวแปรสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ กล่าวคือเมื่อสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายเพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยนั้นมีความเหลื่อมล้ำทางด้านรายจ่าย ส่งผลให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้น

ในส่วนของตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในสมการที่ประมาณได้มีเครื่องหมายเป็นลบแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรและความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามมี 3 ตัวแปร คือจำนวนเนื้อที่ชลประทาน (IR) การศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน (EDU) และผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 99 และ 99 ตามลำดับ และเครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์ของแต่ละตัวแปรสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ โดยค่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรจำนวนเนื้อที่ชลประทานที่เพิ่มขึ้น จะทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนลดลง กล่าวคือหากมีการขยายเนื้อที่ชลประทาน

เพิ่มขึ้น มีแหล่งน้ำในเนื้อที่ของตนเองก็จะทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในลุ่มภูมิลดลง เนื่องจากว่าแหล่งน้ำชลประทานมีความสำคัญต่อการเพาะปลูก เมื่อมีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการผลิตก็จะทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินได้มากขึ้น โดยสามารถเพาะปลูกในเนื้อที่เดียวกันบ่อยครั้งขึ้น ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและลดความรุนแรงของปัญหาความยากจนลง ในส่วนของการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนลดลงคือการศึกษเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนในลุ่มภูมิลดลง เนื่องจากเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาเพิ่มขึ้นก็จะมีโอกาสเลือกประกอบอาชีพที่มีความมั่นคงและมีรายได้สูง ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ เมธิ ครองแก้ว (2544) และตัวแปรผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรที่เพิ่มขึ้น จะสะท้อนให้เห็นว่าการเพิ่มผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรจะช่วยลดภาวะความยากจนลงได้ เนื่องจากว่าในการผลิตนั้นเป็นการเพิ่มผลผลิตโดยไม่ต้องเพิ่มปัจจัยการผลิตอื่น อันเป็นข้อจำกัดที่คนจนมีอยู่ โดยอาจเพิ่มผลิตภาพการผลิตได้จากการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ในภาคการเกษตร มีการส่งเสริมให้ความรู้และทักษะด้านการเกษตร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะช่วยเพิ่มผลผลิตและรายได้ให้กับคนจนได้อย่างยั่งยืนและลดความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาค

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรในสมการที่ประมาณได้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 มี 3 ตัวแปร คือเนื้อที่ถือครอง (N) การที่เนื้อที่ถือครองไม่มีนัยสำคัญเนื่องจากว่าจำนวนเนื้อที่ถือครองมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักในช่วงปีพ.ศ. 2529-2552 อีกทั้งเกษตรกรที่ยากจนมีเนื้อที่ในการเพาะปลูกที่จำกัดการขยายเนื้อที่ทำการเกษตรทำได้ยาก และอาจมีสภาพดินที่เสื่อมโทรมไม่เหมาะต่อการเพาะปลูกส่งผลให้ได้ผลผลิตไม่คุ้มค่ากับการลงทุนในส่วนตัวแปรอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน (AGE) การที่ตัวแปรอายุเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนไม่มีนัยสำคัญอาจเนื่องจากว่า อายุอาจไม่ใช่ปัจจัยโดยตรงที่ทำให้เกิดภาวะความยากจนแต่ยังคงมีองค์ประกอบอื่นอีก ซึ่งอายุเป็นเพียงตัวแปรที่สะท้อนถึงความสามารถในการสร้างรายได้ และตัวแปรราคาอาหาร (FP) ไม่มีนัยสำคัญ อาจเนื่องจากว่าอาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพ ไม่ว่าราคาอาหารจะเพิ่มขึ้นเพียงไรคนจนก็จำเป็นต้องบริโภคอาหาร นอกจากนี้คนจนส่วนใหญ่จะเป็นคนจนที่อยู่ในภาคการเกษตร และอาศัยอยู่ในชนบทอาจมีค่าอาหารที่ได้มาโดยไม่ต้องซื้อ สะท้อนให้เห็นว่าราคาอาหารอาจมีผลต่อคนจนที่อาศัยอยู่ในเมืองมากกว่าคนจนที่อาศัยอยู่ในชนบท

ผลการศึกษายังพบอีกว่าภาคต่างๆของประเทศไทย ซึ่งมีปัจจัยหลายๆด้านที่แตกต่างกัน เช่น การพัฒนา ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ที่หลากหลาย สภาพพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น มีผลต่อความรุนแรงของปัญหาความยากจน ซึ่งพบว่าคนจนที่อยู่อาศัยในภาคเหนือ มีความยากจนหรือฐานะความเป็นอยู่ที่แย่กว่าภาคกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับคนจนที่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความยากจนหรือฐานะความเป็นอยู่ที่แย่กว่าภาคกลาง อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ รายละเอียดของผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตาม แสดงดังตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีความรุนแรงของปัญหาความยากจนเป็นตัวแปรตาม

ตัวแปรอธิบาย	ค่าสัมประสิทธิ์			
	Pooled OLS	Random effects	Fixed effects	Fixed effects (Least square dummy variable)
N	0.119*** (3.39)	0.119*** (3.39)	-0.003 (-0.14)	-0.003 (-0.26)
IR	-0.046 (-1.05)	-0.046 (-1.05)	-0.286*** (-4.14)	-0.286*** (-4.47)
AGE	0.106* (1.77)	0.106* (1.77)	0.006 (0.15)	0.006 (0.16)
EDU	-0.936*** (-3.07)	-0.936*** (-3.07)	-1.563*** (-3.59)	-1.563*** (-3.30)
DP	0.080*** (5.93)	0.080*** (5.93)	0.087*** (8.35)	0.087*** (5.84)
GINI	8.762*** (3.18)	8.762*** (3.18)	9.631** (2.06)	9.631** (1.75)
FP	0.006*** (3.84)	0.006*** (3.84)	0.007 (0.47)	0.007 (0.42)
TFP	5.180 (0.78)	5.180 (0.78)	-4.296*** (-6.24)	-4.296*** (-5.44)
constant	-0.015 (-0.83)	-0.015 (-0.83)	7.583 (2.17)	6.722 (2.06)

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ตัวแปรอธิบาย	ค่าสัมประสิทธิ์			
	Pooled OLS	Random effects	Fixed effects	Fixed effects (Least square dummy variable)
D ₁	-2.438** (-2.59)	-2.438** (-2.59)		1.291** (3.71)
D ₂	-3.678 (-0.91)	-3.678 (-0.91)		3.000 (4.47)
D ₃				-0.844 (-1.98)
R-squared		82.03	0.884	0.908
adjusted R ²				0.896
Wald chi2(10)		326.09***		
Fixed Effects Test			36.52***	
Hausman test		49.25***		
N	96	96	96	96

หมายเหตุ: ค่าในวงเล็บคือค่า z-statistic, t-statistic และ* แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, ** แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95, *** แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

จากผลการศึกษาปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยทั้งสามส่วน พบว่าแบบจำลอง Fixed effect เป็นแบบจำลองที่ดีที่สุดในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งจำนวนเนื้อที่ชลประทาน การศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง และผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรเป็นปัจจัยที่มีผลต่อสัดส่วนคนจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อช่องว่างความยากจนและความรุนแรงของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยจะมีปัจจัยที่เหมือนกันแต่จะแตกต่างกันบ้างบางปัจจัย โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อช่องว่างความยากจนคือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน การศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง และผลผลิตการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ขณะที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรุนแรงของปัญหาความยากจนจะมีสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายเพิ่มเข้ามาด้วยดังตารางที่ 5.4

ตารางที่ 5.4 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

ตัวแปรอธิบาย	มาตรวัดความยากจน		
	สัดส่วนคนจน	ช่องว่างความยากจน	ความรุนแรงของปัญหาความยากจน
N	-0.012 ^{ns} (-0.04)	-0.021 ^{ns} (-0.60)	-0.003 ^{ns} (-0.26)
IR	-1.240* (-1.84)	-.647*** (-4.36)	-0.286*** (-4.47)
AGE		0.0004 ^{ns} (0.00)	0.006 ^{ns} (0.16)
EDU	-10.083*** (-5.41)	-4.066*** (-3.74)	-1.563*** (-3.30)
DP	0.428*** (4.40)	0.193*** (5.79)	0.087*** (5.84)
LOAD	0.028 ^{ns} (0.35)		
GINI	1.745 ^{ns} (0.04)	18.333 ^{ns} (1.50)	9.631** (1.75)
FP	0.021 ^{ns} (0.83)	0.022 ^{ns} (0.54)	0.007 ^{ns} (0.42)
TFP	-11.556* (-1.87)	-8.570*** (-5.48)	-4.296*** (-5.44)
constant	69.310** (2.51)	20.520*** (2.80)	6.722** (2.06)
D ₁	10.396*** (3.73)	3.575*** (4.66)	1.291*** (3.71)
D ₂	6.350 (1.09)	6.554*** (4.22)	3.000*** (4.47)
D ₃	-5.806* (-1.92)	1.760* (-1.83)	-0.844* (-1.98)

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

ตัวแปรอธิบาย	มาตรวัดความยากจน		
	สัดส่วนคนจน	ช่องว่างความยากจน	ความรุนแรงของปัญหาความยากจน
adjusted R ²	0.864	0.915	0.896
F-test	56.13***	75.55***	48.5***
N	96	96	96

หมายเหตุ: สถิติในวงเล็บคือค่า t-statistic * แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90, ** แสดงระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95, *** แสดงระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และ^{ns}ไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ในการพัฒนาประเทศตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศคือต้องการให้ประชากรในประเทศมีความอยู่ดีกินดีซึ่งประเทศไทยเองได้พยายามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายมาโดยตลอดจะเห็นจากการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีผลทำให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างมากทั้งนี้เมื่อพิจารณาการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศจะเห็นว่า การขยายตัวที่เกิดขึ้นส่งผลประโยชน์ต่อประชากรที่อยู่นอกภาคการเกษตรมากกว่าประชากรที่อยู่ในภาคการเกษตรทั้งๆที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคการเกษตรและผลของการพยายามพัฒนาเศรษฐกิจก็ทำให้จำนวนคนจนลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้น เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ซึ่งยังพบว่าคนจนยังคงกระจุกตัวอยู่ในภาคการเกษตรมาอย่างต่อเนื่องทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มเกษตรกรที่ยากจนมักขาดแคลนปัจจัยในการทำมาหากินโดยเฉพาะขาดแคลนที่ดินทำกินไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นปัจจัยที่สำคัญนอกจากปัจจัยเหล่านี้น่าจะมีปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อความยากจน จึงทำให้ปัญหาความยากจนถูกยกเป็นวาระแห่งชาติและได้กำหนดเป้าหมายให้ลดสัดส่วนคนจนเหลือไม่เกินร้อยละ 4 ให้ได้ภายในแผนพัฒนาฉบับที่ 10 อีกทั้งภาวะความยากจนมีความแตกต่างอย่างมากในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ส่งผลให้ต้องทำการศึกษาปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยอันสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคต่อไป

สำหรับการศึกษาลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยการพิจารณา สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนตั้งแต่ปีพ.ศ.2529-2552 พบว่า สัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนได้ลดลงในทุกภูมิภาค แต่อย่างไรก็ตามภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงมีสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนมากที่สุดรองลงมาคือ ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคกลางตามลำดับ ถึงแม้ว่าในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศจะทำให้ความยากจนทั้งสามตัวชี้วัดเพิ่มขึ้นในทุกภูมิภาค แต่หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจแล้วภาวะความยากจนก็ลดลงตลอด และเมื่อคำนวณค่าดัชนีของแต่ละตัวชี้วัด โดยใช้ปี พ.ศ. 2531 เป็นฐานเปรียบเทียบ พบว่า การลดลงของ

ความยากจนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซ้ำที่สุด รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคใต้ ในขณะที่ภาคกลาง เป็นภาคที่ประสบความสำเร็จอย่างมากต่อการลดสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน

การวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลแบบ Panel data ซึ่งช่วงเวลาในการศึกษาเป็นข้อมูลรายปีตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529-2552 โดยทำการเลือกรูปแบบในการประมาณค่าที่ดีที่สุดซึ่งจากการทดสอบสรุปได้ว่าแบบจำลอง Fixed Effects เป็นแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดในการศึกษาปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย โดยมีสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน เป็นตัวแปรตาม ซึ่งการศึกษาหาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนในสามมาตรวัดความยากจนนี้พบว่า ทั้งสามมาตรวัดความยากจนจะมีปัจจัยที่เหมือนและแตกต่างกันไปในแต่ละมาตรวัด ซึ่งปัจจัยที่เหมือนกันทั้งสามมาตรวัด คือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน การศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง และผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร ในส่วนของปัจจัยที่มีความแตกต่างกันพบว่า สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความรุนแรงของปัญหาความยากจน แต่ไม่พบว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสัดส่วนคนจนและช่องว่างความยากจน แต่มีนัยสำคัญทางสถิติในระดับที่ต่ำ อาจเนื่องมาจากค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา

ดังนั้นสามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะความยากจนตามมาตรวัดความยากจนทั้งสามได้ ดังนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อสัดส่วนคนจนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย คือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง และผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร โดยในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อสัดส่วนคนจนของประเทศไทยยังทำให้ทราบว่า การขยายเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่สูงขึ้น และการเพิ่มผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร จะมีผลทำให้สัดส่วนคนจนลดลง ขณะที่อัตราการพึ่งพิงในครัวเรือนสูงขึ้น จะมีผลทำให้สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อช่องว่างความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย คือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง และผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร โดยการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อช่องว่างความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยทำให้ทราบว่า การขยายเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่สูงขึ้น และการเพิ่มผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร จะมีผลทำให้ช่องว่างความยากจนลดลง ขณะที่อัตราการพึ่งพิงสูงขึ้น จะมีผลทำให้

ช่องว่างความยากจนเพิ่มขึ้น ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความรุนแรงของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย คือ จำนวนเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือน อัตราการพึ่งพิง สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย และผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร โดยจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความรุนแรงของปัญหาความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย ทำให้ทราบว่า การขยายเนื้อที่ชลประทาน จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนที่สูงขึ้น และการเพิ่มผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรจะมีผลทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนลดลง ขณะที่อัตราการพึ่งพิงในครัวเรือนเพิ่มขึ้น และสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายสูงขึ้น จะมีผลทำให้ความรุนแรงของปัญหาความยากจนเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยในครั้งนี้ จะเห็นว่าปัจจัยหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคนจน ดังนั้นการหาทางช่วยเหลือกลุ่มคนจนเพื่อยกระดับรายได้ และการดำรงชีพให้ดีขึ้นนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งแนวทางในการปรับปรุงภาวะความเป็นอยู่ของคนจนให้มีฐานะและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะบางประการที่อาจให้ประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจในการศึกษาที่ต้องการศึกษาในครั้งต่อไป โดยแบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

จากการศึกษาลักษณะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยทำให้ทราบว่าภาวะความยากจนมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค มีสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนไม่เท่ากันในแต่ละพื้นที่ การใช้นโยบายต่างๆเพื่อบรรเทาภาวะความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างดังกล่าวด้วย จึงจะทำให้เห็นนโยบายต่างๆที่ถูกนำไปใช้มีประสิทธิภาพและบรรเทาภาวะความยากจนลงได้จริง ซึ่งมีข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา ดังนี้

1.1 ภาครัฐควรพิจารณาขยายพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นและเกษตรกรควรเพิ่มแหล่งน้ำขนาดเล็กโดยมีการขุดสระน้ำไว้ใช้ในเนื้อที่ของตนเอง และมีการจัดการแหล่งน้ำให้มีประสิทธิภาพ

และทั่วถึง ซึ่งสามารถช่วยลดสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจนและความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคได้

1.2 ภาครัฐควรมีนโยบายการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษา การอบรมให้ความรู้แก่หัวหน้าครัวเรือน เนื่องจากเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีการศึกษาหรือทักษะต่างๆเพิ่มขึ้นก็จะสามารถเลือกประกอบอาชีพที่มีความมั่นคง หรือสามารถนำทักษะที่ได้รับไปใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิตได้ ส่งผลให้ครัวเรือนมีรายได้ที่สูงขึ้น และทำให้สภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในครัวเรือนดีขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามสมาชิกทุกคนในครัวเรือนก็ควรที่จะได้รับโอกาสทางการศึกษาด้วยเช่นกันเพราะจะเป็นการเพิ่มฐานรายได้ของครัวเรือนให้มากขึ้น ซึ่งผลที่ตามมาก็จะช่วยลดสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคลง

1.3 ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเสริมสร้างทักษะในกสนผลิตทางการเกษตรเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในแต่ละภูมิภาคลง โดยการเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษา และเพิ่มทักษะในการผลิตทางการเกษตร จะช่วยลดความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายในแต่ละภูมิภาคลงได้

1.4 ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาทางด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยการผลักดันให้มีการเพิ่มผลผลิตทางการผลิตโดยรวมภาคการเกษตรซึ่งจะช่วยลดสัดส่วนคนจน ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจนในแต่ละภูมิภาคลงได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภาวะความยากจนและปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนอย่างต่อเนื่อง เพราะสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างรวดเร็วกว่าในอดีต การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นย่อมมีผลกระทบต่อองค์ประกอบต่างๆ ของความยากจน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความยากจน ดังนั้น การศึกษาค้างต่อไปควรมีการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน

2.2 ควรมีการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกำหนดความยากจนในครั้งต่อไปโดยการแบ่งการศึกษาออกเป็นเขตเมืองและเขตชนบท รวมไปถึงการศึกษาในระดับจังหวัด และลงไปถึงระดับหมู่บ้าน เนื่องจากกลุ่มคนยากจนมีลักษณะการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน และภาวะความยากจนที่แตกต่างกัน ทำให้ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องควรมีการศึกษาในเขตเมือง เขตชนบท ระดับจังหวัด และหมู่บ้าน เพื่อให้ครอบคลุมถึงความแตกต่าง และหามาตรการหรือนโยบายต่างๆ ในการลดความยากจนได้ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 สำหรับการศึกษปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทยในครั้งนี้อาศัยข้อมูลความยากจนที่จัดเก็บจากด้านรายจ่ายเท่านั้นเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างควรที่จะมีการศึกษาความยากจนที่จัดเก็บจากด้านรายได้ควบคู่กันไป นอกจากนี้ความยากจนไม่ได้จำกัดเฉพาะคนที่ขาดทุนทางเศรษฐกิจแต่ยังครอบคลุมถึงความยากจนเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความขัดสนในหลายๆด้านเพราะฉะนั้นการศึกษาครั้งต่อไปนอกจากการใช้ข้อมูลทางด้านรายจ่ายแล้วควรนำข้อมูลเหล่านี้มาร่วมพิจารณาด้วย

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กระทรวงพาณิชย์. 2554. ดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไปของประเทศไทย หมวดอาหารและเครื่องดื่ม.

(Online). http://www.price.moc.go.th/price/cpi/index_new_all.asp., 26 กันยายน 2554.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. 2544. ผลผลิตภาพการผลิตโดยรวมของประเทศไทย.(Online).

<http://www.bot.or.th>., 29 ตุลาคม 2553.

นิรันดร์ วิศวเศรษฐศาสตร์ ศุภชัย ศรีสุชาติ และสมบูรณ์ ศิริประชัย. 2546. “นโยบายเศรษฐกิจมหภาค กับความยากจนในประเทศไทย: การสำรวจสถานะความรู้”.วารสารเศรษฐศาสตร์
ธรรมชาติ 22(3): 94-142.

บุญเสริมบุญเจริญผล. 2549.ทฤษฎีความยากจนเฉพาะตัว.(Online). http://www.thonburi-u.ac.th/Web1/dr_boonserm/pdf., 13 สิงหาคม 2554.

เมธี ครอบแก้ว.2533. “ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในสังคมเศรษฐกิจ
ไทย.”เศรษฐสาร.ปีที่ 4 ฉบับที่ 12 ธันวาคม 2533.

เมธี ครอบแก้ว. 2544.เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการปี 2544 เรื่องชีวิตที่ถูกตัดขาด :
ลักษณะ ทางสังคมเศรษฐกิจของผู้ยากจนดักดาน (Ultra Poor) ในประเทศไทย.24
พฤศจิกายน 2544. ชลบุรี

เมธี ครอบแก้ว และ ปราณีย์ ทินกร. 2528. “สภาวะความยากจนและการกระจายรายได้ในประเทศไทย
ปี 2518/2519 และ 2524”. วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมชาติ, 3(4): 54-99.

รัตนา สายคณิต. 2546. เศรษฐศาสตร์มหภาค. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สนิรัช แก้วมี และประพิณวดี ศิริสุภลักษณ์.2550.“ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนเกษตร
ไทย.”วารสารเศรษฐศาสตร์เกษตร. 14(1): 17-29.

สมัชชาจิตสุชน. 2544 .เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการปี 2544 เรื่องการพัฒนากับความ
ยากจน.24-25 พฤศจิกายน 2544. ชลบุรี

สมัชชาจิตสุชน. 2546 .การกระจายรายได้ความยากจน: ปัญหาและแนวทางแก้ไข.สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2541.สต็อกทุนของประเทศไทย
ฉบับปี 2552. กรุงเทพฯ: สำนักบัญชีประชาชาติ.

_____ 2552. ผลิตภัณฑ์ประชาชาติของประเทศไทย ฉบับปีพ.ศ. 2552. (Online).

<http://www.nesdb.go.th>, 5 พฤศจิกายน 2553.

_____ 2551.รายงานการประเมินความยากจน 2550, สิงหาคม 2551. กรุงเทพมหานคร: มปท.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2541. รายงานการศึกษาลักษณะและ
ขอบเขตของปัญหาความยากจนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ ธนาคารโลก.2548.รายงานการ
พัฒนาเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, พฤศจิกายน 2548(Online).

<http://www.nesdb.go.th>, 15 พฤศจิกายน 2554.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.2554.ฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม
(Online). <http://social.nesdb.go.th/social/Default.aspx?tabid=63>.13 กรกฎาคม 2554.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2552. รายงานภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน. (Online).

<http://www.nso.go.th>, 14 พฤษภาคม 2554.

ศูนย์สารสนเทศการเกษตรสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2552. สถิติ
การเกษตรของประเทศไทยปี 2552.กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดเจ.เอ็น.ที.

Andersson, M., A. Engvall and A. Kokko, 2006. "Determinants of poverty in Lao PDR".
Working Paper 223.

Foster, J., J. Greer and E. Thorbecke (1984), **A Class of Decomposable Poverty Measure**, *Econometrica* 52: 761-766.

Gujarati, D. N. 2003. **Basic Econometrics**. 4th ed. New York: McGraw-Hill.

Jan, D., A. Chishti and P. Eberle, 2008. **Annual Conference, An analysis of major determinants of poverty in agriculture sector in Pakistan**, July 27-29, 2008.

Okurut, F., J. Odwee and A. Adebua, 2002. "Determinants of regional poverty in Uganda". AERC
Research Paper 122.

Miranti, R. and B. P. Resosudarmo, 2005. "Understanding regional poverty in Indonesia: Is poverty worse in the east than in the west. *Australasian*". **Journal of Regional Studies**, Vol 11 (2005): 141-154.

Miranti, R. 2007. **The Determinants of regional poverty Indonesia: 1984-2002**. Ph.D. dissertation, The Australian National University.

Sen, A. 1974. Poverty: An Ordinal Approach to Measurement. *Econometrica* 44 (March 1974): 219-230.

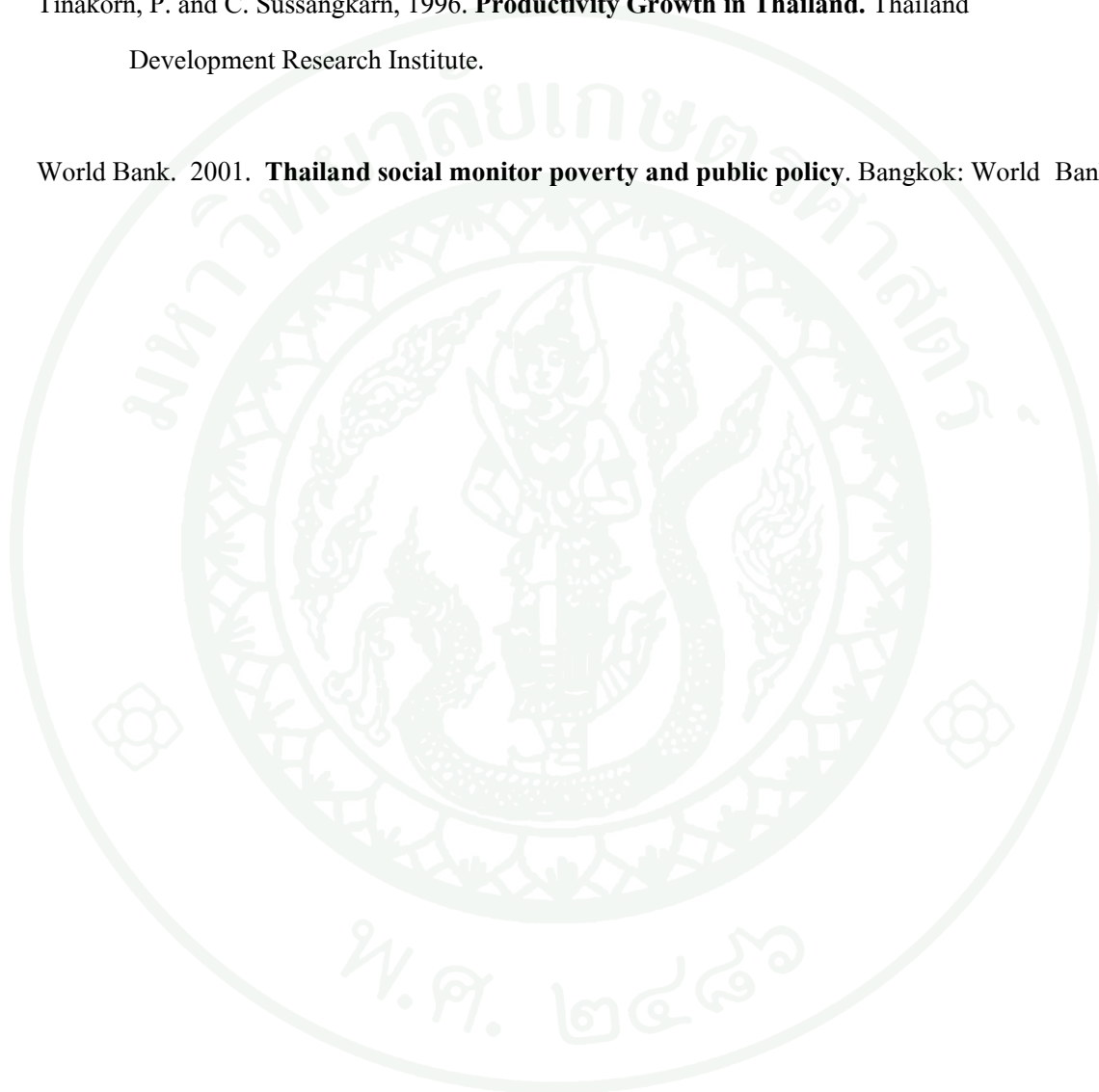
Suphannachart, W. 2009. **Research and Productivity in Thai Agriculture**. Ph.D. dissertation, The Australian National University.

Suphannachart, W and P. Warr, 2010. "Total factor productivity in Thai agriculture: Measurement and determinants". **ARE Working Paper**, No.2553/1.

Suphannachart, W. and P. Warr, 2012. **Regional Productivity and Poverty Reduction in Thai Agriculture**, Research project funded by Poverty Research Center. The Australian National University, Canberra, Australia.

Tinakorn, P. and C. Sussangkarn, 1996. **Productivity Growth in Thailand**. Thailand Development Research Institute.

World Bank. 2001. **Thailand social monitor poverty and public policy**. Bangkok: World Bank.

ภาคผนวก ก
ผลิตภาพการผลิตโดยรวม

ผลิตภาพการผลิตโดยรวม (Total factor productivity: TFP)

ผลิตภาพการผลิตโดยรวมหมายถึง การเพิ่มขึ้นของผลผลิต โดยมีได้มีที่มาจาก การเพิ่มขึ้นของ ปัจจัยการผลิตหลักคือปัจจัยแรงงานที่ดินและทุนหรือเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและ ปัจจัยอื่นๆที่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตซึ่งมีองค์ประกอบหลายปัจจัยได้แก่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การประหยัดจากขนาดการผลิต เป็นต้น และปัจจัยเฉพาะที่ขึ้นอยู่กับกรณีศึกษา เช่น ปัจจัยทาง ธรรมชาติ

การวัดผลิตภาพการผลิตโดยรวมอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับฟังก์ชันการผลิต (Production function) ซึ่งเน้นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ปัจจัยการผลิต (Input) กับผลผลิต (Output) มาใช้ ในการวิเคราะห์หาค่าผลิตภาพการผลิตโดยรวม พร้อมทั้งวิเคราะห์ถึงแหล่งที่มาของการเพิ่มผลผลิตใน ระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า Growth accounting analysis

ผลิตภาพการผลิตโดยรวมทำการวิเคราะห์จากสมการการผลิตที่แสดงความสัมพันธ์ของ ผลผลิตที่ผลิตออกมาโดยการใช้ปัจจัยการผลิตเข้าไปซึ่งปัจจัยการผลิตในที่นี้ประกอบด้วยทุน (Capital) แรงงาน (Labor) และที่ดิน (Land) ที่มีรูปแบบสมการดังนี้

$$Y_t = A_t f(N_t L_t K_t)$$

โดยที่

K = ปัจจัยทุน (capital)

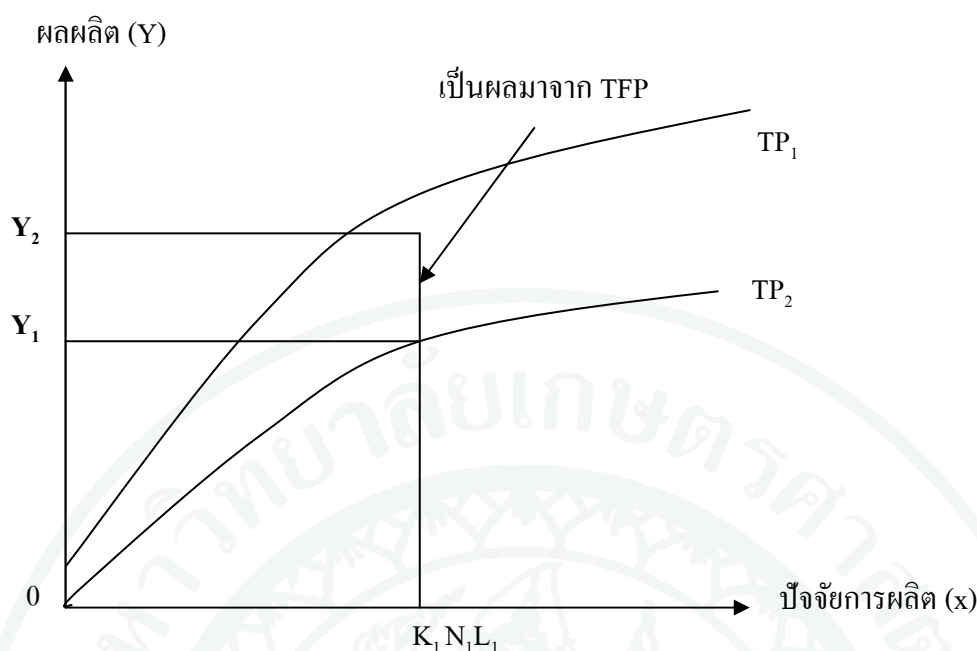
L = แรงงาน (labor)

N = ที่ดิน (Land)

A = ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

โดยทั่วไปปัจจัยสนับสนุนการเพิ่มขึ้นของผลผลิตในระบบเศรษฐกิจมาจาก 2 แหล่งคือ

1. การเพิ่มขึ้นของปัจจัยการผลิต (input) ที่ทำให้ผลผลิต (output) ในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น
2. การใช้ปัจจัยการผลิตเท่าเดิมแต่ผลผลิตที่ออกมาเพิ่มขึ้นซึ่งเรียกส่วนที่เพิ่มขึ้นมานี้ว่าเป็น ผลมาจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี (Technological progress) หรือการเพิ่มของผลิตภาพการผลิต โดยรวม (Total factor productivity)

ภาพผนวกที่ ก1 การเพิ่มขึ้นของผลผลิตจากการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตโดยรวม
ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551)

จากภาพผนวกที่ ก1 แสดงถึงลักษณะของเส้นการผลิต (Production line) ที่ใช้ปัจจัยการผลิต
ทุน แรงงาน และที่ดินในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการมีการใช้ปัจจัยทุนและปัจจัยแรงงานที่ K_1
 L_1 และ N_1 ตามลำดับและได้ผลผลิตเท่ากับ Y_1 ซึ่งเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นบนเส้น TP_1 ในขณะเดียวกัน
การที่กระบวนการผลิตยังคงใช้ปัจจัยการผลิตเท่าเดิมคือ $K_1L_1N_1$ แต่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี
การผลิตจึงส่งผลทำให้เส้นการผลิตเคลื่อนย้ายจาก TP_1 เป็น TP_2 และทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก Y_1 เป็น
 Y_2 การที่กระบวนการผลิตสามารถผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นในขณะที่ใช้ปัจจัยการผลิตเท่าเดิมนั้น
ส่งผลทำให้กระบวนการผลิตมีลักษณะการประหยัดต่อขนาด

สำหรับวิธีการวัดผลิตภาพการผลิตรวมทำการวัดแบบ Non-parametric approach โดยอาศัย
รูปแบบสมการของ Solow model เพื่อหาสมการ Growth accounting ซึ่งตัวแปรผลิตภาพการผลิต
โดยรวมภาคการเกษตรที่ใช้ในการศึกษานี้ มีการปรับคุณภาพของปัจจัยแรงงานและปัจจัยที่ดิน ข้อมูล
ค่าจ้างที่ใช้คิดส่วนแบ่งรายได้ซึ่งรวมเฉพาะค่าจ้างของลูกจ้างเอกชนได้ทำการปรับเพื่อให้สะท้อน
ค่าจ้างตัวเองและสมาชิกในครอบครัว โดยสามารถศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับวิธีวัดผลิตภาพการผลิต
โดยรวมเพิ่มเติมได้ในงานศึกษาของ Suphannachart (2009) และ Tinakorn and Sussangkarn
(1996) โดยมีขั้นตอนจากสมการดังนี้

จากสมการการผลิต (Production function)

$$Y_t = A_t f(N_t L_t K_t)$$

$$= AN^\alpha L^\beta K^\delta$$

ทำการ Differentiate สมการ

$$\frac{dY}{Y} = \alpha \frac{dN}{N} + \beta \frac{dL}{L} + \delta \frac{dK}{K} + \frac{dA}{A}$$

$$TFP = \frac{dY}{Y} - \alpha \frac{dN}{N} - \beta \frac{dL}{L} - \delta \frac{dK}{K}$$

โดยที่

Y = ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

A = ค่าคงที่

N = ปัจจัยที่ดิน

K = ปัจจัยทุน

L = ปัจจัยแรงงาน

α = ส่วนแบ่งรายได้ของที่ดิน

β = ส่วนแบ่งรายได้ของปัจจัยแรงงาน

δ = ส่วนแบ่งรายได้ของปัจจัยปัจจัยทุน

ขั้นตอนการหาส่วนแบ่งรายได้ของปัจจัยการผลิต (Factor income shares) คือส่วนแบ่งปัจจัยทุนส่วนแบ่งปัจจัยแรงงานและส่วนแบ่งปัจจัยที่ดิน ได้ดังนี้

ส่วนแบ่งรายได้ของ (α)

$$\alpha = \frac{f_N N}{f(N, L, K)}$$

ส่วนแบ่งรายได้ของ (β)

$$\beta = \frac{f_L L}{f(N, L, K)}$$

ส่วนแบ่งรายได้ของ (δ)

$$\delta = \frac{f_K K}{f(N, L, K)}$$

ภาคผนวก ข
คำสถิติและข้อมูลต่างๆที่ใช้ในการวิเคราะห์

ตารางผนวกที่ ข 1 ค่าสถิติของตัวแปรต่างๆที่ใช้ในแบบจำลองปัจจัยกำหนดความยากจนระดับภูมิภาคของประเทศไทย

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Std. Deviation)	ค่าต่ำสุด (Min)	ค่าสูงสุด (Max)	หน่วย (Unit)
สัดส่วนคนจน (P_0)	19.80	13.65	1.70	62.70	ร้อยละ
ช่องว่างความยากจน (P_1)	4.70	4.16	0.30	20.40	
ความรุนแรงของปัญหาความ ยากจน (P_2)	1.60	1.66	0.08	8.70	
จำนวนเนื้อที่ถือครอง (N)	24.50	4.02	13.12	33	ไร่/ครัวเรือน
จำนวนเนื้อที่ชลประทาน(Ir)	6.65	4.17	2.08	14.55	ล้านไร่
ขนาดครัวเรือน(NI)	4.01	0.43	3.30	5.10	คน
อายุของหัวหน้าครัวเรือนโดยเฉลี่ย (Age)	49.08	4.36	42.90	62.00	ปี
การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยเฉลี่ย(Edu)	6.04	0.78	4.40	7.50	ปี
อัตราการพึ่งพิง(Dp)	55.70	11.30	37.40	86.00	ร้อยละ
ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร (Load)	12,310.41	9,425.65	1,114.0 0	47,094.00	ล้านบาท
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค ด้านรายจ่าย(Gini)	0.37	0.02	0.31	0.39	
ดัชนีราคาอาหาร(FP)	70.73	22.49	37.90	120.10	
ดัชนีผลิตภาพการผลิตโดยรวม ภาคการเกษตร(TFP)	0.89	0.15	0.64	1.25	

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ข 2 สัดส่วนคนจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ร้อยละ)

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	46.00	62.70	24.80	37.50
2530	46.96	59.69	23.94	35.18
2531	47.92	56.67	23.08	32.87
2532	41.55	51.38	21.05	30.95
2533	35.19	46.09	19.01	29.03
2534	33.96	43.62	15.18	27.11
2535	32.73	41.14	11.35	25.19
2536	26.74	34.61	9.49	21.51
2537	20.75	28.07	7.63	17.82
2538	19.29	26.30	5.65	14.06
2539	17.83	24.54	3.67	10.31
2540	17.15	27.60	4.09	12.14
2541	16.47	30.67	4.51	13.98
2542	19.79	33.00	4.94	15.31
2543	23.10	35.34	5.37	16.64
2544	21.69	29.20	5.15	13.10
2545	20.29	23.06	4.93	9.56
2546	17.99	20.82	3.78	7.80
2547	15.68	18.58	2.62	6.03
2548	13.84	17.67	2.27	5.76
2549	12.00	16.77	1.91	5.49
2550	12.93	13.05	2.11	5.88
2551	13.26	14.62	1.92	4.40
2552	11.08	13.67	1.70	4.72

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางผนวกที่ ข 3 ช่องว่างความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตามภาค ปีพ.ศ. 2529-2552

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	13.5	20.4	5.8	9.8
2530	13.5	18.3	5.6	8.9
2531	13.4	16.1	5.5	7.9
2532	11.2	13.7	4.9	7.1
2533	9.0	11.2	4.2	6.2
2534	8.5	10.6	3.2	6.1
2535	8.0	9.9	2.2	5.9
2536	6.2	7.9	1.8	5.0
2537	4.4	5.8	1.5	4.0
2538	4.0	5.3	1.0	3.1
2539	3.6	4.8	0.6	2.1
2540	3.5	5.4	0.7	2.4
2541	3.3	6.0	0.8	2.7
2542	4.1	7.9	1.0	3.1
2543	4.5	7.4	0.9	3.5
2544	4.1	6.4	0.7	3.2
2545	3.9	3.4	0.8	1.6
2546	3.5	3.4	0.7	1.4
2547	2.8	3.4	0.5	1.1
2548	2.6	3.3	0.5	1.1
2549	2.3	3.2	0.4	1.0
2550	2.2	2.2	0.4	1.0
2551	2.2	2.4	0.3	0.7
2552	1.8	2.3	0.3	0.8

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางผนวกที่ ข 4 ความรุนแรงของปัญหาความยากจน ด้านรายจ่ายเพื่อการบริโภค จำแนกตาม
ภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

พ.ศ.	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้
2529	5.40	8.70	1.95	3.70
2530	5.25	7.45	1.93	3.20
2531	5.10	6.20	1.90	2.70
2532	4.25	5.05	1.63	2.35
2533	3.40	3.90	1.35	2.00
2534	3.15	3.60	1.00	2.00
2535	2.90	3.30	0.65	2.00
2536	2.15	2.55	0.55	1.65
2537	1.40	1.80	0.45	1.30
2538	1.25	1.60	0.28	1.00
2539	1.10	1.40	0.10	0.70
2540	1.10	1.55	0.15	0.75
2541	1.10	1.70	0.20	0.80
2542	1.40	2.50	0.20	0.90
2543	1.30	2.30	0.30	1.10
2544	1.40	1.90	0.25	1.10
2545	1.40	0.90	0.25	0.50
2546	1.03	0.92	0.18	0.38
2547	0.79	0.93	0.13	0.30
2548	0.74	0.81	0.12	0.30
2549	0.67	0.75	0.11	0.31
2550	0.63	0.69	0.10	0.28
2551	0.59	0.65	0.09	0.20
2552	0.49	0.61	0.08	0.21

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางผนวกที่ ข 5 จำนวนเนื้อที่ถือครอง จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ไร่/คร้าวเรือน)

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	22.64	27	33	23.05
2530	23.02	26.9	31.81	23.01
2531	22.85	26.61	31.62	23.59
2532	23.02	26.7	31.28	23.01
2533	22.88	26.61	31.61	23.11
2534	22.93	26.43	31.87	22.6
2535	22.89	25.99	31.61	22.34
2536	22.78	25.63	31.38	22.08
2537	22.71	25.54	31.17	22.33
2538	22.58	25.45	30.96	22.67
2539	22.73	24.87	30.89	22.52
2540	22.91	24.34	30.68	22.42
2541	23.1	23.73	30.6	22.26
2542	21.82	22.3	29.1	21.75
2543	21.65	22.22	28.96	21.73
2544	21.5	22.13	28.91	21.71
2545	21.33	22.01	28.83	21.71
2546	21.92	28.73	21.68	13.12
2547	21.68	29.02	21.59	13.29
2548	20.71	21.42	29.35	21.5
2549	20.68	21.45	29.41	21.71
2550	20.93	21.23	29.37	22.29
2551	21.06	20.97	30.68	21.5
2552	21.28	21.13	30.34	20.77

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางผนวกที่ ข 6 จำนวนเนื้อที่ชลประทานที่สร้างเสร็จถึงสิ้นปี จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

(หน่วย : ไร่)

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	6,104,077	3,746,218	12,254,217	2,342,565
2530	6,317,804	3,880,895	12,326,168	2,450,865
2531	6,800,233	3,896,881	12,522,212	2,536,205
2532	6,772,759	3,934,879	12,651,451	2,629,921
2533	6,922,107	4,122,601	12,718,566	2,724,660
2534	7,083,217	4,371,134	13,013,656	2,714,466
2535	7,194,107	4,498,810	13,153,267	2,857,666
2536	6,862,627	4,725,715	13,855,786	2,911,986
2537	7,562,977	4,803,065	13,373,852	2,945,586
2538	7,643,007	4,954,900	13,448,202	2,966,912
2539	7,805,257	5,113,925	13,516,428	3,025,252
2540	7,862,717	5,149,071	13,584,168	3,083,882
2541	7,941,892	5,175,571	13,679,448	3,134,724
2542	8,019,282	5,371,336	14,337,348	3,198,624
2543	8,257,665	5,326,393	14,399,668	3,254,962
2544	8,332,825	5,407,670	14,548,342	3,277,412
2545	3,737,403	3,190,209	13,192,304	2,077,769
2546	3,760,579	3,229,459	13,234,804	2,514,369
2547	3,800,579	3,229,459	13,237,304	2,514,369
2548	4,303,787	3,737,687	12,962,354	2,144,059
2549	4,491,567	3,737,687	13,061,454	2,341,359
2550	4,492,565	3,740,279	13,113,604	2,388,159
2551	4,535,771	3,782,636	13,214,704	2,392,009
2552	4,555,898	3,802,101	13,714,704	2,399,129

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางผนวกที่ ๗ ขนาดครัวเรือนโดยเฉลี่ย จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: คน/ครัวเรือน)

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	3.9	4.9	4.0	4.2
2530	3.8	4.7	3.9	4.2
2531	3.7	4.5	3.7	4.1
2532	3.8	4.5	3.8	4.3
2533	3.8	4.5	3.8	4.4
2534	3.7	4.4	3.7	4.3
2535	3.7	4.3	3.7	4.2
2536	3.6	4.3	3.6	4.2
2537	3.6	4.2	3.6	4.1
2538	4.3	5.1	4.9	5.0
2539	4.1	4.9	4.6	4.8
2540	4.0	4.7	4.3	4.6
2541	3.5	4.1	3.5	4.0
2542	3.4	4.0	3.5	4.0
2543	3.4	3.9	3.4	3.9
2544	3.3	3.9	3.4	3.8
2545	3.4	4.6	4.6	4.6
2546	3.6	4.4	4.4	4.3
2547	3.7	4.2	4.2	4.0
2548	3.5	4.0	3.9	3.8
2549	3.3	3.7	3.5	3.6
2550	3.4	3.8	3.6	3.7
2551	3.5	3.9	3.7	3.8
2552	3.9	4.3	4.0	4.0

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางผนวกที่ ข 8 อายุของหัวน้ำคร่ำเรื้อนโดยเฉลี่ย จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ปี)

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	48.8	45.4	44.8	44.7
2530	47.0	45.5	44.4	44.9
2531	45.2	45.6	44.0	45.1
2532	46.0	46.3	44.2	45.9
2533	46.8	47.0	44.4	46.6
2534	47.3	47.2	44.1	46.6
2535	47.7	47.3	43.9	46.5
2536	48.2	48.1	44.2	46.6
2537	48.6	48.8	44.6	46.6
2538	48.9	49.1	44.8	47.2
2539	49.2	49.4	45.0	47.8
2540	49.2	49.6	44.5	48.0
2541	49.5	49.8	44.1	48.2
2542	49.7	50.0	43.7	48.3
2543	50.0	50.4	42.9	48.7
2544	49.6	50.1	44.7	49.4
2545	49.2	49.8	46.6	50.1
2546	50.6	50.8	47.0	50.6
2547	52.0	51.8	47.4	51.0
2548	54.0	53.8	48.5	52.8
2549	56.0	55.8	49.6	54.6
2550	58.0	57.8	50.6	56.4
2551	60.0	59.8	51.7	58.2
2552	62.0	61.8	52.8	60.0

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางผนวกที่ ๑๑ การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนโดยเฉลี่ย จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ปี)

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	4.4	4.9	5.3	5.0
2530	4.5	5.0	5.4	5.1
2531	4.6	5.1	5.4	5.2
2532	4.7	5.1	5.5	5.3
2533	4.8	5.2	5.6	5.4
2534	4.9	5.3	5.7	5.5
2535	5.0	5.4	5.8	5.8
2536	5.1	5.5	5.9	5.9
2537	5.2	5.6	6.0	6.0
2538	5.3	5.7	6.1	6.1
2539	5.4	5.8	6.2	6.2
2540	5.5	5.9	6.3	6.3
2541	5.6	6.0	6.4	6.4
2542	5.7	6.1	6.5	6.5
2543	5.8	6.2	6.6	6.6
2544	5.9	6.3	6.7	6.7
2545	6.0	6.4	6.8	6.8
2546	6.1	6.5	6.9	6.9
2547	6.2	6.6	7.0	7.0
2548	6.3	6.7	7.1	7.1
2549	6.4	6.8	7.2	7.2
2550	6.5	6.9	7.3	7.3
2551	6.6	7.0	7.4	7.4
2552	6.7	7.1	7.5	7.5

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางผนวกที่ ข 10 อัตราการพึงพิง จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ร้อยละ)

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	63.7	86.0	57.7	80.9
2530	67.8	81.8	55.5	78.1
2531	72.0	77.7	53.3	75.3
2532	76.1	73.5	51.1	72.5
2533	84.4	65.2	46.7	66.9
2534	78.1	63.4	45.5	65.5
2535	71.8	61.5	44.3	64.0
2536	65.5	59.7	43.1	62.6
2537	59.2	57.8	41.9	61.1
2538	57.9	57.5	41.7	60.9
2539	56.7	57.1	41.4	60.6
2540	55.4	56.7	41.2	60.3
2541	54.2	56.4	40.9	60.0
2542	53.5	56.2	39.2	59.8
2543	52.9	56.0	37.4	59.7
2544	49.9	51.6	41.3	57.8
2545	47.0	47.1	45.3	55.9
2546	46.7	46.8	45.1	55.4
2547	46.5	47.0	45.4	54.9
2548	46.0	46.8	45.2	54.2
2549	45.6	46.5	46.3	53.7
2550	45.3	46.4	47.5	53.3
2551	45.1	46.1	48.7	53.0
2552	45.1	45.9	45.0	52.9

หมายเหตุ: คำนวณจาก (ประชากรวัยเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี + ประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปี
ขึ้นไป)หาร ประชากรวัยแรงงาน คูณ 100

ที่มา: ประชากรจากการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางผนวกที่ ข 11 ปริมาณสินเชื่อเพื่อการเกษตร จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ล้านบาท)

ปี พ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	2,459.89	6,818.50	3,476.00	1,113.58
2530	2,173.90	5,987.60	3,376.90	1,300.73
2531	2,471.30	6,842.90	4,196.26	1,670.92
2532	3,257.50	9,850.50	4,979.00	2,410.45
2533	3,611.40	11,228.10	5,899.18	3,269.75
2534	4,733.50	12,867.49	7,379.34	4,227.86
2535	6,978.50	19,327.80	9,074.20	5,276.20
2536	6,932.90	21,649.60	10,348.60	5,774.30
2537	9,760.30	28,464.90	11,276.12	6,354.20
2538	11,608.90	35,032.60	13,124.80	7,890.10
2539	13,874.10	42,190.80	16,214.70	10,830.80
2540	12,440.60	38,366.10	14,748.90	8,970.10
2541	13,800.05	41,352.60	16,452.90	9,198.40
2542	17,443.60	47,094.00	18,168.90	9,793.80
2543	26,798.80	35,985.00	18,812.90	8,778.40
2544	18,983.20	19,485.43	19,789.89	8,234.50
2545	12,985.20	9,457.23	11,374.94	7,128.12
2546	11,062.10	7,474.00	28,722.00	7,236.00
2547	10,488.30	7,377.10	16,560.00	7,383.00
2548	11,329.60	8,348.90	22,012.00	8,567.00
2549	9,645.00	8,757.90	21,058.10	7,536.00
2550	10,243.90	9,398.10	20,603.63	7,778.00
2551	9,992.40	8,087.60	17,487.18	7,627.00
2552	8,853.80	7,118.80	20,679.00	7,139.00

ที่มา: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

ตารางผนวกที่ ข 12 สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่าย จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	0.39	0.39	0.37	0.38
2530	0.39	0.39	0.37	0.38
2531	0.39	0.39	0.37	0.38
2532	0.38	0.39	0.38	0.37
2533	0.37	0.38	0.39	0.36
2534	0.36	0.39	0.38	0.37
2535	0.39	0.39	0.38	0.37
2536	0.39	0.39	0.38	0.38
2537	0.39	0.39	0.37	0.39
2538	0.39	0.38	0.36	0.38
2539	0.39	0.38	0.35	0.37
2540	0.37	0.36	0.34	0.37
2541	0.36	0.34	0.33	0.36
2542	0.37	0.35	0.34	0.37
2543	0.38	0.35	0.35	0.37
2544	0.38	0.35	0.35	0.37
2545	0.38	0.36	0.36	0.37
2546	0.39	0.37	0.36	0.38
2547	0.41	0.38	0.36	0.39
2548	0.37	0.38	0.36	0.38
2549	0.40	0.39	0.36	0.37
2550	0.38	0.36	0.35	0.37
2551	0.38	0.36	0.35	0.35
2552	0.36	0.36	0.35	0.36

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางผนวกที่ ข 13 ดัชนีราคาผู้บริโภค หมวดอาหารและเครื่องดื่ม จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	40.5	39.4	37.9	42.5
2530	41.8	40.3	38.9	43.2
2531	44.3	41.2	41.3	43.9
2532	46.7	42.1	44.2	44.7
2533	47.8	43.9	46.5	46.1
2534	51.1	46.8	50.8	50.4
2535	55.4	51.4	53.5	52.7
2536	54.1	50.6	53.6	53.0
2537	56.9	52.4	55.7	56.3
2538	61.7	57.2	60.7	61.6
2539	66.6	62.5	65.5	68.6
2540	72.5	70.6	71.1	73.7
2541	79.6	78.0	80.2	80.8
2542	79.0	76.0	78.6	79.1
2543	77.5	74.4	77.2	77.3
2544	78.4	74.0	78.5	78.4
2545	78.5	74.7	79.4	79.2
2546	81.6	77.3	83.1	81.1
2547	85.6	81.8	88.0	85.1
2548	90.2	86.9	92.8	90.4
2549	95.6	93.6	97.0	96.3
2550	100.0	100.0	100.0	100.0
2551	114.2	112.6	113.1	113.3
2552	120.1	119.2	118.6	120.0

ที่มา: กระทรวงพาณิชย์

ตารางผนวกที่ ข 14 อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

(หน่วย: ร้อยละ)

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	-32.57	-16.09	-0.22	-0.66
2530	-1.73	-2.78	-0.99	5.02
2531	3.90	-26.77	-0.23	-1.57
2532	4.37	22.03	7.89	9.09
2533	-14.13	-13.12	-8.00	-3.24
2534	10.05	15.63	5.88	4.41
2535	-0.96	-5.80	-1.82	0.44
2536	3.66	-4.18	-5.12	-7.72
2537	-6.78	-10.49	-2.27	0.04
2538	3.34	26.16	-2.17	-2.87
2539	-1.19	-15.72	-2.07	-3.07
2540	-8.61	-9.37	-9.53	-9.14
2541	-14.80	-7.91	-19.54	-16.55
2542	0.04	3.28	-2.43	-0.92
2543	4.23	3.81	5.90	3.74
2544	1.76	4.19	0.60	0.50
2545	-3.51	-5.41	-1.26	-1.85
2546	11.86	10.86	9.29	8.03
2547	-5.02	-5.52	-5.35	-4.10
2548	-4.40	-5.50	-4.35	-4.33
2549	1.51	2.30	1.45	0.61
2550	-1.94	0.71	-2.05	-3.72
2551	-0.51	-1.18	-1.27	-0.27
2552	-2.82	0.14	-3.03	-3.96

ที่มา: Suphannachartand Warr(2012)

ตารางผนวกที่ ข 15 ดัชนีผลิตภาพการผลิตโดยรวมภาคการเกษตร จำแนกตามภาค ปี พ.ศ. 2529-2552

ปีพ.ศ.	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
2529	0.66	0.82	0.99	1.04
2530	0.98	0.97	0.99	1.05
2531	1.00	1.00	1.00	1.00
2532	1.04	1.22	1.08	1.09
2533	0.90	1.06	0.99	1.06
2534	0.99	1.23	1.05	1.10
2535	0.98	1.15	1.03	1.11
2536	1.01	1.11	0.98	1.02
2537	0.94	0.99	0.96	1.02
2538	0.98	1.25	0.94	0.99
2539	0.96	1.05	0.92	0.96
2540	0.88	0.95	0.83	0.87
2541	0.75	0.88	0.67	0.73
2542	0.75	0.91	0.65	0.72
2543	0.78	0.94	0.69	0.75
2544	0.80	0.98	0.69	0.75
2545	0.77	0.93	0.68	0.74
2546	0.86	1.03	0.75	0.80
2547	0.82	0.97	0.71	0.77
2548	0.78	0.92	0.68	0.73
2549	0.79	0.94	0.69	0.74
2550	0.78	0.95	0.67	0.71
2551	0.77	0.94	0.66	0.71
2552	0.75	0.94	0.64	0.68

หมายเหตุกำหนดให้ปีพ.ศ. 2531 เป็นฐานเปรียบเทียบ และดัชนีเท่ากับ 1
ที่มา:จากการคำนวณ โดยใช้ข้อมูลจาก Suphannachartand Warr (2012)

ตารางผนวกที่ ค 1 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Pooled OLS ส่วนที่ 1

reg p0 n ir edu dp load gini fp tfp

Source	SS	df	MS	Number of obs = 96
-----+-----				F(8, 87) = 39.78
Model	13892.8672	8	1736.60841	Prob > F = 0.0000
Residual	3798.48196	87	43.6607122	R-squared = 0.7853
-----+-----				Adj R-squared = 0.7655
Total	17691.3492	95	186.224728	Root MSE = 6.6076

p0	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	.6899816	.2869297	2.40	0.018	.1196777	1.260285
ir	-1.302835	.3240097	-4.02	0.000	-1.946839	-.6588306
edu	-10.31349	1.710463	-6.03	0.000	-13.71322	-6.913761
dp	.3192529	.1080591	2.95	0.004	.1044736	.5340321
load	.3170815	.0786857	4.03	0.000	.1606851	.4734779
gini	17.38134	54.65975	0.32	0.751	-91.26083	126.0235
fp	.0015218	.0328332	0.05	0.963	-.0637377	.0667813
tfp	-.41189	6.937869	-0.06	0.953	-14.20165	13.37788
_cons	45.91728	29.89193	1.54	0.128	-13.49617	105.3307

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการทดสอบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างปี

xtserial p0 n ir edu dp load gini fp tfp

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 5.127

Prob > F = 0.1085

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการทดสอบปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่

xttest3

Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity

in fixed effect regression model

H0: $\sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all i

chi2 (4) = 6.44

Prob>chi2 = 0.1688

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 2 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ส่วนที่ 1

xtreg p0 n ir edu dp load gini fp tfp,fe

Fixed-effects (within) regression

Group variable: region

R-sq: within = 0.8044

between = 0.5528

overall = 0.6889

corr(u_i, Xb) = -0.2708

Number of obs = 96

Number of groups = 4

Obs per group: min = 24

avg = 24.0

max = 24

F(8,84) = 43.18

Prob > F = 0.0000

p0	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	-.0120598	.2721961	-0.04	0.965	-.5533516	.529232
ir	-1.24039	.6744972	-1.84	0.069	-2.581701	.1009222
edu	-10.08367	1.862586	-5.41	0.000	-13.78763	-6.379718
dp	.4282814	.0974029	4.40	0.000	.2345849	.6219778
load	.028106	.0807761	0.35	0.729	-.1325262	.1887382
gini	1.745114	41.60205	0.04	0.967	-80.98512	84.47535
fp	.0212312	.0255994	0.83	0.409	-.0296759	.0721383
tfp	-11.55693	6.174556	-1.87	0.065	-23.83572	.7218473
_cons	72.04541	28.56026	2.52	0.014	15.25021	128.8406

sigma_u | 7.1228549

sigma_e | 5.0222149

rho | .66793832 (fraction of variance due to u_i)

F test that all u_i=0:

F(3, 84) = 22.20

Prob > F = 0.0000

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 4 ผลการทดสอบ Hausman test ส่วนที่ 1

```
. qui xtreg p0 n ir edu dp load gini fp tfp,fe
. est store fe
. qui xtreg p0 n ir edu dp load gini fp tfp,re
. est store re
. hausman fe re
```

-----Coefficients-----				
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
n	-.0120598	.6899816	-.7020414	.2142972
ir	-1.24039	-1.302835	.0624455	.8261573
edu	-10.08367	-10.31349	.2298178	1.754876
dp	.4282814	.3192529	.1090285	.0688906
load	.028106	.3170815	-.2889755	.0714356
gini	1.745114	17.38134	-15.63623	2.868401
fp	.0212312	.0015218	.0197094	.0075074
tfp	-11.55693	-.41189	-11.14504	4.226237

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg

B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

$$\text{chi2}(8) = (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B)$$

$$= 38.47$$

$$\text{Prob}>\text{chi2} = 0.0000 \quad (V_b-V_B \text{ is not positive definite})$$

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 5 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects โดยวิธี Least square dummy variable ส่วนที่ 1

. xi: reg p0 n ir edu dp load gini fp tfp i.region

i.region _iregion_1-4 (naturally coded; _iregion_1 omitted)

Source	SS	df	MS	
Model	15572.6472	11	1415.6952	Number of obs = 96 F(11, 84) = 56.13 Prob > F = 0.0000
Residual	2118.70201	84	25.2226429	R-squared = 0.8802 Adj R-squared = 0.8646
Total	17691.3492	95	186.224728	Root MSE = 5.0222

p0	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	-.0120598	.2721961	-0.04	0.965	-.5533516	.529232
ir	-1.24039	.6744972	-1.84	0.069	-2.581701	.1009222
edu	-10.08367	1.862586	-5.41	0.000	-13.78763	-6.379718
dp	.4282814	.0974029	4.40	0.000	.2345849	.6219778
load	.028106	.0807761	0.35	0.729	-.1325262	.1887382
gini	1.745114	41.60205	0.04	0.967	-80.98512	84.47535
fp	.0212312	.0255994	0.83	0.409	-.0296759	.0721383
tfp	-11.55693	6.174556	-1.87	0.065	-23.83572	.7218473
_iregion_2	10.39687	2.784821	3.73	0.000	4.858951	15.93479
_iregion_3	6.350147	5.805199	1.09	0.277	-5.194127	17.89442
_iregion_4	-5.806158	3.026114	-1.92	0.058	-11.82392	.211601
_cons	69.31019	27.63082	2.51	0.014	14.36328	124.2571

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 6 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Matrix) ส่วนที่ 1

corr p0 n ir edu dp load gini fp tfp

(obs=96)

	p0	n	ir	edu	dp	load	gini	fp	tfp
p0	1.0000								
n	-0.0683	1.0000							
ir	-0.3753	0.7298	1.0000						
edu	-0.7795	0.1148	0.0663	1.0000					
dp	0.7570	-0.2334	-0.4842	-0.6940	1.0000				
load	-0.0697	0.0749	0.2133	0.2229	-0.3103	1.0000			
gini	0.4644	-0.1482	-0.3164	-0.5066	0.4645	-0.3189	1.0000		
fp	0.2514	0.2134	0.0664	-0.3135	0.2093	-0.0326	0.0344	1.0000	
tfp	0.5945	0.1299	-0.2393	-0.6331	0.4534	-0.1106	0.4737	0.2071	1.0000

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 7 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Pooled OLS ส่วนที่ 2

r reg p1 n ir age edu dp gini fp tfp

Source	SS	df	MS			
Model	1317.06099	8	164.632624	Number of obs = 96		
Residual	325.937304	87	3.7464058	F(8, 87) = 43.94		
Total	1642.9983	95	17.2947189	Prob > F = 0.0000		
				R-squared = 0.8016		
				Adj R-squared = 0.7834		
				Root MSE = 1.9356		

p1	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	.2779017	.086117	3.23	0.002	.1067348	.4490687
ir	-.1610947	.1082019	-1.49	0.140	-.3761576	.0539683
age	.2349417	.1466628	1.60	0.113	.0565664	.5264498
edu	-2.617606	.7435188	-3.52	0.001	-4.09543	-1.139782
dp	.1772309	.0329265	5.38	0.000	.1117858	.242676
gini	6.79278	16.27813	0.42	0.677	-25.56176	39.14732
fp	-.0290325	.0464781	-0.62	0.534	-.1214127	.0633478
tfp	-3.460881	2.291815	-1.51	0.135	-8.016111	1.094349
_cons	-4.014196	9.842789	-0.41	0.684	-23.5778	15.54941

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการทดสอบเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์ของค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างปี

```
. xtserial p1 n2 ir age2 edu dp gini fp4 tfp10
```

Wooldridge test for autocorrelation in panel data

H0: no first-order autocorrelation

F(1, 3) = 903.341

Prob > F = 0.0001

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการทดสอบเกี่ยวกับค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่

```
. xttest3
```

Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity in fixed effect regression model

H0: $\sigma(i)^2 = \sigma^2$ for all i

chi2 (4) = 9.52

Prob>chi2 = 0.0494

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 8 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ส่วนที่ 2

xtreg p1 n ir age edu dp gini fp tfp,fe

Fixed-effects (within) regression

Group variable: region

R-sq: within = 0.8990

between = 0.4701

overall = 0.6083

corr(u_i, Xb) = -0.6889

Number of obs = 96

Number of groups = 4

Obs per group: min = 24

avg = 24.0

max = 24

F(8,84) = 93.51

Prob > F = 0.0000

p1	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	-.0219079	.065598	-0.33	0.739	-.1523568	.108541
ir	-.6470967	.1568115	-4.13	0.000	-.9589337	-.3352598
age	.0004234	.0964307	0.00	0.997	-.1913396	.1921863
edu	-4.066608	.9875118	-4.12	0.000	-6.030383	-2.102832
dp	.1935032	.0237946	8.13	0.000	.1461851	.2408213
gini	18.33386	10.60893	1.73	0.088	-2.763161	39.43088
fp	.0222008	.0369527	0.60	0.550	-.0512837	.0956853
tfp	-8.570726	1.559402	-5.50	0.000	-11.67177	-5.469684
_cons	22.61248	7.929859	2.85	0.005	6.843082	38.38187

sigma_u	3.7120375					
sigma_e	1.2061899					
rho	.90449763	(fraction of variance due to u_i)				

F test that all u_i=0:			F(3, 84) = 46.68		Prob > F = 0.0000	

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 9 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Random Effects ส่วนที่ 2

```
. xtreg p1 n ir age edu dp gini fp tfp, re
```

```
Random-effects GLS regression                Number of obs   =   96
Group variable: region                      Number of groups =    4
R-sq: within = 0.8339                      Obs per group: min =   24
      between = 0.7148                      avg =   24.0
      overall = 0.8016                      max =   24
Random effects u_i ~ Gaussian              Wald chi2(8)    =  351.55
corr(u_i, X) = 0 (assumed)                 Prob > chi2     =  0.0000
```

	p1	Coef.	Std. Err.	z	P> z	[95% Conf. Interval]	
	n	.2779017	.086117	3.23	0.001	.1091154	.446688
	ir	-.1610947	.1082019	-1.49	0.137	-.3731665	.0509771
	age	.2349417	.1466628	1.60	0.109	-.0525121	.5223954
	edu	-2.617606	.7435188	-3.52	0.000	-4.074876	-1.160336
	dp	.1772309	.0329265	5.38	0.000	.112696	.2417657
	gini	6.79278	16.27813	0.42	0.676	-25.11177	38.69733
	fp	-.0290325	.0464781	-0.62	0.532	-.1201279	.0620629
	tfp	-3.460881	2.291815	-1.51	0.131	-7.952755	1.030993
	_cons	-4.014196	9.842789	-0.41	0.683	-23.30571	15.27732

	sigma_u	0					
	sigma_e	1.2061899					
	rho	0	(fraction of variance due to u_i)				

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ 10 ผลการทดสอบ Hausman test ส่วนที่ 2

```
. qui xtreg pl n ir age edu dp gini fp tfp ,fe
. est store fe
. qui xtreg pl n ir age edu dp gini fp tfp ,re
. est store re
. hausman fe re
```

----- Coefficients -----				
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
n	-.0219079	.2779017	-.2998096	.0605352
ir	-.6470967	-.1610947	-.4860021	.2271831
age	.0004234	.2349417	-.2345183	.0493455
edu	-4.066608	-2.617606	-1.449002	1.399394
dp	.1935032	.1772309	.0162723	.0193334
gini	18.33386	6.79278	11.54108	4.984106
fp	.0222008	-.0290325	.0512333	.036824
tfp	-8.570726	-3.460881	-5.109845	1.004685

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg

B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

$$\chi^2(3) = (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B)$$

$$= 54.38$$

$$\text{Prob} > \chi^2 = 0.0000 \quad (V_b-V_B \text{ is not positive definite})$$

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 11 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects โดยวิธี Least square dummy variable พร้อมทั้งแก้ปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนที่มีความแปรปรวนไม่คงที่ ส่วนที่ 2

```
xi: reg pl n ir age edu dp gini fp tfp i.region,r
```

```
i.region      _Iregion_1-4      (naturally coded; _Iregion_1 omitted)
```

Linear regression

Number of obs = 96

F(11, 84) = 75.55

Prob > F = 0.0000

R-squared = 0.9256

Adj R-squared = 0.9159

Root MSE = 1.2062

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	-.0219079	.0366224	-0.60	0.551	-.0947356	.0509198
ir	-.6470967	.1485597	-4.36	0.000	-.9425239	-.3516696
age	.0004234	.09187	0.00	0.996	-.1822702	.1831169
edu	-4.066608	1.087964	-3.74	0.000	-6.230143	-1.903073
dp	.1935032	.0334267	5.79	0.000	.1270306	.2599758
gini	18.33386	12.24587	1.50	0.138	-6.018393	42.68611
fp	.0222008	.0410084	0.54	0.590	-.0593488	.1037504
tfp	-8.570726	1.565046	-5.48	0.000	-11.68299	-5.45846
_Iregion_2	3.575894	.7665704	4.66	0.000	2.051485	5.100303
_Iregion_3	6.554566	1.554402	4.22	0.000	3.463466	9.645665
_Iregion_4	-1.760891	.9617301	-1.83	0.071	-3.673397	.1516148
_cons	20.52008	7.329762	2.80	0.006	5.944049	35.09612

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 12 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Matrix) ส่วนที่ 2

corr p1 n ir age edu dp gini fp tfp

(obs=96)

	p1	n	ir	age	edu	dp	gini	fp	tfp
p1	1.0000								
n	-0.0072	1.0000							
ir	-0.3098	0.7298	1.0000						
age	-0.3402	-0.5193	-0.4293	1.0000					
edu	-0.7941	-0.1148	0.0663	0.5784	1.0000				
dp	0.7153	-0.2334	-0.4842	-0.3001	-0.6940	1.0000			
gini	0.4850	-0.1482	-0.3164	-0.1675	-0.5066	0.4645	1.0000		
fp	-0.6882	-0.2953	-0.0353	0.7129	0.7824	-0.6223	-0.4899	1.0000	
tfp	0.5126	0.1299	-0.2393	-0.3391	-0.6331	0.4534	0.4737	-0.6848	1.0000

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 13 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Pooled OLS ส่วนที่ 3

reg p2 n ir age edu dp gini fp4 tfp

Source	SS	df	MS	Number of obs =	96
-----+-----				F(8, 87) =	40.76
Model	205.522322	8	25.6902902	Prob > F =	0.0000
Residual	54.8320729	87	.630253712	R-squared =	0.7894
-----+-----				Adj R-squared =	0.7700
Total	260.354395	95	2.74057257	Root MSE =	.79389

p2	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	.1197633	.0353215	3.39	0.001	.0495579	.1899686
ir	-.0467339	.0443798	-1.05	0.295	-.1349435	.0414757
age	.1064576	.0601548	1.77	0.080	-.0131066	.2260217
edu	-.9364161	.3049596	-3.07	0.003	-1.542556	-.3302759
dp	.0800275	.0135051	5.93	0.000	.0531847	.1068703
gini	5.180835	6.676591	0.78	0.440	-8.089612	18.45128
fp	-.0158071	.0190633	-0.83	0.409	-.0536976	.0220833
tfp	-2.438267	.9400042	-2.59	0.011	-4.306627	-.5699068
_cons	-3.678433	4.03709	-0.91	0.365	-11.70259	4.345721

ที่มา: จากการคำนวณโดยโปรแกรม stata

ผลการทดสอบเกี่ยวกับปัญหาความสัมพันธ์ของค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างปี

```
xtserial p2 n2 ir age2 edu dp gini fp4 tfp10
Wooldridge test for autocorrelation in panel data
H0: no first-order autocorrelation
F( 1, 3) = 506.791
Prob > F = 0.0002
```

ที่มา: จากการคำนวณโดยโปรแกรม stata

ผลการทดสอบเกี่ยวกับค่าความคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่

```
. xttest3
Modified Wald test for groupwise heteroskedasticity
in fixed effect regression model
H0: sigma(i)^2 = sigma^2 for all i
chi2 (4) = 37.93
Prob>chi2 = 0.0000
```

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 14 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects ส่วนที่ 3

xtreg p2 n ir age edu dp gini fp tfp,fe

Fixed-effects (within) regression

Number of obs = 96

Group variable: region

Number of groups = 4

R-sq: within = 0.8844

Obs per group: min = 24

between = 0.4556

avg = 24.0

overall = 0.5585

max = 24

F(8,84) = 80.29

corr(u_i, Xb) = -0.7406

Prob > F = 0.0000

p2	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	-.0039347	.0289448	-0.14	0.892	-.0614947	.0536252
ir	-.2864985	.0691923	-4.14	0.000	-.424095	-.148902
age	.0064793	.0425495	0.15	0.879	-.0781351	.0910937
edu	-1.563897	.4357345	-3.59	0.001	-2.430403	-.6973909
dp	.0876689	.0104992	8.35	0.000	.06679	.1085478
gini	9.631434	4.681136	2.06	0.043	.3224821	18.94039
fp	.0076124	.0163052	0.47	0.642	-.0248123	.0400371
tfp	-4.296394	.6880782	-6.24	0.000	-5.664713	-2.928075
_cons	7.583991	3.49901	2.17	0.033	.6258266	14.54216

sigma_u | 1.6745256

sigma_e | .53222514

rho | .90824875

(fraction of variance due to u_i)

F test that all u_i=0:

F(3, 84) = 36.52

Prob > F = 0.0000

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 16 ผลการทดสอบ Hausman test ส่วนที่ 3

```
. qui xtreg p2 n ir age edu dp gini fp tfp,fe
. est store fe
. qui xtreg p2 n ir age edu dp gini fp tfp,re
. est store re
. hausman fe re
```

----- Coefficients -----				
	(b)	(B)	(b-B)	sqrt(diag(V_b-V_B))
	fe	re	Difference	S.E.
n	-.0039347	.1197633	-.123698	.0248289
ir	-.2864985	-.0467339	-.2397646	.0931808
age	.0064793	.1064576	-.0999783	.0202394
edu	-1.563897	-.9364161	-.6274807	.5739714
dp	.0876689	.0800275	.0076414	.0079297
gini	9.631434	5.180835	4.450599	2.044267
fp	.0076124	-.0158071	.0234195	.0151036
tfp	-4.296394	-2.438267	-1.858127	.4120789

b = consistent under Ho and Ha; obtained from xtreg

B = inconsistent under Ha, efficient under Ho; obtained from xtreg

Test: Ho: difference in coefficients not systematic

$$\chi^2(3) = (b-B)'[(V_b-V_B)^{-1}](b-B)$$

$$= 49.25$$

$$\text{Prob}>\chi^2 = 0.0000$$

(V_b-V_B is not positive definite)

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 17 ผลการประมาณค่าแบบจำลอง Fixed Effects โดยวิธี Least square dummy variable พร้อมทั้งแก้ปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนที่มีความแปรปรวนไม่คงที่ ส่วนที่ 3

```
. xi: reg p2 n ir age edu dp gini fp tfp i.region,r
```

```
i.region      _Iregion_1-4      (naturally coded; _Iregion_1 omitted)
```

Linear regression

Number of obs = 96

F(11, 84) = 48.50

Prob > F = 0.0000

R-squared = 0.9086

Adj R-squared = 0.8966

Root MSE = .53223

	Coef.	Robust Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
n	-.0039347	.0151746	-0.26	0.796	-.034111	.0262415
ir	-.2864985	.0640646	-4.47	0.000	-.413898	-.159099
age	.0064793	.0415572	0.16	0.876	-.0761618	.0891204
edu	-1.563897	.4745631	-3.30	0.001	-2.507618	-.6201759
dp	.0876689	.0150201	5.84	0.000	.0577998	.1175379
gini	9.631434	5.502653	1.75	0.084	-1.311195	20.57406
fp	.0076124	.0180671	0.42	0.675	-.028316	.0435408
tfp	-4.296394	.7890908	-5.44	0.000	-5.865588	-2.7272
_Iregion_2	1.291108	.3476861	3.71	0.000	.5996964	1.98252
_Iregion_3	3.000067	.6715708	4.47	0.000	1.664574	4.335559
_Iregion_4	-.8449276	.4257361	-1.98	0.050	-1.69155	.0016953
_cons	6.722429	3.261599	2.06	0.042	.2363823	13.20848

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางผนวกที่ ค 18 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation Matrix) ส่วนที่ 3

corr p2 n ir age edu dp gini fp tfp

(obs=96)

	p2	n	ir	age	edu	dp	gini	fp	tfp
p2	1.0000								
n	0.0096	1.0000							
ir	-0.2749	0.7298	1.0000						
age	-0.3455	-0.5193	-0.4293	1.0000					
edu	-0.7718	-0.1148	0.0663	0.5784	1.0000				
dp	0.7124	-0.2334	-0.4842	-0.3001	-0.6940	1.0000			
gini	0.4737	-0.1482	-0.3164	-0.1675	-0.5066	0.4645	1.0000		
fp	-0.6687	-0.2953	-0.0353	0.7129	0.7824	-0.6223	-0.4899	1.0000	
tfp	0.4461	0.1299	-0.2393	-0.3391	-0.6331	0.4534	0.4737	-0.6848	1.0000

ที่มา: จากการคำนวณ

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวจิรัชญา ชัยสิงห์
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2528
สถานที่เกิด	จังหวัดพัทลุง
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) เกียรตินิยมอันดับสอง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

